

СРПСКО КОЛО

• ЛИСТ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА • ПИСАН ИЈЕКАВСКИМ ИЗГОВОРОМ • ГОДИНА XI • БРОЈ 119 • ДЕЦЕМБАР 2025. • БЕСПЛАТАН ПРИМЈЕРАК

ДРАГАН ГЛАМОЧИЋ
МИНИСТАР ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

Српска земља и
домаћини морају
бити заштићени

БОРИС БРАТИНА
МИНИСТАР ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

ИНСТИТУЦИЈЕ И МЕДИЈИ
– ТЕМЕЉ ОДГОВОРНЕ
ДРЖАВЕ И НАРОДА

ПРВА ДЕЦЕНИЈА СРПСКОГ КОЛА

ПОСТХУМНО ПРЕДСТАВЉЕНА КЊИГА ГОРДАНЕ ЈАНИЋИЈЕВИЋ

КРАЈИНА КОЈА НЕКАД БЕЈАШЕ
као завјет, споменик и опомена

ДИЈЕТЕ ИЗ КОЛОНЕ БОЈАН АРБУТИНА

Од мученичке Глине
до чувара
националног
памћења

» Данас је његово име познато
у научном свијету, али
Крајина је увијек
била и остала
дио његовог
свакодневног
живота

НОВА КЊИГА ГОРДАНЕ ДОСТАНИЋ

Крици и одјеци
Ливањског поља

ПРВА ДЕЦЕНИЈА СРПСКОГ КОЛА

ЛИСТ САЗВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА

ЗА ИЗДАВАЧА:
Миодраг Линта

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Трифко Ђоровић

ЛЕКТОР:
Драгана Бокун

ВЕБ АДМИНИСТРАТОР:
Милисав Шапић

РЕДАКЦИЈА:
Драгана Бокун
Драгана Шиповац
Весна Пешић
Татјана Рађеновић
Наташа Деветак
Миле Шапић
Милан Гомирац

ФЕЛТОН:
др Милан Мицић

ЕНИГМАТИКА:
Милорад Мишо Живанић

ПРАВНИ САВЈЕТИ:
Ратко Бубало
Шпиро Лазиница

АДРЕСА:
Отонa Жупанчича 14,
Нови Београд

МЕЈЛ: srpskokolo@ssr.org.rs
ТЕЛЕФОН: 011/2270701
САЈТ: www.ssr.org.rs

ТИРАЖ: 7.000 примјерака

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ:
СТУДИО ХУМ, Барајево

ШТАМПА:
АПМ ПРИНТ, Београд

СРПСКО КОЛО је лист
уписан у регистар медија
под бројем NV000809
Месечно. - ISSN 2466-3476
COBISS.SR-ID 219818764

ПРОИЗВОДЊУ МЕДИЈСКИХ
САДРЖАЈА ПОМОГЛИ СУ:

- Министарство информисања и телекомуникација
- Министарство културе
- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
- Пољопривредне саветодавне и стручне службе (ПССС)
- Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону

НАПОМЕНА: Ставови изнесени у подржаним медијским пројектима не изражавају нужно ставове органа који је додијелио средства.

» Три деценије након највећег прогона у новијој српској историји, серијал *Дјеца из колоне* подсећа да иза сваког броја стоји име, лице и прекинуто дјетињство. Умјесто статистике и испразних фраза, доносимо лична свједочанства о страху и губитку, али и о снази да се из колоне крене ка новом животу.

» Некадашња дјеца, данас зрели људи, постали су стубови заједница у којима живе — љекари, професори, умјетници, спортисти, новинари, укратко: ствараоци. Наша је обавеза да њихове приче пренесемо достојанствено — као опомену, али и као доказ да ниједан прогон не може угасити људски потенцијал.

» Редакција *Српског кола* овај серијал објављује да би се памтило, да би се уважила жртва, и показало да су прогнаници једне земље постали богатство друге.

» Из колоне страха израсли су људи који данас носе снагу једног народа.

7.

ПРИЧА БОЈАНА АРБУТИНЕ — ПУТ ОД МУЧЕНИЧКЕ ГЛИНЕ ДО ЧУВАРА НАЦИОНАЛНОГ ПАМЋЕЊА

КРАЈИНА КАО СУДБИНА, ИСТОРИЈА КАО ПОЗИВ

Бојан Арбутина је дијете колоне — не по сјећању, већ по судбини. Рођен је 18. фебруара 1993. године у Глини, а већ двије године касније његов живот бива уткан у један од најдраматичнијих егзодуса српског народа у новијој историји. Он се тих дана не сјећа, али их носи у себи: у породичном памћењу, у тишинама које су годинама окруживале ту тему, у именима мјеста која се не изговарају без унутрашњег дрхтаја.

Када је напунио 24 године — онолико колико је његова мајка имала у августу 1995. године — Бојан ју је замолио да запише све што се дешавало у тим злокобним данима одласка. Не као историјски извјештај, већ као мајчино свједочење, као унутрашњу мапу преживљавања.

Њена прича почиње у Топуском, у зору 4. августа 1995. године, међу тракторима, старцима, мајкама и дјецом. Гранате падају са свих страна, а двогодишњи Бојан вјерује да је у питању „велика свадба“. Починје тренутком у којем дијели хљеб и јогурт другима, не схватајући да је и сама већ избјеглица. Наставља се у бескрајној колони кроз Глину и Двор, у ноћима без сна, под бомбама и у страху за мужа, родитеље и голи опстанак.

Кулминација те судбине догађа се на мосту — на граници између живота и смрти — гдје се, пред очима „зени“ који цијепају српску заставу, након четири дана пјешачења из рата појављује њен супруг. Хватајући се за аутомобил који је у покрету, он бјежи ка спасу, а тај тренутак остаје урезан као симбол преласка из једног свијета у други.

Пут избјеглиштва води преко Бањалуке, Лознице и ауто-пута, гдје се оружје предаје са сузама. У Београду, у градској буци и гужви, Бојан, који до тада није говорио, изговара своје прве ријечи — МОРЕ — гледајући Саву. Као да је, у том тренутку, дијете колоне први пут проговорило језиком мира.

Данас је име Бојана Арбутина познато у научном свијету, али, како је и сам рекао за *Српско коло*, Крајина је увијек била и остала дио његовог свакодневног живота. Не прође дан да не помисли на свој Кордун, Ду-

го Село и Стипан. Лично и професионално, његове мисли усмјерене су ка Крајини, која је неодвојиви дио његовог бића — тако ће и остати.

• Шта за Вас значи синтагма „дијете колоне“ и када сте први пут схватили да припадате тој генерацији?

— Идентитетска одредница „дијете колоне“ не представља само осврт на историјски догађај, прогон и избјеглиштво, већ и извориште снаге, мудрости, трпљења и мотивације да свакога дана растем у свим животним сегментима. За мене „дијете колоне“ обухвата све оне младе људе који су своје најраније године живота провели у рату, безнају и нестабилности, а који су израсли у људе способне да тај терет претворе у жељу за животом испуњеним радостју, љубављу, поштовањем и бригом за ближње.

• Да ли сте као дијете били свјесни шта Вам се догодило или је то сазнање дошло касније?

— Наша породична кућа била је мјесто окупљања бројне родбине и породичних пријатеља које је задесила иста судбина, па је Крајина била честа тема разговора. Имао сам свијест одакле потичем, гдје су ми коријени и зашто је Крајина битна идентитетска тачка наше породице. Временом сам стицао бројна сазнања о историји, кул-

тури и традицији нашег народа у Крајини, и та свијест је постала важан елемент мог одрастања и сазријевања.

• Колико је тишина о Олуји и егзодусу била присутна у Вашој породици?

— Говорило се о етничком чишћењу, али никада из личног угла, већ феноменолошки, у ширем контексту. Нико од чланова породице није говорио о своме личном искуству. Разлог не знам — могуће је да су те трагичне догађаје потиснули дубоко у себи, прихватили их и кренули даље кроз живот.

• Шта Вас је навело да 2017. замолите мајку да запише своје свједочење?

— Управо чињеница коју сам навео у претходном одговору. Желио сам да сазнам како су моји родитељи доживјели те догађаје и на који начин су прихватили „нову реалност“. У тренутку када сам замолио мајку да запише своје искуство из рата, имао сам 24 године — отприлике исто колико је и она имала у данима када се над крајишким Србима спроводило етничко чишћење.

• Како сте доживјели текст *Напиши ми, мама, шта се десило — као син, али и као истраживач*?

— Доживио сам га врло емотивно; данима сам био потресен. Али управо ми је тај текст помогао да боље разумијем своје родитеље, да не осуђујем олако и да схватим кроз шта су пролазили. Из угла истраживача, тај текст представља вриједно свједочење које ће једног дана бити неизоставан документ у разумијевању рата, ратних сукоба, етничког чишћења и избјеглиштва крајишких Срба. Потребно је да сви млади људи сједну са родитељима и забиљеже њихова искуства — то ће бити неунитива брана против ревизије историје која се континуирано спроводи.

• Да ли Вам је то свједочење помогло да разумијете сопствено дјетињство и идентитет?

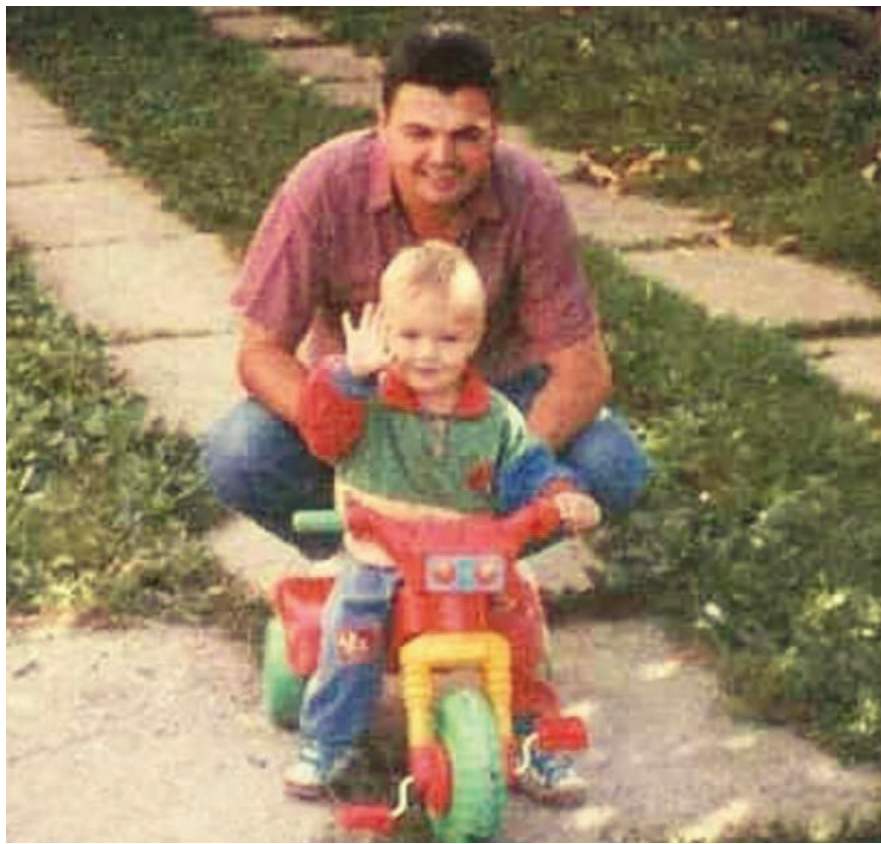
— Помогло ми је да разумијем родитеље и њихову борбу у заиста тешким и изазовним временима. Разумијевајући њих, разумио сам и себе — одакле потиче тај борбе-

БИЉЕШКА О САГОВОРНИКУ

Данас је Бојан Арбутина директор Музеја геноцида у Београду.

Дипломирао је на катедри за Историју Југославије Филозофског факултета у Београду, одбранивши дипломски рад *Интелектуалци у логору Бањица: случај др Михаила Ђурића и др Ђорђа Тасића*. Мастер рад *Кордун у споразуму Цветковић — Мачек 1939 — 1941*, одбранио је са оцјеном 10. Докторске студије уписује на Филозофском факултету у Новом Саду у октобру 2017. године у оквиру којих се посветио истраживању културе сјећања на жртве Другог свјетског рата у Срему.

» Са оцем Бранком у дворишту родне куће

ни ген, жеља за животом, способност проналаска радости у тренуцима и друге особности које су обликовале мој идентитет.

● **Која је слика из тог пута у непознато за Вас најпотреснија?**

— Наш сусрет са оцем на мосту који повезује Двор на Уни и Нови Град, као и мајчина борба да сачува свој и мој живот.

● **Шта, по Вашем мишљењу, људи који нису прошли колону најчешће не разумију?**

— Не разумију размјере страдања. Стотине хиљада људи у једном дану било је приморано да напусти своја вијековна огњишта. Неколико хиљада је убијено, нестало, заточено, пребијено и малтретирано. Чини ми се да ни последице нису довољно јасне. Крајишки Срби су се расули по свијету, а у тим тренуцима нико није знао гдје се ко налази. Породице су се спајале тек након неколико мјесеци, а ти дани пролазили су у стрепњи — да ли су живи и, ако јесу, гдје се налазе.

● **Како је изгледало одрастање у Србији након доласка из Крајине?**

— Захваљујући родитељима, деки и баки, нисам осјетио ништа. Породица у таквим тренуцима игра најважнију улогу, нарочито у заштити најмлађих. Зато сам им неизмијерно захвалан — учинили су све да моје дјетињство протекне што безболније и да ништа од зла које је учињено не осјетим на сопственој кожи.

● **Да ли сте икада осјећали да морате више да се доказујете зато што сте „дијете колоне“?**

— Нисам, и у томе је величина нашег српског народа. Свако има прилику да покаже шта и колико умје, без обзира одакле долази, које је националности, вјероисповијести или боје коже. А с обзиром на то да смо дошли у Србију, међу свој народ, потребе за додатним доказивањем није било.

● **Колико је Крајина остала присутна у Вашем свакодневном животу?**

— Крајина је увијек била и биће дио мог свакодневног живота. Не прође дан да не помислим на свој Кордун, Дуго Село и Стипан. Лично и професионално, моје мисли су усмје-

рене ка Крајини, која је неодојиви дио мог бића — и тако ће остати.

● **Каква осјећања Вас обузимају када данас одлазите на Кордун?**

— Понос, срећа и љубав. Поносан сам што сам рођен на Кордуну, у војничком гнијезду из којег су потекли бројни истакнути припадници нашег народа. Срећан што и данас имам могућност да обилазим своју родну грудну и нападам се на сопственом изворишту. И испуњен љубављу што могу да дођем на тле на којем су моји преци живјели вијековима.

● **Шта Вам је најтеже када видите опустјела српска села?**

— Сазнање о томе како је некада било, а то сазнање долази из прича бака и дека, родитеља и остале родбине. Сазнање да су им отргнута сјећања, простори, људи, љубави, пријатељства и кумства — и да се та сјећања више не могу „производити“ у нашем завичају.

● **Колико је тешко бити историчар када истражујете догађаје који су дио Ваше личне историје?**

— Емоције увијек постоје, али када је рјеч о струци, оне се искључују и догађаји се посматрају искључиво кроз рационалне начаре историјске науке. Постоје тренуци када емоције превладају, али тада се књижа и оловка одложе — док се не стекну услови за наставак објективног истраживања.

● **Да ли Вам струка помаже да рационализујете бол или га додатно продубљује?**

— Бол не постоји, јер, као што сам рекао, Крајина живи у мени. Нема те боли која може замијенити љубав коју осјећам према завичају.

● **Како бисте данас, као научник, назвали ратове деведесетих година?**

— Историографски гледано — ратови за југословенско наслеђе. У лежернијем, спортском наративу — друго полувријеме Другог свјетског рата.

● **Зашто је култура сјећања на српске жртве и даље спорна тема у региону?**

— Зато што су политике из Другог свјетског рата и ратова деведесетих година и даље актуелне. Срж тих политика у региону јесте антагонизам према српском народу. Колективни идентитети околних народа у великој мјери заснивају се на антисрпском наративу, па свако помињање српских жртава може угрозити такав идентитет.

● **Колико смо спремни за глобалну борбу за историјску истину из угла Музеја жртава геноцида, на чијем сте челу?**

— Апсолутно смо спремни, што доказују бројне активности Музеја жртава геноцида. Поред рада на територији Републике Србије, Музеј спроводи активности и у региону, Европи и широм свијета, с циљем упознавања свјетске јавности са геноцидним страдањем нашег народа током Другог свјетског рата.

● **Шта је најопасније код заборавља?**

— Лаковјерност. Поклонићемо повјерење потомцима целата, а историја нас је научила да идеје које су целати баштинили — баштине и њихови потомци.

● **Да ли сматрате да су „дјеца Олује“ данас зрела генерација која може да понесе одговорност сјећања?**

— Јесу, без икакве сумње, и ту одговорност носе на достојанствен начин. Многа „дјеца Олује“ данас су међу најуспјешнијима у својим струкама, проносе наша искуства и, што је најважније, не дозвољавају да се наше страдање заборави.

● **Шта бисте поручили младима који о тим догађајима знају веома мало?**

— Да одвоје вријеме и упознају се са сопственом историјом и историјом српског народа, да извуку поуке и закључке, и да са тим сазнањима наставе да коракају кроз живот.

● **Како Ви лично чувате сјећање — као син, историчар и човјек?**

— Пламен Крајине преносим на своју ћерку и сина. Они ће тај пламен преузети и носити даље кроз живот. У том пламену биће имена свих наших предака, наших 77 Арбутина закланих у једном дану, имена њихових бака и дека, родитеља и кумова. Тај пламен биће аманет будућим генерацијама.

ДРАГАНА БОКУН

» ОВАЈ МЕДИЈСКИ САДРЖАЈ СУФИНАНСИРАН ЈЕ ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

Ставови изнијети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је додијелио средства

● Овај текст представља скраћено свједочење Динке Арбутине, Бојанове мајке, настало као одговор на синовљево питање: **Мама, напиши ми шта се десило. То није историјски преглед нити допуна интервјуу, већ његов најдубљи коријен — лична прича о егзодусу, дјетињству у колони и животу који је заувјек остао у Крајини.**

НАПИШИ МИ, МАМА, ШТА СЕ ДЕСИЛО

Почетак августа. Врео дан. Двадесет и двије године као да нису прошле. Сједим и враћам се у љето 1995, у вријеме кад је живот мога сина стао у неколико слика које и данас носим у себи.

Били су то наизглед срећни дани. Рат је био око нас, али смо били своји на своје. Мој Бојан, беба, наслијан, возио је свој мали бицикл по дворишту. А онда је ваздух постао тежак. Почело је да тутњи са свих страна. У суботу, 4. августа, испред куће се створила колона. Аутомобили, трактори, приколице, старци, мајке, дјеца — свијет преплашен на смрт. Тада се појавио и мој муж. Само је викнуо:

„Пакуј све што можеш и бјежите!“

Тешко је схватити да ти је једини задатак да цијели живот спакујеш у једну торбу. Бојан је трчкарао око мене, радовао се пуној чести. Мислио је да је велика свадба. Узела сам га у наручје и дијелила хлеб и јогурт мајкама са дјецом, не схватајући да и ја треба да кренем.

Сутрадан, кад је прошла и последња приколица, Бојан и ја смо остали сами. Он негдје чува одступницу, а ми крећемо — не знамо гдје. Само знамо да морамо. Колона је споро одмицала. Гранате су падале близу. Приче о погинулима су се преносиле од аута до аута. Нико није знао куда идемо. Мислили смо да ћемо се вратити за неколико дана.

У Глини — пустош. Напуштени трактори, људи који бјеже у заклон. Ноћ код Двора. Гори зграда, пламен обасјава небо над нашом „великом свадбом“.

А онда — мост.

Знала сам само да морам да пређем. У ретровизору више није било колоне. Војници су је пресјекли. Видјела сам их како цијепажу српску заставу. И тада, на средини моста, угледала сам мужа. Четири дана је пјешачио, вјерујући да ћемо се појавити. Када је схватио да смо пресјечени, кренуо је ка нама. Нисам смјела да станем.

Скочио је, ухватио се за ауто и викао:

„Гас! Гас! Гас!“

Прешли смо мост. Живи.

У Бањалуци смо на телевизији гледали сопствени егзодус. Тражили смо лица која волимо. Неке нисмо видјели данима. Неке месецима.

Кад смо ушли у Београд, прошли смо поред Саве. Тада је мој син, који је ћутао све вријеме, изговорио прве ријечи:

„Море! Овдје ћемо се сви купати.“

Прошле су 22 године.

Данас знам: мој живот је прекинут оног августа 1995. и остао је у Крајини.

Ово сам морала да напишем.

Због сина. И због његове дјеце.

Да се никада не заборави.

ТЕКСТ ЈЕ ИНТЕГРАЛНО ОБЈАВЉЕН У СРПСКОМ КОЛУБРОЈ 33 (АВГУСТ 2018.)

БОРИС БРАТИНА МИНИСТАР ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

Јаке институције и одговорни медији темељ су стабилног друштва

Министар информисања и телекомуникација Републике Србије, Борис Братина, у разговору за *Српско коло* открива кључне резултате досадашњег рада Министарства и правце који ће облике наредни период развоја медијског и телекомуникационог система у Србији.

У условима убрзаног технолошког напретка, медијских подјела и све присутнијих изазова дигиталне безбједности, Министарство је усмјерено на изградњу стабилног, предвидивог и правно уређеног окружења. Усвајањем медијских закона, јачањем институционалних капацитета и континуираним улагањима у телекомуникациону инфраструктуру постављени су темељи за одговорно информисање грађана и равномјеран дигитални развој.

Братина, који има дугогодишње искуство у академским и стручним круговима, у разговору за *Српско коло* истиче значај увођења 5Г мреже, развоја широкопојасног интернета, као и заштите података, наглашавајући да модерна технологија треба да служи људима и привреди. Посебна пажња посвећена је дијалогу са медијима, професионалним стандардима и очувању јавног интереса, као и регионалној сарадњи у дигиталном сектору.

Интервју обухвата и осјетљива питања функционисања медија и телекомуникација на Косову и Метохији, уз јасну поруку да стабилност, досљедност институција и очување државних интереса остају темељ поузданог информисања и јаког друштва.

● Господине министре, када се осврнете на досадашњи ток свог мандата, које бисте резултате издвојили као значајне у раду Министарства информисања и телекомуникација?

— На ову функцију дошао сам у тренутку када је било неопходно финализовати неколико кључних процеса, што је био наш први приоритет. Прије свега, усвојили смо три медијска закона, као и Закон о дигиталној безбједности. Ријеч је о изузетно важном законодавном оквиру који нам даје јасне смјернице за даљи рад и развој у овој области.

Паралелно с тим, реализовали смо значајне пројекте у сектору телекомуникација, међу којима се посебно издвајају развој широкопојасног интернета и увођење 5Г мреже. Када је ријеч о 5Г технологији, она представља велики искорак и основ за даљи технолошки и привредни развој. Досадашња 4Г мрежа функционисала је веома добро, али увођење 5Г мреже омогућава квалитетнију, бржу и поузданију комуникацију, на нивоу којим можемо с правом да се поносимо.

● По преузимању дужности, са којим сте се системским изазовима суочили, и шта је, по Вашој оцјени, захтијевало највећи институционални напор?

— За мене је један од највећих почетних изазова био да обезбједим да Министарство функционише јединствено и усклађено. У сваком министарству затичете људе који су радили са претходним министрима, као и оне који су ту још дужи низ година, што природно доноси различите приступе и навике у раду. С обзиром на то да сваки појединац има своје мишљење и начин рада, било је неопходно успоставити јасан систем и заједничке циљеве, како би

Како држава штити грађане у дигиталном добу?

● Питања безбједности података и дигиталне заштите све су присутнија. Како Министарство гради баланс између технолошког напретка и заштите јавног интереса?

— У оквиру нашег Министарства постоји посебан ресор за дигиталну безбједност, који се систематски бави безбједношћу на интернету. Посебно бих истакао Национални контакт центар за безбједност дјетета на интернету, чији је позив на број сада већ добро познат 19833, а путем којег грађани могу да пријаве проблеме и добију помоћ, прије свега у заштити дјетета, али и других угрожених корисника. Поред тога, наши инжењери у Канцеларији за ИТ и електронску управу континуирано раде на јачању безбједносних система државних институција. Сајбер напади су данас реалност са којом се суочавају готово све земље. У једном тренутку забиљежено је и до неколико милиона покушаја напада на наше системе, при чему су поједине институције претрпјеле и озбиљне штете,

укључујући губитак података. Због тога је питање дигиталне безбједности једно од кључних питања савременог друштва. У савременом свијету подаци имају изузетну вриједност. Довољно је замислити колико заправо вриједи један мобилни телефон, не због самог уређаја, већ због количине личних информација које садржи. Он у себи носи готово комплетан дигитални траг нашег живота. Управо зато је заштита података питање личне слободе, али и безбједности државе. Истовремено, суочавамо се са сложеним изазовом равнотеже између безбједности и права на приватност. Многе земље, у име безбједности, све више задиру у приватни простор грађана. Иако, такве мјере могу допринијети општој сигурности, оне отварају озбиљна питања о границама надзора и очувању личне слободе. Зато је задатак државе да обезбједи висок ниво дигиталне безбједности, посебно за најрањивије, а истовремено да заштити право грађана на приватност и очување људског достојанства.

Данас, нажалост, ријеч више никога не обавезује, што је шири проблем савременог друштва. У таквом амбијенту производе се садржаји који немају везе са стварношћу и који могу дјеловати увјерљиво само онима који су унапријед идеолошки или емотивно опредељењени.

Министарство дјеловало као једна цјелина. Током тог процеса уклонили смо индивидуалне, неусаглашене приступе и усмјерили се ка тимском раду. Данас Министарство ради у пуној транспарентности и са јасно дефинисаном организацијом, што је, по мом мишљењу, на задовољство свих мојих сарадника.

● Колико је, по Вашем мишљењу, дијалог са медијским и новинарским удружењима важан за креирање одрживих и примјењивих медијских политика?

— Иако се о дијалогу непрестано говори и формално инсистира већ деценијама, политика која се води према Србији често се заснива на нечему сасвим супротном, на подјелама и раскоlima. Док год постоји спор или неслагање, људи се још увијек око нечега договарају. Међутим, када дође до раскола, престаје свака могућност договора. Због тога је за нас од кључне важности да имамо квалитетно и одговорно новинарство. Лично се залажем за високо образовање новинара, јер образовани новинари знају да јасно раздвоје чињенице од личног става. Они умију да саопште информацију без потребе да публику убјеђују или наводе на унапријед задат закључак. Новинари старије генерације, каквих се и сам сјећам, знали су да се уздрже од личних интерпретација и да пренесу вијест у њеном суштинском облику. Данас, нажалост, ријеч више никога не обавезује, што је шири проблем савременог друштва. У таквом амбијенту производе се садржаји који немају везе са стварношћу и који могу дјеловати увјерљиво само онима који су унапријед идеолошки или емотивно опредељењени. Живимо у времену које се често назива периодом „пост-истине“, у којем истина сама по себи више није пресудна, већ је у првом плану манипулација емоција путем слике и звука. Управо зато борба за истину данас добија посебан значај.

● У којој мјери институционална стабилност доприноси јачању професионалних стандарда и повјерења јавности у медије?

— Када говоримо о стабилности, важно је разумјети да сама ријеч не значи ништа без контекста. Стабилност може бити позитивна, наспрам немира и осцилација, али није свака стабилност корисна. На примјер, стабилност турске власти док смо били под њиховом влашћу била је у потпуности негативна. Зато је кључна политичка стабилност, која подстиче развој друштва и омогућава технички и научни напредак. Исто-

Политички утицај без одговорности: „луксембуршки” медији у Србији

• Како данас оцјењујете укупно стање у области јавног информисања у Србији и улогу државе у стварању стабилног и предвидивог медијског окружења?

– Када говоримо о медијском окружењу, заиста можемо бити задовољни понудом телевизијских садржаја које нуде наши оператери. Грађанима су доступни програми из готово свих дијелова свијета – од британских и америчких, преко европских, до кинеских, руских, индијских, па чак и украјинских канала. И то само по себи није лоше; напротив, важно је имати увид у различите наративе и

начине на које се информације представљају. Ријетке су земље које имају такав степен отворености према глобалним изворима информисања и различитим интерпретацијама догађаја. Међутим, када погледамо стање у домаћим медијима, медијска сцена је дубоко подијељена, до те мјере да грађани често имају потребу да провјеравају исту информацију из више извора. Посебно мислим на такозване прекограничне телевизије које се баве политичким садржајем, а формално су регистроване у иностранству, најчешће у Луксембургу. Те телевизије у пракси производе комплетан програм у Србији, обрађују

се домаћој публици и утичу на јавно мњење, али истовремено измичу пуној регулаторној контроли, укључујући и надлежности РЕМ-а. На тај начин оне уживају одређене привилегије које нису у складу са стварним мјестом њиховог дјеловања. Резултат таквог правног и регулаторног положаја јесу медијски садржаји који су често једностранни, необјективни, неправовремени и, у крајњој линији, неистинити. Парадокс је у томе што су основни принципи новинарства, истинитост, објективност и одговорност, јасно прописани и у старим и у новим законима, али се управо ти темељни принципи најчешће крше.

ријски примјери Западне Европе показују да мирна унутрашња позадина омогућава напредак науке и технологије. Људи попут Гауса, Брахеа, Њутна или Паскала могли су да стварају и развијају идеје управо зато што нису били стално укључени у сукобе. Слично, мудри кинески народ је вијековима развијао своју културу и знање, без непотребног уласка у рат, стабилност је користио за развој своје цивилизације. И нама је потребна стабилност која омогућава људима да раде у науци, образовању, индустрији и умјетности, без сталног ометања. То је темељ напредног друштвеног напретка. На крају, српски национализам, који често погрешно интерпретирају, никада није био шовинистички. Његова суштина је у поштовању сваког човјека и у уважавању његове слободе и достојанства, што је јасно записано још у првом Уставу из времена Првог српског устанка. Сваки човјек заслужује да буде виђен и поштован, без обзира на околности или личне слабости.

• Увођење 5Г мреже представља значајан технолошки искорак. Како држава приступа овом процесу и које конкретне користи очекујете за грађане и привреду?

– Србија је посљедњих година интензивно улагала у телекомуникациону инфраструктуру, а данас се налази у завршној фази тих пројеката. Приоритет у наредном периоду јесте даљи развој дигиталне инфраструктуре и посебно унапређење 5Г мреже, што представља значајан технолошки искорак. Током 2025. године постављена је велика мрежа базних станица, а у плану је да укупно буде покривено око 2.300 километара. Пројекат се очекује да буде потпуно завршен током 2027. године,

када ће мрежа у потпуности бити оперативна. Пројекат развоја широкопојасног интернета, познат као *Rural Broadband*, сматрам једним од најважнијих и најхуманијих пројеката које водимо. Његов циљ је да становницима руралних, удаљених и слабије развијених дијелова земље обезбједи трајни приступ брзом оптичком интернету, без обзира на то да ли живе у планинским, забаченим или тешко доступним подручјима. Овај пројекат није значајан само за дјецу и младе, већ и за одрасле и старије грађане, који често неправедно бивају запостављени када је ријеч о савременим технологијама, а имају капацитет да се брзо прилагоде и користе дигиталне алате, често подједнако успјешно као и млађе генерације.

• Колико развој дигиталних комуникација доприноси равномјерном регионалном развоју у укупној конкурентности Србије?

– Развој дигиталних комуникација значајно доприноси равномјерном регионалном развоју и унапређењу живота грађана. Технологија је постала толико интегрисана у свакодневицу да њене користи често не примјећујемо, од моћних рачунара које грађани имају код куће, до приступа информацијама и дигиталним услугама које омогућавају напредак привреде и образовања. Техника сама по себи није неутрална; она увијек служи одређеној сврси. Радио и телевизија првобитно су развијани за специфичне функције, често војне или политичке, али су касније постали средство за масовно информисање. Слично, савремене дигиталне платформе могу да информишу, али и да дезинформишу, па је пажња на дигиталној безбједности данас кључна. Заштита података и контрола информација неоп-

ходни су јер не можемо претпоставити да су сви актери добронамјерни. Технолошки развој, укључујући убрзавање процесора и примјену вјештачке интелигенције, утиче и на образовање и науку. Да бисмо имали квалитетан научни кадар, потребно је да комбинујемо основне природне и техничке науке са друштвеним и хуманистичким знањима, како би избјегли површно или погрешно схватање техничких могућности.

• Како оцјењујете сарадњу Србије са земљама региона у области телекомуникација и информисања, и колико она доприноси стабилности и међусобном повезивању?

– Србија има релативно добре односе са сусједима у области дигиталне технологије. Са Црном Гором и Републиком Српском остварујемо сарадњу, док са Сарајевом тренутно немамо заједничке пројекте, иако смо увијек отворени за дијалог и сматрамо да би сарадња била корисна за све стране. Добри односи са сусједима дио су шире реформске агенде, али посебно су важни у дигиталној сфери. Наши програми остварују значајне резултате, само прошле године дигитални сектор генерисао је приходе од око четири милијарде долара. Очекује се да ће у 2026. та сума бити још већа, чиме дигитална технологија доприноси БДП-у више него, на примјер, пољопривреда. Сарадња са европским земљама такође је успјешна. Преговарали смо о важним пројектима, укључујући укидање одређених препрека у дигиталној трговини. Наши сусједи и партнери препознају вриједност искуства Србије у дигиталном сектору, како нам је рекао турски амбасадор, Србија, иако мала земља, остварује веће приходе у дигиталном сектору од ве-

ћих земаља, па многи желе да уче од нас и примијене наше успјешне моделе у сопственим државама.

• Шта бисте издвојили као кључни стратешки циљ Министарства до краја мандата Владе Републике Србије?

– Главни циљ нашег рада је смањење поларизације у друштву и јачање дијалога. Зато активно сарађујемо са новинарским удружењима и представницима медија, како бисмо подстакли отворену и конструктивну комуникацију. Људи често претпостављају да је довољан само формални разговор, не узимајући у обзир сложеност људске субјективности, предрасуда и претходних искустава. Дијалог је посебно важан у историјском контексту српског народа. Током вијекова, када су људи живјели без слободе, развијали су снажан его као механизам опстанка. Ове историјске особности и данас обликују наше друштвене интеракције и културу поштовања, посебно у односу према породици и женама. У српској традицији, мајка је увијек била предмет поштовања и обожавања, а жене су често биле стуб породице и заједнице, јунакиње које су очувале имање и стабилност дома. Ове вриједности остају темељ наших друштвених норми и културе. На Западу је, посебно у савременим друштвима, дошло до атомизације породице и губитка традиционалног морала. Ту је нагласак на индивидуализму, а институције које штите друштвене вриједности често су ослабиле. То показује колико је за нас важно очување етичких и моралних принципа, али и његовање културе дијалога и међусобног поштовања. Наше тренутно стање, односно тренутно стање онога што влада у западним државама, то је стање у коме ријеч не постоји, ријеч је нешто што је заборављено и прегажено. Много је трагичније што је пропала идеја уговора. И није пропала сада, она је пропала одмах после Другог свјетског рата.

Мишел Фуко пише о смрти човјека. Прво је била смрт Бога код Ничеа, па је уследила смрт ријечи, па смрт морала код Жака Лакана, да бисмо на крају дошли до смрти човјека...

• Како лично доживљавате одговорност министарске функције у ресору који директно утиче на јавни простор и свакодневни живот грађана, и шта Вас у том послу највише мотивише?

– Одговорност министарске функције схватам врло озбиљно. Сваки дан носи тежину утицаја на јавни простор и живот грађана. Мотивација долази из жеље да допринесемо земљи у тешким тренуцима, али и из страха да нешто не покваримо. Нисам професионални политичар, све што радим, учим у ходу, кроз непосредни рад и искуство. Овај посао је стално учење, јер не постоје уџбеници за све ситуације које се могу појавити. Одговорност је велика, али мотивација је јасна, а то је допринијети друштву, подржати дијалог, очувати вриједности и пружити људима оквир за стабилан и конструктиван живот. **ТРИФКО ЂОРОВИЋ**

ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ БЕЗ СЛОБОДЕ

• У сложеним околностима на КиМ, на који начин МИТ обезбјеђује услове за рад медија и стабилност телекомуникација, како би се грађанима омогућило поуздано информисање у складу са интересима Србије и међународним оквирима?

– Одговорност за функционисање телекомуникација на Косову и Метохији преузела је наша највећа телекомуникациона компанија Телеком. Постојни инфраструктура МТС-а која обезбјеђује телевизијски сигнал, телефонске и друге комуникационе услуге, и то је важно и корисно. Међутим, сама техничка инфраструктура не може да надомјести оно што је суштински проблем, а то је недостатак слободе. Ситуација на Косову и Метохији је изузетно тешка. Људи тамо свакодневно живе без основне сигурности и права. Материјалне ствари, па чак и приступ комуникацијама, губе смисао тамо гдје нема слободе. Више од двије деценије наш народ тамо трпи притиске, понижења и системску несигурност. Постоје ситуације које дубоко погађају сваког човјека, као што су забране коришћења националне валуте, упади у институције, ускраћивање основних грађанских права, па чак и онемогућавање да се људи вјенчају или разведу у сопственој заједници. Зато, важно је да Срби који су током историје напуштали различите крајеве региона разумију да је положај нашег народа на Косову и Метохији данас посебно тешак. Косово и Метохија су витално питање за Србију, не само у политичком, већ и у дубоко симболичком и идентитетском смислу. Због тога, Косово и Метохија морају остати у оквиру уставног поретка Србије, под важећем српских закона и институција. Мирно рјешење и суживот са Албанцима су пожељни и неопходни, уколико за то постоји воља са обе стране, али без одрицања основних права, идентитета и достојанства српског народа.

БРИСЕЛ ЖЕЛИ НАДЛЕЖНОСТИ РЕМ-а

• Измјене медијских закона често су у фокусу јавности. Који су кључни циљеви законодавних рјешења на којима Министарство тренутно ради?

– Закони које смо усвојили у потпуности су у складу са такозваном реформском агендом и представљају усаглашавање са законодавним оквиром који важи у Европској унији, уз намеру да обезбједимо стабилан и функционалан медијски систем. Европски прописи су, у том смислу, модел према којем водимо своју медијску и регулаторну политику. Оно што, међутим, видим као потенцијални изазов јесте најављени Европски акт о слободи медија (*Media freedom act*), који Европска унија планира да усвоји. Тај акт предвиђа формирање европског медијског тијела са надлежностима које су, у великој мјери, сличне онима које данас има наш РЕМ. У том случају поставља се питање преноса дијела суверенитета, јер би такво тијело могло да доноси одлуке које директно утичу на рад медија у државама чланицама, па и у онима које нису чланице, али су укључене у процес. То би значило да би о раду наших телевизија могло да се одлучује изван наше земље, без наше сагласности, што сматрам проблематичним. Чак и унутар саме Европске уније медијски системи и праксе се значајно разликују. Довољно је упоредити, на примјер, медијску сцену у Мађарској и Њемачкој, које су сусједне земље, али имају потпуно различите приступе. Зато сматрам да о овим питањима треба додатно и пажљиво размишљати. У сваком будућем кораку морамо водити рачуна о очувању слободе медија, али и о независности и суверенитету наше државе.

ДРАГАН ГЛАМОЧИЋ МИНИСТАР ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

ПОЉОПРИВРЕДА КАО ТЕМЕЉ ДРЖАВЕ:

Српска земља и домаћини морају бити заштићени

Српска пољопривреда данас се налази на историјској прекретници, између вјековне традиције и нужне модернизације, суочена са климатским изазовима, поремећајима на глобалним тржиштима и све већим захтјевима за конкурентношћу и одрживошћу. У времену у којем храна поново постаје један од кључних стратешких ресурса савременог свијета, питање стања и будућности српског аграра добија пуни државни, економски и национални значај.

О тим изазовима, али и о могућностима које стоје пред домаћом пољопривредом, за лист *Српско коло* говори министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, проф. др Драган Гламочић. У опширном разговору министар износи свеобухватну слику српског аграра, указујући на најосјетљивије тачке система, али и на потенцијале који могу бити темељ будућег развоја.

Посебна пажња посвећена је стању у сточарству и ратарству, утицају увоза и нестабилних тржишних кретања, као и посљедицама климатских промјена које све снажније одређују сигурност и приносе пољопривредне производње. Министар Гламочић говори и о значају задрugarства, модернизације и дигитализације, али и о неопходности да српска пољопривреда не остане само извор сировина, већ да се развија кроз прераду, брендирање и извоз производа са већом додатом вриједношћу.

Разговор доноси и јасну визију оживљавања српског села као мјеста живота, рада и опстанка, јер без снажног села нема ни стабилне државе, ни дугорочне прехранбене сигурности. У времену убрзаних глобалних промјена, овај интервју представља важан прилог размишљању стратешког односа државе према земљи, домаћину и храни — темељима на којима почива опстанак народа.

● Како оцјењујете тренутну ситуацију у српској пољопривреди?

– Српска пољопривреда се налази у сложеном, али охрабрујућем тренутку. Са једне стране, по-

љопривреда остаје један од стубова националне економије, са стабилном производњом хране, значајним учешћем у укупном извозу и великим потенцијалом за даљи раст. У регионалном контексту, Србија је једна од ријетких држава која бележи суфицит у аграрној размјени. Са друге стране, сектор се суочава са бројним структурним и спољним изазовима, од климатских екстрема, преко нестабилности тржишта и цијена, до растућих трошкова производње, који директно утичу на положај произвођача. Додатни притисак стварају међународна тржишна кретања, која се све чешће преливају на домаће тржиште. Посебно је осјетљив сектор сточарства, у овом тренутку конкретно сектору млекарства и свињарства, који трпе значајне притиске. У сектору млекарства, Србија је повећала производњу, смањила увоз

и у 2025. години извоз је значајно већи од увоза. Међутим, посљедњих мјесеци, услјед различитих фактора, прије свега поремећаја на европском и свјетском тржишту, али и услјед повећања производње у Србији, уз истовремено забрињавајуће смањење потрошње млијека од око 20 одсто, дошло је до стварања уочљивих вишкова млијека на тржишту, што утиче на стабилност цијена и редовност откупа.

● Месна индустрија, са свињарством као водећим сегментом, темељ је српског села. Како данас изгледа њено стање и развојни потенцијал?

– И сектор свињарства је у претходној деценији пролазио кроз тежак период, али посљедње двије године доносе јасне сигнале опоравка. Само у 2025. години увоз меса опао је за око 15 одсто и увезено је око 2,5 пута мање прасида за тов у односу на 2024. годину, док је истовремено извоз повећан за 24 одсто, што је јасан показатељ да домаћа производња јача. Држава је свакако ту да помогне да се изазови превазиђу, уз настојање да сви актери у ланцу производње подијеле терет кризе, због чега интензивно разговарамо и са пољопривредницима, и са представницима прерађивачке и трговинске индустрије. Генерално говорећи, постоје значајне могућности за напредак у свим гранама пољопривреде, које се најприје огледају у модернизацији производње, већој додатној вријед-

– Воће је наш препознатљив бренд, али његов потенцијал се остварује кроз прераду, брендирање и хладни ланац. Расадничарство и цвјећарство нуде значајну додатну вриједност, чак десетине пута већу по хектару него класично ратарство

ности, убрзаном развоју сточарства, воћарства, прераде и брендирању, уз улагање у нове технологије и дигитализацију. То су области у којима се прави разлика између пољопривреде која само производи и оне која ствара вриједност за друштво.

● У којим гранама пољопривреде Србија има највећи потенцијал, а у којима је потребно највише улагања и реформских корака?

– Србија има изражен потенцијал у више грана пољопривреде, прије свега захваљујући повољним природним условима, дугој традицији производње и знању које постоји код домаћих произвођача. Највећи потенцијал несумњиво имамо у воћарству, сточарству, органској производњи и преради. Воће је већ сада наш препознатљив бренд, али његов прави до-

мет је тек у преради, амбалажи, хладном ланцу и брендирању. Сточарство морамо јачати, јер је оно носилац руралног развоја и додатне вриједности по хектару. Потребна су и даља улагања у ратарство, али не само кроз подршку производњи, већ кроз инфраструктуру, наводњавање, осигурање и бољу организованост тржишта. Издвојио бих и расадничарство, као једну од најважнијих грана српске пољопривреде, јер без садница нема успјешне производње ни у воћарству, ни у виноградарству, ни у хортикултури, а значајне могућности имамо и у развоју цвјећарства, посебно имајући у виду да се са једног хектара под цвијећем може остварити приход и неколико десетина пута већи него у ратарству. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде ће радити на даљем развоју свих оних грана које ће остварити веће приходе по хектару обрадиве површине, уз реформе у подстицајима које су неопходне како би систем био ефикаснији, предвидљивији и правичнији.

● Колико увоз пољопривредних производа утиче на домаћу производњу?

– Увоз сам по себи није проблем, и није нужно негативан, ако је дио нормалних тржишних токова, јер доприноси стабилности снабдијевања и тржишној равнотежи. Проблем је када долази до нелојалне конкуренције, дампинг цијена или увоза производа који не испуњавају стандарде који важе за домаће произвођаче. Држава располаже механизмима којима може да заштити домаћу производњу, у складу са међународним споразумима и обавезама које Србија има. То, између осталог, подразумева инспекцијски надзор, појачану фитосанитарну и ветеринарску контролу, уредбе о означавању производа, као и могућност увођења заштитних и привремених трговинских мјера у случајевима озбиљних поремећаја. Поред тога, кроз систем подстицаја и подршке инвестицијама, држава јача конкурентност домаћих произвођача и њихову отпорност на спољне притиске. Кључно је да се политика у овој области води уравнотежено и да обезбједимо фер услове, уз отворен дијалог са пољопривредницима, прерађивачима и трговинским сектором, како би се истовремено заштитили интереси домаћих произвођача, али и обезбједило стабилно и уређено тржиште за потрошаче.

● Климатске промјене већ утичу на приносе и стабилност производње. Како се Србија прилагођава овим изазовима и шта се конкретно чини по питању наводњавања и осигурања пољопривреде?

– Климатски ризици су поста-

ДЕЦЕНИЈА ЗНАЧАЈНОГ НАПРЕТКА

● Прије више од деценије већ сте били на челу Министарства пољопривреде. Како данас, из ове перспективе, оцјењујете развој српске пољопривреде у односу на период од 2013. до 2014. године? Шта се суштински промијенило?

– Промјене су велике. Највише се промијенила улога пољопривреде у економији, јер она више није један од највећих учесника у БДП-у по проценту, али је генерално гледано значајно порасла. Други важан аспект је технолошки – данас имамо много више система за наводњавање, савремену механизацију, развијен хладни ланац, паметну пољопривреду и нове културе. Трећи сегмент је институционални: покренут је ИПАРД програм подршке пољопривредницима, изграђени су стабилни системи за ветеринарство, фитосанитарну контролу и безбједност хране, подигнуте су инспекцијске службе. Још има простора за напредак, али основа је сада знатно јача.

» Министар Драган Гламочић на терену

Воћарство нуди највећи профит пољопривредницима

● Ратарство је дуго било у фокусу јавности, али су последњих година проблеми бројни — од високих цијена репроматеријала до нестабилног откупа и климе. Како држава може да помогне ратарима да остваре стабилнију производњу и сигурније тржиште, и да ли је потребна промена структуре производње?

– Ратарство у Србији није темељ пољопривреде у економском смислу, већ сектор у који се највише улаже, а који ствара најмању додатну вредност по хектару. У просјеку се на ратарским културама остварује између хиљаду и хиљаду и по евра по хектару, док воћарство доноси и десет пута више. Интен-

зивни засади јабуке, боровнице или трешње достижу вредност производње од десет до двадесет пет хиљада евра по хектару, а сточарство, када се узму у обзир млијеко, месо, приплод и стајњак, доносе далеко више економски резултат од класичног ратарства. Управо зато је природно да се производна структура постепено помјера ка сточарству и воћарству јер ти сектори доносе већу добит, отварају простор за прераду и извоз и стварају нова радна мјеста. Уколико подигнемо број грла, добијамо, између осталог, више стајњака, боље тло и мању зависност од увозних минералних ђубрива чије су цијене у последњих неколико година у појединим периодима расле и за више од двеста одсто.

То је пут ка одрживости и отпорности пољопривреде, а не модел у којем земља постаје пука платформа за три или четири ратарске културе. Што се саме стабилности тиче, држава може да помогне ратарима тако што ће подстицајати бити предвидиви и благовремени, што ће се јачати инфраструктура за наводњавање и осигурање, што ће се уредити тржиште кроз бољу организацију складишта и уговоре са откупљивачима и што ће се наставити разговори о реалним трошковима производње. Климом не можемо да контролишемо, али можемо да смањимо ризике и подстакнемо улазак у секторе који по хектару доносе неупоредиво већу економску логику него класично ратарство.

ли нова нормалност и зато држава прилагођава политику. Интензивно улажемо у водопривредну инфраструктуру – бране, акумулације, магистралне канале и секундарне системе који омогућавају наводњавање. Поред тога, подршка осигурању је значајно повећана, тако да се ризик дијели између државе, осигуравајућих кућа и пољопривредника. Осим инфраструктуре, радимо и на подизању знања – адаптација није само питање инвестиције, већ и агротехнике, избора сорти, рока сетве и модерних рјешења.

● Србија је препознатљива по воћу, нарочито малинама, шљивама и јабукама. Које мјере држава предузима да воћари имају сигурнији откуп и боље услове за извоз, али и за развој домаће прераде и брендирање српског воћа?

– Држава ради на три нивоа: производња, тржиште и додата вредност. На нивоу производње подршка иде у засаде, мреже против града, системе за наводњавање, хладњаче, механизацију и сертификацију. На тржишту јачамо контролу квалитета, фитосанитарне протоколе и трговинску дипломатију, јер је за извоз воћа најважније да се обезбеди брза и поуздана логистика. Трећи, можда најважнији сегмент, јесте прерада и брендирање — желимо да Србија не извози само сировину, већ и сушено воће, сокове, џемове, ракију, пасте и друге производе са више вредности по килограму. То је пут да наш воћар има сигуран пласиран производ и стабилнији приход.

● Последњих година много се говори о задругарству. Како оцјењујете резултате програма подршке формирању нових задруга? Каква је будућност задругарства у Србији?

– Задругарство је темељно питање организације пољопривреде и оно није идеолошка, већ економска категорија. У Србији задругарство последњих година добија све већи значај као механизам за јачање конкурентности пољопривредника, боље позиционирање на тржишту и стабилније пословање малих и средњих газдинстава. Резултати подршке задругама су видљиви на терену: организовани произвођачи лакше набављају ре-

проматеријал, рационализују трошкове, заједнички наступају према откупљивачима и банкарском сектору. Будућност задругарства у Србији је у савременим моделима, не у репликама система из прошлог вијека — задруге као сервис који пружа логистику, агрономију, складиштење, хлађење, извоз и пласман. Такав модел постоји у Европи и даје одличне резултате. Наш циљ је да подржимо управо ту трансформацију.

● Колики је извозни потенцијал српске пољопривреде?

– Извозни потенцијал је велики, јер ријетко која земља наше величине има толико разноврсну производњу. Воће, житарице, прерађевине, месо, млијечни производи, ракија, хлебно-пекарски производи и храна за животиње — то су сегменти у којима већ имамо присуство на тржиштима. Србија има развијену мрежу споруазума о слободној трговини са кључним партнерима, укључујући Европску унију, НР Кину, УАЕ,

Египат, Велику Британију, Русију и Турску. То је од стратешког значаја за нашу земљу јер домаћим произвођачима обезбјеђује повлашћен приступ великим и разноврсним тржиштима, повећава извозни потенцијал и конкурентност српске привреде и представља један од ослонаца дугорочног економског развоја Србије. Нове прилике видим на тржиштима сјеверне Африке и југоисточне Азије, гдје постоји висока потражња за храном и стабилним ланцима снабдијевања. Оно што је кључно јесте да се у извозу помјерамо са сировина на финални производ — то је циљ који носи већу зараду, већи престиж и више радних мјеста.

● Како оцјењујете досадашњу сарадњу са Републиком Српском и земљама региона? Постоје ли планови за заједничке пројекте у области агара и размјену знања?

– Сарадња са Републиком Српском и земљама у региону је добро развијена и има потенцијал

да буде још интензивнија. Са Републиком Српском имамо блиске односе, размјену стручних информација и усаглашавање фитосанитарних и ветеринарских питања. Србија је прошле године била земља партнер 23. Међународног сајма *Инијераиро* у Бијељини, чиме смо показали да смо спремни за дубље повезивање у заједничком наступу на иностраним тржиштима. Лично сам учествовао на отварању тог сајма, а у више наврата састајао сам се и разговарао са бившим министром пољопривреде, а сада предсједником Владе Републике Српске Савом Милићем и министром пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске Анђелком Кузмић. Усаглашени смо у ставу да Србија и Српска припадају истом народу и да је сарадња природна и неопходна, и дијелимо заједничку визију развоја сеоских подручја и очувања традиције. Морам да напоменем и да су коријени моје породице са простора преко Дрине и у том смислу саосјећам са тим народом и увијек ћу бити уз своје земљаке из Републике Српске. Са земљама региона радимо на трговини, сертификатима, ветеринарским питањима, као и пројектима у области безбједности хране и руралног развоја. Сарадња у пољопривреди увијек има смисла, јер смо природно комплементарни — залихе, тржишта, инфраструктура и знање су ресурси који се најбоље користе кроз партнерство.

● Село остаје темељ српске пољопривреде, али и демографски изазов. Које мјере држава предузима како би подстакла останак младих у руралним срединама?

– Млади остају тамо гдје имају перспективу, инфраструктуру и достојанствени живот. Зато држава ради на три правца: прво, подршка пољопривредној производњи, кроз подстицаје и развој газдинстава. Друго, улагање у инфраструктуру: водовод, путеви, канализација, јавна расвјета, интернет и услуге. Треће, подршка сеоском предузетништву, туризму, преради и задругарству. То је начин да млад човек има избор — да ли ће бити ратар, сточар, прерађивач или пружалац услуга. Нема опстанка села само на једном моделу, већ на комбинацији пољопривреде и нових дјелатности.

● У процесу приближавања Европској унији, које су најважније реформе и стандарди које наша пољопривреда мора да усвоји, а гдје видите највећу корист од тог процеса за домаће произвођаче?

– Интеграција увијек захтијева реформе, али оне нису само због Брисела, већ због нас самих. Најважније су реформе у контролама квалитета хране, ветеринарству, фитосанитарном систему, безбједности хране, IACS систему и евиденцијама. Без тога модерна пољопривреда не може да функционише. Користи процеса евроинтеграција су велике: приступ тржишту од 450 милиона потрошача, боље цијене, јасни стандарди, улагања у технологију и инфраструктуру. Модернизација се већ дешава — дигиталне апликације, сателитске мапе, паметна механизација, навигација у сјетви и прскању, управљање фармама. Наш задатак је да тај процес буде доступан и малим газдинствима, а не само великим.

● Ви сте универзитетски професор и научник, а сада и министар. Како балансирасте између те двије улоге и шта вас лично највише мотивише у овом послу?

– Истина је да су то двије различите улоге, али имају једно заједничко — одговорност према знању и према људима. Универзитет ме је научио да анализирам проблеме, а пракса на газдинствима да слушам људе који производе храну, на терену. У Министарству то двоје мора да се споји у конкретне политике. Највише ми, ипак, помаже то што сам рођен и што и данас живим на селу, и то што сам се лично бавио пољопривредном производњом и своје производе годинама продавао на пијаци. То ми је омогућило да из прве руке упознам свакодневне изазове пољопривредника, али и тржишне услове, навике потрошача и реалне проблеме са којима се произвођачи сусрећу. Мотивише ме чињеница да је пољопривреда стратешки сектор који директно утиче на живот сваког човјека — од стабилности хране до сеоског развоја. Ако можемо да оставимо бољи систем него што смо затекли, то је највећа професионална и лична награда. **ТРИФКО ЂОРОВИЋ**

СТОЧАРСТВО КАО СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ

● Све је мањи број грла у Србији што је довело до пада домаће производње меса и млијека. Да ли и на који начин Министарство планира да подстакне обнављање сточног фонда и стабилније услове за сточаре?

– Сточарство је приоритет јер доноси највећу додатну вредност и чува српска села. Пад броја грла јесте један од најозбиљнијих изазова са којима се овај сектор дужи период суочава. Разлози су вишеслојни и укључују дугогодишњу нестабилност глобалног тржишта, високе трошкове производње, као и структурне проблеме који су посебно изражени код малих и средњих газдинстава. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је свјесно изазова и зато обезбјеђује читав сет мјера усмјерених на обнову сточног фонда и стварање стабилнијих услова за сточаре. Подршка иде у неколико правца: директни подстицаји по грлу, подршка за квалитетне приплодне животиње, премије за млијеко, инвестиције у модернизацију фарми и прераду, као и контрола тржишта. Мјере Министарства већ су дале резултате — производња млијека није пала, заправо је у 2025. години порасла за 5 одсто у односу на 2024. годину, и чак за око 10 одсто у односу на 2023. годину. Природно је да број крава опада, али зато, дакле, расте производња млијека по крави, и то захваљујући унапређењу генетике, исхране и услова држања. Такође, позитиван тренд имамо и у свињарству, гдје је током 2024. године забиљежен раст укупног броја свиња за око 10 одсто, док је број квалитетних приплодних крмача само у прошлој години повећан за чак 11 хиљада, односно за око 19 одсто. То су све јасни сигнали опоравка домаћег сточарства и представљају основу за стабилнију производњу у наредном периоду. Обнова сточног фонда је стратешки приоритет, јер без снажног сточарства нема ни стабилне пољопривреде, нити дугорочне прехранбене сигурности земље. Наравно, поред финансијске подршке, важно је радити на обезбјеђивању сигурности откупа и јачању прерађивачког сектора. Министарство улаже и у јачање ветеринарског система, превенцију и контролу заразних болести и унапређење биосигурносних мјера, што је предуслов за сигурну и одрживу сточарску производњу.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК МИОДРАГ ЛИНТА ЈЕ 26. НОВЕМБРА 2021. ГОДИНЕ ПРЕДАО СКУПШТИНИ ПРИЈЕДЛОГ ЗАКОНА

Србија да оснује Меморијални центар геноцида над Србима у НДХ у Београду

Предсједник Савеза Срба из региона, Миодраг Линта, залаже се да Република Србија оснује Меморијални центар геноцида над Србима у Независној Држави Хрватској, са сједиштем у Београду, по узору на јеврејски Меморијални центар *Jag Vašem*. Према овом приједлогу, Меморијални центар би представљао најзначајнију националну установу посвећену његовању културе сјећања, као и институционалној и систематској борби против негирања геноцида почињеног над српским народом на подручју данашње Хрватске, Босне и Херцеговине и Срема током Другог свјетског рата.

Посебан значај придаје се раду на међународном признању геноцида над Србима, с циљем да што већи број држава и међународних организација у својим парламентима усвоји резолуције којима се овај масовни, плански и смишљени злочин јасно квалификује као геноцид.

Прије више од четири године, тачније 26. новембра 2021. године, Миодраг Линта је у скупштинску процедуру предао Приједлог закона о оснивању Меморијалног центра геноцида над Србима у НДХ. Подршку овом приједлогу дали су угледни српски академици Василије Крстић и Љубодраг Димић. Ипак, 14. децембра 2021. године, није прихваћен Линтин приједлог да се дневни ред сједнице Народне скупштине допуни тачком која се односи на разматрање овог закона.

Према замишљеном концепту, Мемо-

» Миодраг Линта је 26. новембра 2021. године у скупштинску процедуру предао Приједлог закона о оснивању Меморијалног центра геноцида над Србима у НДХ, уз подршку академика Василије Крстића и Љубодрага Димића, али његов приједлог није прихваћен

ријални центар геноцида над Србима у НДХ требало би да се простире на површини од најмање шест хектара, односно

60.000 квадратних метара, и да обухвата шест посебних организационих јединица: Музеј, Архив, Библиотеку, Институт,

Школу за образовање о геноциду и Управу за спомен-обилежја и страдање. Поред тога, Центар би имао и пет служби – за издавачку дјелатност, међународну сарадњу, опште послове, информисање и информационе технологије.

У оквиру Меморијалног центра био би подигнут и спомен-парк посвећен српским жртвама геноцида у НДХ, са централним спомеником, као и низом мањих спомен-обилежја и скулптура. Тај простор био би мјесто на којем би страни државници и други значајни посјетиоци садили дрвеће у част српских жртава геноцида. У Меморијалном центру горјела би и „вјечна ватра“, као трајни симбол сјећања. Грађанима би била омогућена свакодневна посјета Центру, уз могућност да положи цвијеће и одају пошту српским жртвама геноцида.

Као примјер добре и међународно признате праксе, посебно се истиче Меморијални центар *Jag Vašem* у Јерусалиму, који представља највећи свјетски центар за истраживање Холокауста и запошљава више од 800 радника. Простире се на површини од 180.000 квадратних метара (18 хектара) и годишње билијежи више од два милиона посјетилаца. Управо на том мјесту страни државници приликом званичних посјета Израелу одају почаст жртвама Холокауста, односно нацистичких и фашистичких злочина, што Линта наводи као модел који би Србија требало да слиједи.

Борба за усвајање Декларације о геноциду над Србима у НДХ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, који се годинама досљедно и упорно бори за истину о српском страдању и геноциду почињеном над Србима у Независној Држави Хрватској, био је један од народних посланика који су у више наврата у Народној скупштини Србије гласали за допуну дневног реда тачком Приједлог Декларације о геноциду Независне Државе Хрватске над Србима, Јеврејима и Ромима током Другог свјетског рата.

Линта је 25. новембра у Народној скупштини био један од 13 народних посланика који су гласали да се дневни ред сједнице допуни овом тачком. За усвајање допуне дневног реда било је неопходно да гласа најмање 126 посланика, од укупно 250, колико броји Народна скупштина Србије. Како тај број није достигнут, приједлог није уврштен у дневни ред. У прилогу се налази извјештај са детаљним резултатима гласања.

Након тога, 16. децембра, Миодраг Линта је поново гласао за допуну дневног реда истом тачком и том приликом био је један од 26 народних посланика који су подржали Приједлог Декларације о геноциду НДХ над Србима, Је-

врејима и Ромима. И у овом случају, за усвајање допуне дневног реда било је потребно најмање 126 гласова, што није обезбијеђено, те приједлог ни тада није дошао на дневни ред Скупштине. Испод је доступан извјештај са резултатима гласања.

Подсјећања ради, Миодраг Линта је још 13. децембра 2021. године предао у скупштинску процедуру сопствени приједлог Резолуције о геноциду над Србима, Јеврејима и Ромима у Независној Држави Хрватској (1941–1945). Нажалост, ни тај приједлог Резолуције до данас није уврштен у дневни ред ниједне сједнице Народне скупштине Србије.

Линта истиче да никада неће одустати од захтјева да Народна скупштина Србије коначно усвоји Резолуцију о геноциду у НДХ, јер је ријеч о историјској, моралној и државној обавези. Поред тога, он се досљедно и упорно залаже за оснивање Меморијалног центра геноцида над Србима у НДХ, као и за утврђивање Дана сјећања на српске жртве геноцида у НДХ. Ријеч је о три кључна предуслова како би Србија могла да започне озбиљну и систематску борбу за међународно признање геноцида над српским народом у НДХ.

Основати Меморијални центар српских жртава на подручју бивше Југославије

Предсједник Савеза Срба из региона, Миодраг Линта, предлаже да Република Србија оснује Меморијални центар српских жртава на подручју бивше Југославије, са сједиштем у Београду. Ова установа била би кључна државна институција посвећена његовању културе сјећања и борби за истину о страдању и етничком чишћењу српског народа током ратова деведесетих година прошлог вијека, односно у периоду од 1990. до 2000. године, као и о мартовском погрому Срба на Косову и Метохији 2004. године.

Посебно значајан сегмент дјеловања Меморијалног центра била би активност усмјерена на упознавање што ширег круга актера у међународној заједници са чињеницама о страдању српског народа. Међу кључним задацима Центра били би попис српских жртава, као и организовање посјета ученика осмих разреда основних школа из цијеле Србије, с циљем образовања младих о трагичним догађајима из новије историје и развијања одговорног односа према култури памћења.

Меморијални центар српских жртава на подручју бивше Југо-

славије од 1990. до 2000. године био би организован кроз више посебних јединица, чији би рад обухватао прикупљање и чување фотографија, личних предмета и документације, као и спровођење истраживачких активности. Посебна пажња била би посвећена прикупљању књига, часописа и других штампаних и електронских издања, организовању сталних, повремених и гостујућих изложби, образовним програмима, комеморацијама, предавањима, обилежавању страстишта, као и издавачкој дјелатности која би обухватала публикације, видео-материјале, архивску грађу, историографске радове и друге сродне садржаје.

У том смислу, Центар би обухватао истраживачки Архив, Библиотеку, Музеј, Школу о миру и Управу за спомен-обилежја и страдање, уз пратеће стручне и техничке службе. У оквиру Меморијалног центра био би изграђен централни споменик српским жртвама из периода 1990–2000. године, као и више спомен-обилежја и скулптура. Грађанима би била омогућена посјета Меморијалном центру како током комеморативних догађаја, тако и у редовним терминима.

У појединим дијеловима међународне заједнице, као и у непосредном окружењу Србије, и даље доминирају двоструки стандарди када је ријеч о односу према жртвама ратова. Српске жртве се често понижавају, вријеђају, умањују или у потпуности негирају, док се жртвама других народа истовремено одају почаст и признања. Негирање српских жртава представља једну од најозбиљнијих препрека трајном миру у региону. Без једнаке правде и једнаког поштовања за све жртве ратних сукоба није могућа истинска нормализација односа, а још мање изградња повјерења и помирења.

Управо због тога, оснивање Меморијалног центра било би од посебног значаја, јер би један од његових основних задатака био да указује на опасности које двоструки стандарди и историјски ревизионизам представљају за изградњу мира у региону, као и да се против таквих појава систематски бори. Снаге које умањују и негирају српске жртве, те шире мржњу и нетрпељивост, неопходно је супротставити приступом који се темељи на чињеницама, дијалогу и толеранцији.

Меморијални парк погинулим избјеглицима у Сурдулици

Заједничка гробница у којој су у Сурдулици сахрањене избјеглице из Крајине погинуле у НАТО бомбардовању 1999. године биће уређена у Меморијални парк НАТО агресије. У ноћи 31. маја 1999. погинуло је 15 избјеглица са Кордуна и из Лике у бомбардовању Избјегличког центра *Санаторијум*. Они су сахрањени у сурдуличком Масурничком гробљу у којем се сада планира реконструкције гдје ће се у првој фази поправити оштећења и урадити пејзажно – архитектонско уређење са информативном таблом и јарболима, а биће постављене стазе са клупама. Ову реконструкцију финансира кабинет министра без портфеља задуженог за област помирења, регионалне сарадње и друштвене стабилности Усама Зукорлића. Крајем новембра уговор је потписан у Кабинету министра за развој недовољно развијених општина.

Погинуле избјеглице су послје овог трагичног догађаја у јуну 1999. сахрањене у заједничку гробницу, а Општина Сурдулица је на прву годишњицу масакра подигла спомен обиљежје са крстом и плочама са именима страдалаца.

Послије ове реконструкције и супружници Манојловић избјегли са Кордуна, Душан и Милица ће коначно почивати заједно. Пошто посмртни остаци Милице Манојловић нису пронађени она се званично водила као нестала и тек 2010. године је уписана у Матичне књиге умрлих. Због тога њено име није било уклесано међу именима погинулих на плочама зајед-

ничке гробнице, већ само супруга Душана. Ово је примијетио Петар Мађерчић, такође избјеглица са Кордуна и свједок ужасног масакра те кобне ноћи, и предложио да се до Душановог имена дода и име супруге Милице.

Питање реконструкције заједничке гробнице у Сурдулици прије двије године покренуло је неколико удружења међу којима су Завичајни клуб Кордунаша и Удружење бораца Кордуна из Београда, Удружење *Прело* из Чикага и организација СУБНОР-а из Сурдулице. Послије посјете Сурдулици и обиласка овога споменика председник борацке организације Кордуна Ђуро Шкаљац је информисао ова удружења о потреби да се послје три деценије поправе оштећења на споменику, али и да се допуни новим садржајима.

У бомбардовању Избјегличког центра *Са-*

наторијум у Сурдулици су погинули Босилка Малобабић (53 године) и њено троје дјеце Милена (20), Раде (19) и Миленко (16 година) из села Сјеничак на Кордуну, Мила Слијепчевић (90), Душан Манојловић (72) и Милица Манојловић (77) такође из Сјеничака, Драгић Напијало из Купљенске (70), Богданка Јањанин (74) из Маличке, Славко Поповић (60) из Доњег Скрада, Ђорђе Павковић (45) из Павковић Села, Даница Малешевић (61) из Тушиловића и Миланка Вучковић (65 година) из Косијерског Села са Кордуна, Патар Будисављевић (60) из Врховина и Раде Жигић (52 године) из села Тук из Лике.

Сурдулица је 1999. године у НАТО бомбардовању била најстрадалнији град у СР Југославији, готово све куће и зграде су биле оштећене или порушене, а страдао је и велики број цивила. Са правом се овај град назива и српска Герника. **С. ДАНЧУО**

ПОКОЉ СРПСКЕ НЕЈАЧИ У СЕЛИМА КОД СТОЦА

Село Горња Битуња налази се око шест километара источно од Стоца. Тешко је пострадало 22. децембра 1943. године, када су у њега упале хрватске и муслиманске усташе у њемачким униформама. Тог дана злочинци су сакупили све српско становништво затечено у селу. Седамнаесторо људи – искључиво жена и дјеце – затворили су у једну српску кућу и пуцали у њих, након чега су кућу запалили. Од метака и ватре страдало је шеснаесторо, док је преживјела само петогодишња дјевојчица Нада Перишић. Истог дана једна жена из породице Перишић извршила је самоубиство давлеењем у чатрњи, да не би пала злочинцима у руке.

Из Горње Битуње позната су имена осамнаест српских жртава геноцида НДХ – све из породице Перишић. Село је прије рата било вјерски и национално мјешовито, а Срби су били у мањини, међу којима је најбројније било братство Перишић. На кући у којој је злочин извршен СУБНОР је 1964. године поставио спомен-плочу, на којој је наведено да су злочин починиле „слуге окупатора“, без помињања имена починилаца, нити националне припадности жртава.

Горња Битуња данас припада општини Берковићи у Републици Српској. У селу више нема Срба, остале су њихове куће и гробље, на којем се сахране ријетко обављају.

Наредног дана, 23. децембра 1943. године, исти злочинци упали су у сусједно село Забрђе (Пољице), гдје су без повода запуцали на српске чобане и стоку коју су чували. Заједно су гинули људи и стока – коњи, говеда, овце и козе – а тијела су остала измијешана. Убијена је једна жена стара 29 година и петоро дјеце узраста од шест до девет година, сви из породице Медан. Из овог засека познато је девет имена српских жртава геноцида НДХ.

Срба више нема ни у сусједном селу Драговиље, чији су мјештани страдали у Видовданском покољу 1941. године. Ово данас пусто село налази се око 2,5 километра од Стоца, на путу ка Љубињу, и припада Федерацији БиХ.

Оба села су веома стара и помињу се у турском попису Херцеговине из периода 1474–1477. године. Поред вјећинског православног српског становништва, у Битуњи се тада помиње и један муслиман, што се сматра једним од првих случајева турчења у Доњој Херцеговини. **МИЛЕНКО ЈАХУРА**

СЛУЖЕН ПАРАСТОС ЗА ЖРТВЕ УСТАШКОГ ТЕРОРА У ТРЊАКУ И ДОЊОЈ ДУБИЦИ

У селима Трњак и Доња Дубица служен је помен жртвама усташког терора, поводом 81 године од злочина над српским становништвом током Другог свјетског рата. Парастоси су обављени у Спомен-цркви у Трњаку и у Доњој Дубици, уз присуство потомака жртава, мјештана, представника локалне заједнице и свештенства. Злочин се догодио 6. и 7. децембра 1944. године, када је у Трњаку и Доњој Дубици убијено укупно 751 лице српске националности, међу којима 143 дјеце, укључујући 15 беба у колијевкама. Према организаторима, у Трњаку је страдало 601 лице, а у Доњој Дубици више од 150, селу у којем данас живи свега педесетак Срба.

Професор историје Димитрије Живановић из Модриче, чије поријекло води из Доње Дубице, рекао је за Срну да су прогони српског становништва започели већ 1941. године, када су Одићеве усташе, припадници Хрватске сељачке заштите из Оџака и досељене херцеговачке усташе кренули у систематску акцију истребљења Срба на овим просторима. Живановић је истакао да је на усташком збору у Влашкој Махали Павелићев министар Миле Будак јавно позвао на геноцид над Србима у овим крајевима. Према његовим ријечима, 6. децембра један број мјештана Доње Дубице заклан је на потезима према Броду, Свилању и Балеговцу, да би 7. децембра убијања настављена у Драгићевом дућану и у магаци, док су истог дана страдали и Срби из засека Трњак.

Он је нагласио да усташког терора нису биле поштеђене ни православне богомоље, у којима су злочинци скрнављивали фреске, копајући очи светиљима унутар православних храмова.

Аутор књиге *Трњак*, Саво Вујичић, потомак жртава трњачке трагедије, рекао је да је у кући у којој је рођен усташе су убиле 144 лица, међу којима све његове претке по оцу – дједа, бабу и њихово шесторо дјеце. Његов отац је преживио јер се у последњем тренутку сакрио у шуму. Шамачки свештеник Миодраг Стевановић, након помена у Спомен-цркви у Трњаку, служио је и парастос у Доњој Дубици за жртве Другог свјетског рата, као и за 29 погинулих бораца Војске Републике Српске и четири цивилне жртве из Доње Дубице и Трњака.

Председник Мјесне заједнице Трњак, Милан Томић, рекао је да се сваке године мора одати почаст српским цивилима и сачувати сјећање на њихово страдање.

Обиљежавање годишњице страдања у Трњаку и Доњој Дубици организовали су Мјесна заједница Трњак и Завичајно удружење *Дубичани* из Доње Дубице. **РТРС**

У ВЈЕЧНОСТ СЕ ПРЕСЕЛИО ВОДЕЋИ СРПСКИ ОНКОЛОГ ПРОФ. ДР СЛОБОДАН ЧИКАРИЋ

У Београду је, у 90. години живота, преминуо проф. др Слободан Чикарић, водећи српски онколог, дугогодишњи председник Друштва за борбу против рака и један од најистакнутијих медицинских стручњака који су се систематски бавили последицама НАТО бомбардовања по здравље становништва Србије, посебно порастом обољевања од малигних болести.

Професор Чикарић оставио је дубок и трајан траг у срцима Банијаца, а нарочито становника Двора на Уни. Заједно са супругом Божицом Поповић Чикарић дошао је око 1968. године у Дом здравља у Двору на Уни, гдје су провели шест година. У том периоду др Чикарић је једно вријеме обављао и дужност директора Дома здравља, оставивши за собом успомену на љекара оданог пацијенту и заједници.

Рођен је као син Стевана и Софије, рођене Рунић. Дјетињство му је обиљежено страховтама Другог свјетског рата — од збјега на Козари до присилног рада у Њемачкој, у селу крај Вајмара. Четири разреда основне школе завршио је у Босанској Дубици, а Вишу гимназију у Шестој мушкој гимназији у Београду, коју је окончао 1957. године. Медицински факултет у Београду уписао је и дипломирао 1962. године. Током студија четири године био је демонстратор. Након одслужења војног рока у ШРСО 1965. године, запослио се у Дому здравља у Двору на Уни, гдје је као љекар опште праксе радио шест година.

Почетком седамдесетих година прелази у Радиолошки институт Медицинског факултета у Београду, гдје је 1973. године специјализирао радиологију. Постдипломске студије завршио је 1974, а докторску дисертацију одбранио 1980. године. За редовног професора на Катедри радиологије Медицинског факултета у Београду изабран је 1991. године.

Био је члан Академије медицинских наука Српског љекарског друштва од 2003. године, директор службе за радиотерапију, председник Научног савјета и члан Управног одбора Института за онкологију и радиологију Србије. Обављао је дужност председника Друштва Србије за борбу против рака, као и главног и одговорног уредника часописа *Рак – спријечити, открити, лијечити*. Био је шеф радиолошке катедре за редовну и последиједипломску наставу и вишемандатни председник Секције за радиотерапију Српског љекарског друштва. Такође је био члан Одбора ове и Канцелоролшке секције СЛД, као и члан Европског друштва за терапијску онкологију и радиологију.

Током богате научне каријере објавио је више од 200 стручно-научних радова, као и бројне средњошколске и универзитетске уџбенике, монографије и студије. Међу првима у свијету увео је у клиничку праксу употребу радиоизотопа високе радиоактивности, а по броју гинеколошких апликација овим изворима заузимао је једно од водећих мјеста у свијету.

Заједно са колегама из Института створио је Београдску школу радиолошке онкогинекологије, чију су доктрину прихватили бројни истакнути и признати свјетски стручњаци. Проф. др Слободан Чикарић био је отац двоје дјеце, научник, љекар и човјек који је својим радом и личним примјером задужио српску медицину и свој народ. Нека му је вјечна слава и хвала.

ПАТРИЈАРХ ПОРФИРИЈЕ МЕЋУ НАЈВЕЋИМ ДОНАТОРИМА

Додијељено 135 Привредникових стипендија

У суботу, 13. децембра 2025. године, у Српској православној општој гимназији *Канџакузина Каџарица Бранковић* у Загребу одржан је 14. конгрес Привредникових стипендиста и српске омладине – најважније годишње окупљање чланова, стипендиста и донатора Српског привредног друштва *Привредник*.

Новој генерацији стипендиста, ученицима и студентима из свих крајева Хрватске, из два Привредникова фонда за школску и академску 2025/2026. годину додијељено је укупно 135 стипендија.

Из Фонда *Владимир Маџијевић* добили су 68 студената и 65 ученика, а из Фонда *Ивана Вујновић* двије студентске стипендије. Ове године повећани су и износи стипендија како би се младима олакшало трошкове школовања у условима раста животних издатака. Студентске стипендије из Фонда *Владимир Маџијевић* сада износе 220 евра мјесечно, ученичке 100 евра, док стипендије из Фонда *Ивана Вујновић* износе 300 евра мјесечно. Све стипендије исплаћују се кроз девет мјесеци школске, односно академске године.

Привредник, најстарија активна српска организација у Хрватској, током три вијека дјеловања одшколовао је близу 40.000 младих. Само у последњих петнаест година стипендирао је више стотина ученика и студената, издвојивши за то више од два милиона евра.

Председник *Привредника* Никола Луњић нагласио је да је улагање у образовање младих кључно за очување и јачање српске заједнице у Хрватској. Он је подсјетио да се овогодишњи конгрес одржава у години када се обиљежава 100 година од првог Конгреса Привредникове омладине,

ФОТО: ЈОВИЦА ДРОБЊАК / ПРИВРЕДНИК

одржаног 1925. године у Београду, када је *Привредник* имао преко 10.000 чланова.

– Наши преци саградили су чврст темељ, упркос бројним нападима и неповољним временима. Данас на том темељу градимо кућу која ће нас штитити од свих историјских олуја, а отворена је и за све који је поштују – поручио је Луњић.

Конгресу су присуствовали бројни угледници из политичког, друштвеног и духовног живота, међу којима Његово Преосвештенство владика Кирило, администратор Митрополије загребачко-љубљанске, саборски заступник и председник СДСС-а Милорад Пуповац, председница Клуба заступника СДСС-а Ања Шимпрага, председник Српског народног вијећа Борис Милошевић, представници Амбасаде Републике Србије у Загребу, Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону, Савјета за националне мањине, Министарства знаности, образовања и младих, Гра-

да Загреба, те српских културних и образовних институција.

Привредник је овом приликом изразио захвалност бројним донаторима и подупиратељима, међу којима су Српска православна црква и Његова Светост патријарх Порфирије, Српско народно вијеће, Република Србија, Митрополија загребачко-љубљанска, црквене општине и храмови, јединице локалне самоуправе, као и бројни појединци. Посебно је истакнуто да све већи број донатора чине бивши Привредникови стипендисти.

Луњић је нагласио значај подршке Његове Светости патријарха Порфирија, чији је поздрав и благослов пренио окупљенима. – Његова Светост већ годинама материјално подржава Привредникове фондове, а ове године донирао је 30.000 евра за стипендије. У име свих стипендиста, захваљујем му од срца – рекао је Луњић.

У име овогодишње генерације стипен-

диста обратила се Анастасија Миросављевић из Бијелог Брда, студенткиња Фармацеутско-биокемијског факултета у Загребу и вишегодишња Привредникова стипендисткиња, нагласивши колико им подршка значи за наставак школовања.

Програм је почео наступом црквеног хора Саборног храма Преображења Господњег у Загребу, који је избором богослужбених композиција подсјетио на дугу и богату традицију православног пјевања у граду. Публику је затим дирнула изведба одломака из монодраме *Искра*, у интерпретацији глумице Маје Колунџије Зорое, посвећене животу Николе Тесле, испричане из интимне перспективе његове мајке. Глазбени оквир конгресу допринијели су и наступи Привредниковог стипендисте Филипа Китановића, који је својим изведбама симболично повезао младе нараштаје с културном и историјском баштином заједнице.

СПД ПРИВРЕДНИК

ИСПРАВКА НЕТАЧНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

У *Српском колу* број 115, на страни 10, објављен је чланак *Изложба у Бањалуци подсјетила на страдање Срба у Хрватској*, у којем је, погрешно, наведено да је изложбу организовао Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

Након пажљиве провере утврдили смо да је изложбу заправо организовало Представништво ДИЦ *Веритас* у Бањалуци, а аутор изложбе је Јанко Велимировић.

Редакција *Српског кола* користила је у свом извјештају јавно доступне информације из медијског извјештаја СРНА (<https://www.srna.rs/novost/1321526/otvorena-izlozba-fotografija-o-stradanju-i-polozaju-srba-u-hrvatskoj>), у којем није било јасно назначено ко је организатор, нити ко је аутор изложбе.

Из извјештаја СРНЕ може се закључити да *Веритас* организује помен, али не и изложбу, док име аутора Јанка Велимировића нигдје није наведено. Управо због ове непотпуне информације дошло је до забуне у нашем чланку.

Желимо да нагласимо да нам намјера никако није била да било чији рад омаловажимо или негирамо, и да редакција предано ради на прецизном и одговорном извјештавању јавности.

Овим путем искрено се извињавамо господину Велимировићу, Представништву ДИЦ *Веритас* у Бањалуци, њиховим партнерима и финансијерима због настале забуне и евентуалне штете. Мисија *Српског кола* је да служи истини. Вјерујемо да ћемо убудуће имати бољу комуникацију и ближу сарадњу са аутором изложбе и Представништвом ДИЦ *Веритас*, како бисмо заједно осигурали тачност и кредибилитет извјештавања.

УРЕДНИШТВО

У ВУКОВАРУ ОБИЉЕЖЕН МЕЋУНАРОДНИ ДАН ЉУДСКИХ ПРАВА

ПРАВО НА ПРАВДУ КАО ТЕМЕЉНА ВРИЈЕДНОСТ

У Вуковару је, у организацији Удружења *Против заборава*, које окупља чланове српских породица убијених и несталих током деведесетих година прошлог вијека, обиљежен Међународни дан људских права – 10. децембар.

Тим поводом одржана је трибина, којој је присуствовало двадесетак чланова удружења, а у оквиру које се говорило о темељним људским правима, али и о положају и мањинским правима Срба у Републици Хрватској.

Секретар Удружења *Против заборава* Лазо Ђокић истакао је да је борба за људска права стара колико и само човјечанство, али да је њихово остваривање и данас изузетно неуједначено.

– Када говоримо о људским правима, ријеч је о општем цивилизацијском приступу, јер од тренутка постојања људске врсте почиње и борба за та права. Данас, на глобалној сцени, постоје огромне разлике у њиховом поштовању, а лично сматрам да у кршењу људских права предњаче управо велике силе. Борба за људска пра-

ва и даље траје, посебно у времену усташизације друштва, у којем се поново ускраћују право на писмо, језик, вјеру и националну припадност – а то су елементарна људска права – нагласио је Ђокић.

Посебан дио разговора био је посвећен праву српских породица да сазнају судбину својих најближих, односно мјеста на којима се налазе посмртни остаци несталих, што је проблем који ни више од три деценије након рата није ријешен.

Председница Удружења *Против заборава* Марица Шеатовић, чији је супруг убијен 1991. године у Новској, истакла је да у том погледу није било значајних помака.

– У последњем периоду нема никаквих суштинских резултата, јер ниједна особа српске националности није пронађена. Данас имамо ситуацију да се на патологијама болница у Осјеку, Загребу и Ријеци налазе тијела за која се не зна чија су. Не могу то тврдити са сигурношћу, али претпостављам да је међу њима велики број Срба, јер за то нико не показује интересовање. Покушаћу да апелујем на наше представнике да се покрене питање идентификације тих људи – поручила је Шеатовић.

Она је додала да додатну забринутост изазива и званични податак о 1.740 несталих лица, јер се, како је нагласи-

ла, ријетко или готово никада не помиње да су, вјероватно, најмање половина тог броја Срби.

– То је један од најболнијих проблема. Људи који су изгубили најближе временом губе вољу да се боре, јер виде да не могу да остваре ни своја основна права – истакла је Шеатовић.

Међународни дан људских права установљен је 1950. године на Генералној скупштини Уједињених нација, у знак сјећања на усвајање Универзалне декларације о људским правима. Тим поводом Уједињене нације сваке године додјељују награде у области људских права, као и Нобелову награду за мир.

Иако су у многим државама људска права формално заштићена уставима и бројним законским прописима, пракса показује да се боре, а она и даље често крше и нарушавају. То, нажалост, не искључује ни земље са демократским уређењем, укључујући Републику Хрватску, као ни државе чланице Европске уније.

СРЂАН СЕКУЛИЋ / СРБИ.ХР

ПРВА ДЕЦЕНИЈА СРПСКОГ КОЛА

Годинама је у јавном простору недо-стајао глас који би мирно, истрајно и одговорно говорио о судбини Срба родом и поријеклом западно од Дрине и Дунава. Страдања, прогонства, отимање имовине, губитак стечених права и споро, често недостојно институционално суочавање с прошлошћу, остајали су на маргинама друштвеног интересовања или су били препуштени забору. Истовремено, живот, рад, културно трајање и духовна снага тог народа ријетко су налазили мјесто у медијима, посебно у оним утицајним и видљивим.

Посебну тежину том осјећају празнине давала је чињеница да се све то дешавало у години у којој се навршило двадесет година од злочиначких акција Олуја и Блесак, као и од низа других тешких злочина почињених над српским народом на простору бивше Југославије — годишњици које су још снажније отварале питања истине, памћења и одговорности.

У таквим околностима постајала је све израженија потреба за простором у којем ће се истина приповиједати без уљепшавања и прећуткивања, за мјестом које ће свједочити о страдању, али и чувати сјећање на огњишта, језик, вјеру и културно наслеђе. Потреба за листом који ће бити близак обичном човјеку, његовим бригама и животној стварности, постајала је све очигледнија.

ГЛАС ИСТИНЕ И НАРОДНЕ СВИЈЕСТИ

Из такве потребе, као природан одговор на вријеме у којем је настајала, у јесен 2015. године родила се идеја о покретању листа који ће наставити традицију истинског народног новинарства.

У разговору са мојим пријатељем Трифком Ђоровићем, изнио сам приједлог да покренемо лист намијењен људима у Србији који су родом и поријеклом западно од Дрине и Дунава, али и свима онима из других подручја Западног Балкана које повезује исто историјско, културно и духовно наслеђе. Предложио сам да лист понесе име *Српско коло*, по чувеном истоименом листу који је 1903. године почео да излази у Загребу.

Српско коло из тог времена остало је упамћено као први истински народни лист у Српству, намијењен Србима Крајишницима, односно тада најмногобројнијем и уједно најзапостављенијем слоју — српском

сељаку. Тај лист је излазио до 1929. године, са прекидом током Првог свјетског рата, оставивши дубок траг у историји српске штампе и јавне ријечи.

Баш као и *Српско коло* с почетка 20. вијека, и наш лист је од самог почетка замишљен као глас истине и народне свјести, намијењен прије свега обичном човјеку — његовим бригама, питањима, недоумицама и свакодневnoj животnoj стварности.

КОНТИНУИТЕТ УПРКОС ИСКУШЕЊИМА

У децембру 2015. године, са веома скромним ресурсима и уз минималне трошкове, објавили смо први број *Српског кола*. Деценију касније, у децембру 2025. године, издали смо 119. број. Током ових десет година, лист је излазио редовно, једном мјесечно, изузев 2020. године, када смо због пандемије вируса корона објавили два двомјесечна броја. Од првог до 119. броја, главни и одговорни уредник био је Трифко Ђоровић, који је овај посао обављао са изузетном посвећеношћу, одговорношћу, професионализмом и личном преданошћу. Значајан допринос у протеклих више од седам година дала је и наша новинарка и лектор Драгана Бокун. Издавач листа у читавом овом периоду био је Савез Срба из региона.

Од самог почетка, у име издавача, за-

једно са уреднишвом и сарадницима, јасно смо дефинисали три кључна начела којих се *Српско коло* досљедно држи. Прво, да лист буде намијењен свим прекодринским Србима, односно онима који су родом и поријеклом западно од Дрине и Дунава, али и осталим Србима у региону. Друго, да *Српско коло* излази на ћирилици и ијекавском наредњу, држећи се мисли проф. др Драгана Станића, председника Матице српске, да су „екавица и ијекавица два плућна крила српског језика“. Треће, да у свом раду будемо непристрасни, отворени и објективни.

СЛУШАМО ГЛАС ЧИТАЛАЦА

Посебно је важно нагласити да на садржај, па и на уређење сваког броја, у највећој мјери утичу сами читаоци, међу којима је велики број истинских прегалаца чија би се имена, готово с пуним правом, могла наћи и у импресуму. Њихова писма, сугестије, свједочења и истрајна подршка годинама доприносе томе да *Српско коло* буде препознатљив лист. Иако се бави темама које су често далеко од очију јавности, *Српско коло* је временом израсло у утицајан и поштован медиј у Србији.

Међу сталним садржајима посебно се истичу бесплатни правни савети, које годинама пружамо захваљујући Хуманитарном центру за интеграцију и толеранцију из Новог Сада, на челу са Ратком Бубалом. Посебно мјесто заузима и вишегодишњи фељтон др Милана Мицића, у којем објављујемо приче о настанку колонијалистичких насеља након Првог свјетског рата, као и о појединцима који су својим радом и жртвом дали значајан допринос развоју Србије. Објавили смо и бројне текстове посвећене Српској православној цркви, нашим храмовима, манастирима и вјерном народу, као и текстове који његују културу сјећања на масовна страдања српског народа у 20. вијеку.

Током ових десет година, *Српско коло* је упорно подсећало на бројне, до данас неријешене проблеме: тежак положај Срба у региону, отету имовину и ускраћена стечена права прогнаних, непризнат статус припадника некадашње Српске војске Крајине, некажњене ратне злочине над српским цивилима и заробљеницима, као и хапшења заснована на лажним свједочењима. Писали смо и о присвајању српског културног

наслеђа, као и о спором рјешавању стамбених и егзистенцијалних питања прогнаничких породица.

ЗАВИЧАЈ ЖИВИ ДОК ОПСТАЈЕ ЊЕГОВО НАСЛЕЂЕ

Српско коло свједочи да национално културно наслеђе живи и траје, те да наши сународници, и када су историјским околностима били принуђени да напусте своја огњишта, никада нису одустали од онога што су наслиједили од предака, нити су то заборавили. Зато редовно пратимо завичајне вечери, свечане академије, трибине, округле столове, културне и спортске програме, промоције књига и филмова, помене, откривање споменика и спомен-плоча, као и бројне хуманитарне и афирмативне иницијативе. Посебну препознатљивост листу дају и тематске укрштенице, које годинама припрема један од најбољих српских енигматичара, Милорад Мишо Живанић.

Посебну захвалност дугујемо садашњим и бившим члановима нашег тима: Трифку Ђоровићу, Драгани Бокун, Драгани Шиповац, Весни Пешић, Татјани Рађеновић, Наташи Деветак, Милисаву Шапићу, Мили Шапићу, Милану Гомирцу, Славици Огњановић, Драгану Башовићу, Жељку Ђекићу, Сњежану Станишићу, Сањи Вуковић, Јовани Кулаш, Јелени Рокнић, Жељку Јузбаши и Дејану Орабовићу.

Благодарност дугујемо и бројним пријатељима, појединцима и завичајним удружењима који су годинама несебично помагали дистрибуцију *Српског кола*. Захваљујући њиховој доброј вољи, труду и осјећају за заједничку ствар, наш лист је стизао до читалаца широм Србије, региона и расијања, често и тамо гдје званични канали нису допирали. Њихова подршка била је и остала тиха, али пресудна карика у мисији да *Српско коло* буде истински народни лист — близак сваком читаоцу, ма гдје се он налазио.

На крају, желим да поручим нашем народу да ћу, заједно са својим сарадницима, чинити све што буде у мојој моћи да *Српско коло* и у наредној деценији настави да излази редовно, како у штампаном тако и у електронском издању и оправда повјерење које су нам читаоци указали током протеклих десет година.

ПРЕДСЈЕДНИК САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА
МИОДРАГ ЛИНТА

Обнова храмова није само грађевински чин, већ борба за идентитет

Обнова православних храмова, посебно у срединама у којима је српски народ мањински, представља једно од кључних питања очувања националног, духовног и културног идентитета, поручио је Његово преосвештенство епископ осјечкопољски и барањски Херувим. Према његовим ријечима, храмови нису само мјеста богослужења, већ живи стубови историјског памћења, саборности и континуитета народа.

Владика Херувим је истакао да је Црква кроз цијелу историју српског народа имала улогу мјеста окупљања, духовног усмјерења и заједничког идентитета, посебно у временима када су политичке и друштвене околности биле неповољне.

— Црква је мјесто гдје се окупљамо, али и простор у којем се обликујемо као заједница. Нарочито у региону и дијаспори, она има незамјениivu улогу у очувању вјере, културе и традиције. Све те димензије обједињене су кроз Цркву, која је кроз историју била мјесто у којем смо живјели као

истински Светосавци, слиједећи пут јеванђеља Христовог и светосавског предања — нагласио је владика.

Говорећи о конкретним активностима, владика Херувим је навео да Српска православна црква настоји да, заједно са свештенством, добротворима и уз подршку надлежних власти, пронађе одрживе моделе финансирања и организације обнова храмова, без обзира на њихову географску удаљеност или положај заједнице у којој се налазе.

— Наш труд је усмјерен ка томе да, гдје год постоји могућност литургијског живота, допринесемо да се кандило које се упали никада не угаси. Истовремено, желимо да истакнемо колико је Црква неопходна за очување идентитета и опстанак заједнице у специфичним условима живота на овим просторима — рекао је владика.

Као примјер успјешног заједничког дјеловања, владика је издвојио Јагодњак код Осијека у Хрватској, гдје је у истом цр-

квеном дворишту, снагом јединства вјерног народа, подигнута нова црква Светог Нектарија Егинског, док је истовремено обновљен Храм Светог Николаја, који на том мјесту постоји већ три стотине година.

— Црква Светог Николаја у Јагодњаку ове године обиљежава 300 година постојања. Када су наши преци, након сеобе, дошли на овај простор, започели су градњу светиња знајући да је опстанак српског народа у тадашњој Хабзбуршкој монархији био изузетно тежак, али и да је очување вјере највећи благослов Божји. Ако су то могли у временима која су била далеко тежа од савремених, онда и данашње генерације имају обавезу да воде рачуна о наслеђу које су примили.

Владика је подсетио да се присуство српског народа на простору Епархије осјечкопољске и барањске може пратити знатно прије Велике сеобе, већ у 11. и 12. вијеку, указујући на Манастир Брану као значајно духовно средиште српског народа у том периоду.

Након сеобе, живот на тим просторима добија нову организацију, а изградња храмова постаје темељни начин очувања духовног и националног идентитета.

Према ријечима владике Херувима, српски народ је кроз историју настојао да живи у љубави и слози, његујући и одговорност према другима, што је посебно важно у сложеним и осјетљивим срединама.

Истовремено, упозорио је да је савремено друштво снажно обиљежено рационализмом и материјализмом, који човјека удаљавају од суштине вјере.

— Те појаве нас одвраћају од онога што вјера у својој суштини јесте. Зато смо позвани да својим животом будемо примјер и свједочанство, да покажемо да је хришћанство дубок и племенит систем вриједности, у којем су радост и љубав темељне врлине, утемељене у бићу човјека који жели да иде путем Христовим — поручио је владика.

ПАРТИЗАНСКО ЛЕТОВАЊЕ У БЕОГРАДУ ПРЕДСТАВЉЕНА КЊИГА ЧЕДОМИРА ВИШЊИЋА

Како су Срби у Хрватској након 1945. године завршили на Голем отоку?

У Српској књижевној задрузи, 25. децембра 2025. године, промовисано је друго издање књиге Чедомира Вишњића *Партизанско летовање: Хрватска и Срби 1945–1950*, у саиздаваштву загребачке *Просвјете* и Српске књижевне задруге. Вече је водио Никола Маринковић, чија је улога као модератора помогла да се сложена и драматична тема књиге прикаже публици на јасан и прегледан начин.

Књига открива судбину српских партизанских кадрова након Другог свјетског рата, пратећи каријере учесника народноослободилачке борбе: политичког представника Срба у Хрватској Ђанице Опачића, једног од најистакнутијих српских руководиоца Душана Бркића, као и генерал-мајора Југословенске армије и друштвено-политичког радника Раде Жигића. Вишњић пажљиво приказује и формирање органа власти у послеријатној комунистичкој Хрватској, али и тешку свакодневницу становништва у српским крајевима, насталу као последица рата и политичких промјена.

Аутор кроз ову књигу настоји да читаоцу приближи значај послеријатних година за разумијевање историјских процеса и положаја Срба у Хрватској, показујући како одлуке донесене у тим бурним временима утичу на животе људи и читаवे заједнице.

Сам наслов књиге представља алузију на Владана Десницу и његово *Зимско летовање*, које је објављено неколико мјесеци прије догађаја описаних у Вишњићевом дјелу. У оба „летовања“ уткана је снажна иронија: док у Десничин роману избјеглице „летују“ у селу Смиљатовац, бјежећи од бомбардовања Задра, у Вишњићевом *Партизанском летовању* „летује“ се на Голем отоку, чиме се на симболичан начин наглашава суровост и трагика послеријатних година.

ДЕВИЋ О „РАТУ ПОСЛИЈЕ РАТА“

Историчар др Немања Девић осврнуо се на феномен такзваног „рата после рата“, који су пролазили партизански борци из Републике Хрватске. Како је објаснио, тај послеријатни рат имао је различите облике у различитим крајевима: другачије је изгледао у Београду, другачије у Крагујевцу, а сасвим трећа и посебно драматична прича одиграла се у Загребу.

Девић је такође указао на проблем превеликог учитавања идеологије када се говори о догађајима Другог свјетског рата.

– У мом крају, у Аранђеловцу, Ваљеву и Тополи, приликом помена Шесте личке и Пете крајишке, људи понекад реагују са непријатним гримасама. Исто тако, када бисмо поменули равногорце и четнике у Кореници прије 1991. године или у Доњем Лапцу, па дјелимично и сад, сигурно људи не би размишљали о оним доброћудним сељацима из Прањана који су учествовали у операцији Халијард.

Девић је указао да је Чедомир Вишњић у свом истраживању изабрао три маркантне личности које су се истичале у устанку пред крај рата, и кроз судбину сваког од њих дао нам је свеобухватну слику читае партизанске војске након демобилизације.

– Ради се о Радету Жигићу, Личанину; Станку Опачићу Ђаници са Кордуна, који је био потпуно партизански, али је доживио репресију и био укључен у чувени Кордунашки процес; и Душану Бркићу, који се

» Никола Маринковић имао је улогу модератора промоције

професионално везује за Славонију, али је поријеклом Далматинац. Сви они 1941. године одлазе у шуму, прикључују се устанку против окупатора и Независне Државе Хрватске.

Како наглашава Девић, неки од њих касније учествују у Кордунашком процесу, који он описује као суштинско „обезглављивање“ српског дијела партизанског покрета у Хрватској.

– Тај процес и репресије према овим појединцима симболично приказују колико је било тешко очувати права и положај Срба у послеријатној Хрватској.

БРОЗ ОДБИО ПИТАЊЕ АУТОНОМИЈЕ СРБА У ХРВАТскоЈ

Девић истиче да је након успјешног ратовања успиједила фаза обнављања и успостављања новог живота.

– Вишњић трезвено и систематично приказује положај Срба у Хрватској након 1945. године, осврћући се на све сегменте живота. Посебну пажњу посвећује статусу *Просвјете*, ширем систему образовања, неписмености, здравственим приликама, култури, као и покушајима духовне и социјалне обнове у послеријатном периоду. Он наглашава крхке темеље на којима ће српско питање бити постављено након 1945. године у Хрватској. Нажалост, та питања у својој пуној сложености остају нерешена, а коначно се отварају тек током политичких криза и, касније, грађанског рата 1991. године. Суочавање са овим проблемима започело је већ 1945, када је Јосип Броз једним потезом одбио било какво постављање питања о аутономији Срба у Хрватској. Подсјећамо да је то питање аутономије могао и смио покренути човек којег лично та аутономија није много дотицала – Моша Пијаде.

Девић је истакао да Вишњић, након Кордунашког процеса, трезвено прати и период 1948–1950. године, односно фазу резо-

луције Информбироа, коју аутор приказује као другу фазу репресије и обрачуна са српским кадровима у Комунистичкој партији Хрватске.

– Током тог периода долази до хапшења, суђења и одстрањивања ових појединаца из политичког живота – својеврсног партијског острахизма усмјереног према тројци: Бркић, Опачић и Жигић. Трагично, Жигић у том периоду проводи године у тамници и умире – не излази жив са Голем отока. На овај начин, одстрањивање ових истакнутих кадрова није било само појединачна казна, већ и коначни ударац сваком покушају да се постави српско питање, па чак и могућа аутономија Срба у Хрватској.

СУДБИНА ТРИ ПАРТИЗАНА СИМБОЛИЗУЈУ БУДУЋНОСТ СРБА У ХРВАТскоЈ

Девић је нагласио да Вишњић у својој књизи прецизно указује на важну чињеницу: Бркић, Опачић и Жигић нису настојали да покрену крупна питања попут српске аутономије, нити су, како се данас понекад интерпретира, били нека врста тројке која би могла да формира лоби групу.

– Заправо, ова тројка припадника покрета долазила су из различитих контекста и, иако су били дио истог партизанског покрета, често су се међусобно сукобљавали и нису се увијек слагали. Међутим, једна каснија оптужница приказала их је као групу која је наводно покушавала да склопи зајеру с циљем да из шовинистичких и великосрпских позиција оствари искључиво интересе српског народа. Последица такве интерпретације била је њихова маргинализација: сви су одстрањени из политичког живота, а сваки од њих наставио је својим индивидуалним путем и личном каријером.

Девић се посебно осврнуо на историјски приказ статуса партизанских бораца након 1945. године.

– Када се пажљиво посматра, јасно је колико је било тешко да се они интегришу у нови систем, колико је било изазовно остварити политичку еманципацију и напредовати у партијској хијерархији.

Колико је тежак послеријатни период био за српско становништво на Кордуну, Девић је подсјетио указујући на многобројне бајте у којима су Кордунаши живјели.

– Само на територији Вргинмоста око 600 људи живјело је у бајтама. То су људи којима су током рата запаљене куће, уништена имовина, који су били протјерани, а чије куће никада нису обновљене – објаснио је Девић.

Он наглашава да је чак и крајем 50-их година око 600 породица још увијек живјело у шуми, у удаљеним колибама које су сами изградили током рата, умјесто у својим обновљеним кућама.

– Дакле, држава у том периоду још увијек није успјела да ријеши њихов статус и да им пружи ону сатисфакцију коју би, барем у нашим крајевима, заслуживали носиоци партизанске споменице из 1941. године.

ФРИЗИРАНИ ДОСИЈЕИ ИБЕОВАЦА

Чедомир Вишњић је добио приступ до сијеима ибеоваца, али је за то морао упутити молбу СДП-у, јер је та странка након 1948. године била власник партијске грађе. Како сам истиче, „разговарајући са људима у Хрватском државном архиву, доста брзо сам добио добар и готово неограничен увид у досијее ибеоваца. То је срце приче.”

Он напомиње да би без партијске грађе, која је омогућила детаљан увод у тему, књига била непотпуна.

– Хрватска партијска грађа је изузетно богата. Кадрови су пажљиво евидентирали све детаље и биљежили сва дешавања. Посебно је импресивна грађа везана за Кордунашки процес, коју је чувала Анка Вујичић, организациони секретар ОКК Карловац, а касније директорка *Борбе*. Она је те документе чак преносила на коњима по слободној територији, што додатно наглашава њену посвећеност очувању историјских извора.

Вишњићу је одмах било јасно да за Душка Бркића нема сачуваног досијеа.

– Било ми је јасно због чега. Наиме, када је Бркић други пут изашао са Голем отока, загребачки другови, загребачким колегама у Београду рекли су да једноставно не знају шта ће с њим. Бркић је постао „проблем по себи” и убрзо је практично преселио у Београд, а спис је пратио кривца. Остали су, међутим, два Бркићева списка, као и око 600 до 700 страна докумената Раде Жигића и 400 досијеа Ђанице Опачића.

Вишњић истиче да је рад са овим материјалом био изузетно тежак и захтијевао веома организован, методолошки приступ.

– Морате се у потпуности удубити у настајање онога што затичете, јер је то резултат вишедеценијског рада на документима. Постоје само свједочанства против кривца, све је сведено на главне тенденције оптужнице. Често су то фронтце, дијелови свједочења који требају потврдити неку од теза оптужнице – напоменуо је Вишњић.

Кордунашки процес и *Партизанско летовање* су уско повезани преко актера. Најбољи примјер је Ђаница Опачић.

– Ђане је био тзв. Тужилац у Кордунашком процесу, последице се вајкао, жадао се на то да су га на то натјерали, да су га присилили практично да пресуди смртну пресуду за петорицу Срба иако је познато из свега онога и што сам написао да су заправо у сусједној кући сједили они који су одређивали пресуду. Чак у Кордунашком процесу Опачић свједочи последице да је успио спасити неке људе смртне пресуде, говорећи за њих да „нису важни”.

Шест година касније, Ђаница се нашао у ситуацији да буде судски процесуиран. Тада је Ђаници понуђено да се извуче – јер је Душко Бркић био на једној страни, а Ра-

БИЉЕШКА О АУТОРУ

Историчар и есејиста Чедомир Вишњић је аутор осам књига о историји Срба у Хрватској: *Кордунашки процес*, *Партизанско летовање*, *Вријеме спорта и разоноде (ове књиге чине цјелину од 1944. до 1971.)*, *Збирка уредничких уводника Глас са границе*, *Библиографија Срби у Хрватској 1918–1941*, *Србобран 1901–1914*, и *Двокњижје Двадесете*. *Уредник је издавачке дјелатности СКД Просвјета*.

де Жигић и Ђане на другој. Процијењено је да је Ђане био најбезазленији случај и да је његова „кривица“ у односу према Русима практично била бесмислена. Ипак, он је одбио да се повуче, више пута је одбио понуде и разговоре који су имали за циљ да се одрекне својих сарадника. Као посљедица, Ђане је завршио на Голем отоку.

ЖИГИЋ НИЈЕ ИМАО ИЗЛАЗА

За централну личност овог периода изборио се – Раде Исака Жигић из села Тук Бјелопољски у општини Кореница. Током живота обављао је бројне послове и живио на различитим мјестима по Србији. Још тридесетих година био је трговачки путник за Гецу Кона и за Богољуба Рапајића. Вратио се 1941. године у Лику и прикључио устанку. Послије рата је преузео високе функције – постао је члан Политбироа Централног комитета Комунистичке партије Хрватске, министар индустрије у Влади НР Хрватске и генерал-мајор Југословенске армије у резерви.

– Људи су ми причали о Ради као о човјеку који је са собом носио сопствену трагику. Његов секретар Буде Влатковић, касније председник пододбора *Просвјешће* у Умагу, испричао ми је да је Жигић нон-стоп носио униформу и да се никад није пресвлачио у цивилно одијело, осим када је ишао у куповину стројева или на службена путовања. Влатковић је додао да се у Жигићев уред улазило као у војни штаб – са капом на глави, уз шав, а излазило се леђима окренутим вратима, јер „није било другог начина“ – рекао је Вишњић оцијенивши да Жигићев спис има контрадикторности и не омогућава да се са потпуном сигурношћу реконструишу догађаји.

– Службена верзија је само проналазак тијела и тај налаз који они потписују и који упућује на самоубиство. Након свега што је прошао, ја не могу теоријски искључити да је Раде Жигић заиста након неколико година малтретирања доведен до тога да се убије. Провео је више од три године у самици, током којих је слушао плач своје супруге Амалије са њеног саслушања, имао је и малу дјецу. Јасно је да су примјењиване све могуће врсте притисака и методе тортура. Као ибеовац, Жигић је одбијао да направи иједан компромис, што није било прихватљиво службама, па је његово страдање у неком смислу неизбјежно.

Вишњић је нагласио да за Жигића у тој ситуацији практично није било излаза, док се с друге стране очекивало да ће Ђаница поклекнути, покајати се, потписати оно што се тражило и тако изаћи из замке.

– У овом контексту остаје још један важан фокус, један човјек чија судбина заслужује да се освјетли – Душан Бркић. У Србији сам се само површно распитивао и нисам успио да пронађем траг који би водио до његовог досијеа, који је, како се овдје неслужбено говори, морао бити обиман јер је Бркић био „тромоторац“. Најкритичнији моменат у његовој причи догодио се током одлучујућег политичког састанка, након којег из Београда долази снажни двојац, Кардељ и Ранковић, да „сломе“ Жигића. У том тренутку Бркић се прикључио Жигићу, али све то протиче без велике драме – објаснио је Вишњић.

Судбине тројице партизана – Жигића, Ђанице и Бркића – на овај начин превазилазе личне приче и постају метафора за судбину српског народа у Хрватској, одајући тежину живота у послеријатној стварности, непредвидивост политичких промјена и дубоке изазове са којима су се сусретали покушавајући да преживе, сачувају свој идентитет и задрже положај у новој реалности.

ДРАГАНА БОКУН

ПУБЛИКОВАНА КЊИГА ГОРДАНЕ ДОСТАНИЋ

Представљена књига *Крици и одјеци Ливањског поља*

У сали парохијског дома Храма Светог Саве на Врачару, по благослову Његове Светости патријарха српског Порфирија, одржана је београдска промоција књиге Гордане Достанић *Крици и одјеци Ливањског поља*. Књига је објављена у оквиру издавачке дјелатности Манастира Жиче, по благослову Његовог Преосвештенства владике жичког Јустина.

Ријеч је о збирци реалистички приповиједаних прича дубоко укоријењених у стварности, кроз које је освјетљено страдање српског народа на простору Ливањског поља. Овим причама дат је снажан подсјетник на значај културе сјећања као једног од кључних чинилаца идентитета једног народа.

О књизи је говорила Ђурђица Драгаш, новинар Радио Београда, пјесник и аутор потресних стихова посвећених српском страдању, указујући на значај ове књиге као свједочанства и духовне опомене, али и као трајног записа о простору и народу чија се историја често потискује на маргине колективног памћења.

Ауторка Гордана Достанић

» Дијана Ковачић, Гордана Достанић, Ђурђица Поповић и Ђурђица Драгаш

у свом обраћању говорила је о разлозима који су је подстакли на настанак ове књиге, истичући личну и моралну потребу да се сачувају сјећања на завичај, претке и страдања, али и да се читаоци подстакну да се, макар у мислима, враћају мјестима свог поријекла. Посебно је нагласила важност преношења тог знања и осјећаја припадности на будуће нараштаје – да знају ко су, од кога су и одакле потицху.

Одломке из књиге читала је Ђурђица Поповић, уз прикладну одабрану и врхунски изведену музичку пратњу групе *Златно звонце*, што је читавом програму дало снажну емотивну и духовну димензију. Водитељка вечери била је Дијана Ковачић.

Током промоције, публика је имала прилику да се упозна и са фотографијама предјела Ливањског поља, као и са визуелним приказима активно-

сти Удружења *Оћена Марија Ливањска*, који свједоче о видљивим помацама и напорима у обнови српске културне и духовне баштине на том простору.

Својим присуством, поред бројних Ливњака, пријатеља и сарадника ауторке, подршку овом догађају пружила су и братска удружења Личана, као и представници Удружења *Јадовно 1941*, чиме је промоција добила и шири саборни карактер.

СВЕЧАНИМ ПРОГРАМОМ ЗАВРШЕНА КУЛТУРНА МАНИФЕСТАЦИЈА У СРЕБРЕНИЦИ

Награда Лука Милованов уручена Ђорђу Брујићу

Свечаним уручењем награде за поезију Лука Милованов пјеснику из Подгорице Ђорђу Брујићу, у Народној библиотеци у Сребреници, затворен је 7. Просвјетно-културни сабор *Сјојама Луке Милованова Георгијевића*. Организатор манифестације било је Српско културно и просвјетно друштво *Просвјешће* – Одбор Сребреница.

Председник сребреничке *Просвјешће* Марко Миловановић истакао је у бесједи да Лука Милованов Георгијевић, упркос значају за српску културу, изван уских стручних кругова готово да није био довољно помињан.

– Поштујући канонски образац наше културе, ништа сврсисходније није могло да се догоди од тога да се у његовом мјесту рођена покрене манифестација која носи његово име. Данас говоримо и пишемо по узору на Лукине огледе из 1810. године – казао је Миловановић.

Он је подсјетио да је Лука Милованов, заједно са Савом Мркаљем, још 1810. године радио на реформи српског правописа и књижевног језика.

– Колико је био у служби народа, најбоље говори чињеница да у условима строге цензуре и осуде тадашње буржоазије није одустајао од става да прост народни језик мора постати основа књижевног језика, који у то вријеме није био довољно разумљив народу – истакао је Миловановић.

Према његовим ријечима, српска културна јавност данас добро зна за Вука Караџића, али мора упознати и Луку Георгијевића, који је са Вуком 1814. године учествовао у стварању *Писменице српскога језика*.

– Лауреат овогодишње награде, Ђорђе Брујић, својом поезијом потврђује да је пјесник колективно биће, које на сопственој кожи носи вишевековну муку човјечанства, обнављајући се изнова као жртвеник за човјека, у сопственој крви. Служба народу и завичај у језику довољне су повезнице између Георгијевића и Брујића, што ову награду чини истински престижном – казао је Миловановић.

Захваљујући се на признању, Ђорђе Брујић је истакао да лик и дјело Луке Милованова за њега имају много дубље и интимније значење од оног које се стиче пуким сазнањем да је ријеч о једном од најзначајнијих српских интелектуалаца 19. вијека.

– Захвалан сам жирију и његовом председнику Браниславу Зубовићу на повјерењу, колегама на подршци, пријатељима на инспирацији и свима који вјерују у снагу ријечи. Посебну захвал-

ност упућујем организатору манифестације, СПКД *Просвјешће* Републике Српске, Одбору у Сребреници, и њеном председнику Марку Миловановићу. Нека ова награда буде свјетлост која ће водити мој пут, али и пут свих оних који, попут Луке Милованова, вјерују да ријеч има моћ да освјетли мрак и подигне дух – поручио је Брујић.

Поред Ђорђа Брујића, овогодишњи добитници награде сабора су и др Недељко Кајиш из Бањалуке, којем је припала награда за прозу *Звонимир Шубић*, Марко М. Ђурчић из Чачка, лауреат новинарске награде *Бошко Миловановић*, као и Ивана Јеремић и Виктор Радовић, ученици основне и средње школе из Сребренице, добитници литерарног признања *Живан Јовановић*.

Свечаност у Народној библиотеци у Сребреници музички је обогатио дјечји хор *Лудмер* из Братунца, који је својим наступом допринио свечаној атмосфери завршнице манифестације.

Културно-умјетнички програм сабора *Сјојама Луке Милованова Георгијевића* трајао је седам дана, а поред бројних промоција, књижевних вечери и концерата, организована је и промоција књиге *Дјеца коју није волио свијет* аутора Бојана Вегаре.

Из сребреничке *Просвјешће* најавили су наставак традиције, те истакали да се већ наредне године може очекивати одржавање 8. Сабора *Сјојама Луке Милованова Георгијевића*.

КОЛОНИСТИ СОЛУНСКИ ДОБРОВОЉЦИ - ЉУДИ, ЦРТИЦЕ, СУДБИНЕ 21.

» ПИШЕ: ДР МИЛАН МИЦИЋ, ИСТОРИЧАР

Постојећа литература и архивска грађа дјелимично реконструишу животне судбине српских добровољаца на-

сељених у Банату, Бачкој, Срему, Славонији и Барањи у времену Великог рата (1914–1918) и њихове колонизације (1921–1941); илуструју токове рата и колонизације, дочаравају исто-

ријске процесе, околности и промјене изазване ратом и сеобом у њиховим животима и истражују људску судбину човјека – ратника, сточара, ратара, колонисте, а често и печалбара.

Личности добровољаца – колониста у овом раду случајни су узорак на којем се види преламање крупних историјских а и промјена у животу обичног човјека.

Између печата и таласа

Када је 16. јуна 1938. године Ђуро Вучковић из Богдашића код Билеће отишао на преглед код др Јована Булајића у његову љекарску ординацију у Билећи, др Булајић забиљежио је у свом љекарском извјештају, у рубрици године, да има 65 година, додајући у загради: „не знају тачно“.

Ово последње односило се на знање његове жене Илинке и синова Видака и Тодора о његовим годинама, а који су присуствовали поменутом љекарском прегледу тог 16. јуна 1938. године у Билећи. „Даје утисак човјека од око 70 година“, навео је др Булајић у другом дијелу свог извјештаја. Билећки доктор на сљедећи начин описао је свог пацијента: „Средњег раста, средње ухрањен. Мишића видно млитавих. Кожа и слузокожа блиједорумене боје. Језик нешто обложен, влажан.“ Плућа и срце Ђури Вучковићу били су здрави, само је „пулс био напет, нешто тврд“.

Према потврди општине Плана, којој је припадало село Богдашићи, од 24. децембра 1939. године, са њим у кући живјели су синови Видак и Тодор, син Јефто био је питомац Државне железничке школе у Сарајеву, а син Благоје Вучковић „населио се на добровољачкој земљи свога оца у Војвода Степи, срез Јаша Томић, Дунавске бановине“. Према другом документу, који је потписао предсједник општине Војвода Степа, Иван Рашовић, од 9. јануара 1940. године, Благоје се доселио у Војвода Степу 1936. године, био је неожењен и саградио је кућу. Благоје је кућу подигао на сјевероисточном рубу новог села, међу становништвом које се током друге деценије колонизације, тридесетих година 20. вијека, досељавало у ову колонију. У том дијелу новог насеља већ су биле насељене билећке породице Вујовића, Тркља и Чорлија, које су Благоју могле бити од помоћи приликом насељавања. Благојев отац Ђуро добио је добровољачко увјерење бр. 3901/36 од 18. августа 1936. године, а потом и 8 к. ј. и 1.100 кв. хв. земље у овој банатској колонији, што значи да се Благоје по добијању добровољачког увјерења и надјеле земљишта исте године населио у Банат.

Благојев отац Ђуро 9. августа 1937. године свом сину, одсеље-

ном у Банат, потписао је пуномоћу у којој га „овлашћујем да моју добровољачку парцелу, лежећу у пореској општини Црња, на посједу Чековић Андрије и Александра, може промијенити на друго мјесто, истом располагајући и према потреби превести на своје име без мога допуштења“.

Процес пресељења Благоја Вучковића у Банат и подјела породице Вучковић из Богдашића током 1938. године добили су неочекивани ток. Ђуро Вучковић озбиљно се разболио, што је и довело до љекарског прегледа код др Булајића у Билећи 16. јуна 1938. године. На поменутом прегледу Ђуро је био дезоријентисан, није знао број своје дјеце и њихова имена, није препознавао име свог села, а кад би му рекли да је из Богдашића, говорио би: „А је ли? Јес, Бога ми.“ Када би га др Булајић питао одакле је, одговарао би: „Отуда.“ С времена на вријеме гласно би кукао („Ај, куку, мене!“). По свједочењу породице, до прије двије године био је здрав, а тада је почео да се жали на болове у стомаку. Годину дана прије прегледа почео је слабо да једе („по неколико дана прође, неће да узме ништа“), слабо да спава. „Понекад запуши, али и то ријетко“, свједочила је његова породица.

Ђуро је годину дана прије прегледа почео да „јадикuje и кука за пропалим имањем“ и „плашио се да неко не поубија чланове његове породице“. Посебно се плашио униформе, односно жандарма и финансија, и „кад их види хоће да бјежи“. Од страха се пењао по дрвећу и марта 1938. године пао је са дрвета високог осам метара. Др Булајић закључио је у свом љекарском исказу да је „именовани потпуно умно неспособан за ма какав рад, неспособан за пут и уопште потребна му је пратња и надзор“. Тако је Ђуро Вучковић добио љекарско увјерење којим се ослобађа насељавања у Банат. Његов подсвесни страх, на неколико година пред рат, наговјештавао је усташке покоље и братоубилачки рат у Херцеговини, који су однијели многе жртве и упропастили многа имања.

Три дана послје овог љекарског прегледа, 19. јуна 1938. године, Благојева браћа Видак, Тодор и Јефто, као наследици свог обољелог оца, уступили су брату дијелове своје добровољачке земље у Банату, а он њима дио своје имовине у Богдашићу. Тиме је отворен процес преласка имања у Банат са Ђуре Вучковића на његовог сина Благоја. Жена Ђурина, а Благојева мајка Илинка, 24. децембра 1939. године у општини

Плана такође се одрекла дијела свог земљишта у Банату у његову корист. Комисија за ликвидацију аграрне реформе у Петровграду позитивно је ријешила овај предмет 16. јануара 1940. године, а Министарство пољопривреде то је потврдило 14. фебруара 1940. године. Током 1940. године Благоје је постао власник земљишта које је већ обрађивао у колонији Војвода Степа.

Благоје је учествовао у локалним политичким превирањима у новом насељу јесен–зиму 1938. године. То су били општински избори, политичка борба за избор општинских одборника и кнеза села. Он је подржавао кандидата опозиције и комшију Ивана Рашовића, добровољаца из Фундине код Подгорице, који је водио политичку борбу против кандидата власти, добровољаца трговца Јове Милића из Величана у Поповом пољу, у Херцеговини. Око артеског бунара испред куће Рашовића окупљала се омладина која га је подржавала на изборима и ту играла коло, јер артески бунари у новом селу били су мјеста окупљања. У том колу налазио се и Благоје Вучковић.

На општинским изборима у децембру 1938. године за кнеза у Војвода Степи изабран је Иван Рашовић. Његов потпис налазио се на свој документацији која је из општине Војвода Степа требала Благоју да преведе земљу са оца на себе током 1939–1940. године.

Када је имао петнаест година, 1907. године, Милан Круљ из Витоња код Љубиња кренуо је на позив своје браће Јове и Владе у Лос Анђелес. Много година прије њега отишла су браћа у Калифорнију и тамо стекла богатство: компанију, рудник и велику кућу на обали Пацифика. Милан Круљ пошао је њиховим трагом и дошао да ради заједно с браћом.

Америка је тих првих деценија 20. вијека била привлачна за многе авантуристе. Тако је из Херцеговине доспио у рудник браће Круљ и неки ковач, коме је у ствари право занимање било коцкарско. Једне ноћи позвао је Милана да му у партији покера држи руку. Прве ноћи изгубили су Милан и тај човјек двије хиљаде долара. „Ја више нећу!“, рекао је Милан ујутру. „Хоћеш! Хоћеш!“, одговорио је на то ковач. Послије неколико дана Милан и ковач ушли су у нове коцкарске партије. Земљаку, вјештом коцкару, Милан је држао руку и послје неколико ноћи имали су двадесет двије хиљаде долара. Коцкар је Милану нудио његов дио, али Милан није узео ни долара, јер га тај коцкарски новац није при-

вљачио. Послије ових коцкарских партија ковач се изненада изгубио из рудника и са имања. Касније је Милан чуо да је он од тог новца у близини Мостара купио велико имање.

За неку гатару чули су Милан и његови другови. Она је људима прорицала судбину и будућност. Миланов друг послао је његову марамицу гатару и послје му је стигло гатарино писмо. У њему је гатар прорицала: „Вратићеш се кући да браниш земљу! Топићеш се, али ћеш се спасити! У шуми ћеш радити и дрво ће те поклопити! Дочекаћеш старост, али ће ти дјеца умирати! Умрећеш на свој рођендан!“

Када је дошао рат 1914. године, Милан Круљ пријавио се у добровољце, у црногорску мисију, да Црној Гори помогне у том рату. Брат Јово одвраћао га је од тога. Хватао га је за рукав и говорио да не напушта америчко богатство.

Децембра 1915. године заплвила је лађа ка Црној Гори. У њој се налазило око пет стотина добровољаца. На челу ових добровољаца налазио се др Ђуро Гуча, Словак из Бачке, који је већ као љекар боравио у Србији и радио на сузбијању тифуса 1914–1915. године. Др Гучи је у епидемији тифуса у Србији умрла жена. На лађи је владао страх од њемачких podmорница; капетан је водио лађу изломљеним путем; сваки путник на њој имао је појас за спасавање. Тачно 31. децембра 1915. године лађа је упловила у напуљску луку. Пет дана касније, уочи Бадњег дана 1916. године и Милановог рођендана, лађа из Бриндизија, у пратњи четири италијанске торпиљерке, испловила је из луке Бриндизи. На лађи је владала тишина, цигарете се нису палиле и брод се приближавао албанској луци Свети Јован Медовански. Милан је већ видео залив и мноштво људи на његовим обалама када је експлозија одјекнула, а млаз воде шикнуо у ваздух. Милан се неочекивано нашао у води, таласи су му пунили уста, смрт му се изненада приближавала. Цак брашна допловио је до Милана и он је налегао на њега, па се ухватио за неку даску која је плутала водом. Два-три пута талас је доносио Милана на метар од обале и враћао га назад у море. Један српски војник на обали нешто је викао и пружао му руку. Када му се чинило да му нема спаса, покупио га је чамац за спасавање. Милан је био сав мокар и промрзао. Српски војници дали су му ћебе, а међу њима је био и онај који му је пружао руку. Био је то добровољац Никола Обреновић из Побрђа код Братунца. Тог дана 399 добровољаца потонуло је

у Јадранском мору, међу њима и двојица Круља — Ђорђије и Мрдан. Сто седморо добровољаца се спасило, међу њима и Милан Круљ. Заједно са њим овај бродолом преживјели су добровољци који су касније са Миланом населили колонију Војвода Степу у Банату: Митар Ђого из Убоског код Љубиња, Ђуро Мартиновић из Брајића код Будве, Јово Прибишић из Драчевог у Поповом пољу.

Из рата дошао је Милан са дјелићем куршума у себи и раном коју је добио приликом пробоја Солунског фронта. Вратио се у Херцеговину, оженио се Јованком Рикало и стигао у прољеће 1922. године, заједно са другим добровољцима из околине Љубиња, на мајур графа Чековића Агату код Нове Црње. Миланово име нашло се на списку добровољаца из Херцеговине који су 15. септембра 1922. године основали аграрну заједницу на Леона мајуру, на којем је током треће деценије 20. вијека настало село Војвода Степа. То су биле сурове године: добровољци су живјели у спахијским шталама; блато, вјетрови, прашина и подземне воде мучили су насељене добровољце. Четворо дјеце умрло је Милану, а да ниједно од њих није дочекало шест мјесеци. „Мијењај кума!“, говорили су му. Милан се дуго нећао и онда је узео за кума Крсту Чолића са Влаховића код Љубиња, четника Војводе Вука, такође насељеног у ново насеље. Петоро дјеце изродили су послје Милан и Јованка и сва су остала жива.

Године 1923. малу кућу од набијене земље подигао је Милан тек да породици склопи кров. Имао је само једног коња и онда је био спрежњик са својим земљацима из околине Љубиња и из Поповог поља, насељеним у колонији (Јаковом Будимчићем, Владимиром Поповићем, Савом Буквићем и Ђорђем Мунишићем). Десет година био је Милан субаша, односно пољар, само да прехрани породицу. Ту, у новом селу у настајању, срео је и оног српског војника — Николу Обреновића — који му је пружио руку са обале оног Бадњег дана 1916. године.

Године 1938. отишао је Милан у шуму да насече дрва и стабло је пало на њега. Тада се сјетио гатариног пророчанства: „У шуми ћеш радити и дрво ће те поклопити!“

Са браћом у Америци стално се дописивао. Године 1935–1936. градио се друм на имању браће Круљ код Лос Анђелеса. Једног дана спремало се невријеме са океана, а пун вагон цемента стајао је непокривен. Владо, Миланов брат, кренуо је да церадом покрије цемент. „Не иди! Чувај здравље! Има другог цемента“, говорио му је брат Јово, али га Владо није послушао. Том приликом Владо се јако нахладно, разболио се и умро у болници у Лос Анђелесу. Године 1938. у дому Милана Круља родио се син, којем су дали име Владо.

СЈЕЋАЊЕ НА ЧОВЈЕКА КОЈИ НИЈЕ ДАО ДА СРБИ НЕСТАНУ ИЗ СОПСТВЕНОГ ПАМЋЕЊА

Омаж професору Светозару Борку

У Римској дворани Библиотеке града Београда, 4. децембра 2025. године, одржан је омаж књижевнику, новинару и просвјетном раднику, професору Светозару Борку. Тим поводом сабрали су се његови пријатељи, ученици, сарадници и поштоваоци, како би се подсетили на живот и дјело човјека који је оставио дубок траг у српској култури, просвјети и јавном животу.

Светозар Борак рођен је 1945. године у Гошићу, у општини Книн. Био је изузетан интелектуалац и даровит говорник, један од најбољих познавалаца народних обичаја сјеверне Далмације. Професионални пут започео је као професор у бенковачкој гимназији, а потом је предавао и у Богословији Манастира Крка. Након прогона, у избјеглиштву је радио као професор богословије у Ваљеву, а затим и у Сремским Карловцима, гдје је дочекао пензију. Породични дом свио је у Чортановцима. Аутор је више значајних књига, међу којима се издвајају *Срби католици: Далмација, Лика и Горски Кошар у савременом српском заједницима и највишим* и *Са српских ојлаза*. Преминуо је у јуну 2025. године и сахрањен у родном Гошићу.

О Светозару Борку говорили су библиотекар Наташа Булатовић, новинар Данко Перић, адвокат Душан Старевећ, новинар Петар Самарџија, а прочитани су и текстови професора Растка Лончара и књижевника Анђелка Анушића. У причу о Светозару Борку присутне је увео новинар Данко Перић, читајући пјесму митрополита Фотија, чиме је скупу дат снажан духовни и емотивни увод.

Говорећи о свом односу према Борку, Наташа Булатовић истакла је да је на њу утицао на више начина. Припремајући докторску дисертацију, бавила се издавачком дјелатношћу Манастира Крке, односно Епархије далматинске, и пратила рад часописа Крка од његовог оснивања 2003. године. Како је навела, тек накнадно је постала свјесна да је бројне текстове које је тада читала писао управо Светозар Борак.

— Његова уредничка рука ви-

» Данко Перић, Наташа Булатовић, Душан Старевећ и Петар Самарџија

дљива је у готово свим текстовима, и онда када није био потписан. По самом наслову могло се препознати да је ријеч о Светозару. У рубрикама попут *Из народних живота и обичаја* писао је, између осталог, о Божићним обичајима. Посебну пажњу посвећивао је повратку српског народа, о чему је континуирано писао, залажући се за што масовнији повратак. Часопис *Крка* стизао је у бројне домове, читао се и ван Далмације, а Борак је уређивао и његов умјетнички дио. Подржавао је младе ауторе, објављивао њихове радове, па чак и рад једне дјевојчице која је у том тренутку била ученица основне школе. Заиста је био врстан педагог — сугестиван и у предавањима и у текстовима.

Булатовићева је подсетила да је Борак писао и бројне историјске текстове, ослањајући се на дјело Никодима Милаша, те да је у својим написима указивао и на лоше навике и друштвене појаве, надајући се да ће његови савети имати плодно дејство. Представила је и хронолошки преглед његовог рада, а посебно емотивно говорила о сусрету са дрвеним крстом у Гошићу, на који је наишла овог лета. Тај доживљај подстакао ју је да напише пјесму посвећену цивилима страдалим након Олује, међу којима је била и Боркова мајка Марија, која је у тренутку страдања имала 84 године.

Адвокат Душан Старевећ истакао је да му је изузетна част што говори о Светозару Борку.

— Он је био мој највећи професор и учитељ. Почетком седамдесетих година дошао је из Београда у Бенковац. Мој отац, професор историје, са нестрпљењем је очекивао новог професора књижевности у бенковачкој гимназији. У варош су стизале приче о најбољем студенту Филозофског факултета у Београду. Био је надарен писац и историчар, талентован за сликарство и вајарство, цијењен међу водећим београдским интелектуалцима и умјетницима, а велики углед уживао је још као студент.

Старевећ је нагласио да је сваки Борков час био мали умјетнички догађај, са савршеном дикцијом, готово драмским наступом и упечатљивим цртежима на табли. Посебно се осврнуо на период Боркове тешке болести, када су га ученици, пријатељи и поштоваоци, расути широм свијета, непрестано подржавали, пратећи његово здравствено стање и бодрећи херојску борбу његове супруге.

Говорећи о Борковом дјелу, Старевећ је подсетио на књигу *Са српских ојлаза*, у којој је аутор својом ерудицијом и енциклопедијским знањем разоткрио бројне „оплазе“ у српској књижевности, књижевној историји и критици.

— Био је човјек пун духа и хумора, који су, уз његово огромно знање, увијек били на радост његових сабесједника. Српски језик био је неодвојиви дио њега — његовао га је, чувао и објашњавао, па је на крају својих књига оставао и мале рјечнике. Уз помоћ

професора Ненада Косовића и сарадника Милоша Миланка написао је *Српски рјечник Буковице*, који, нажалост, није објављен. Ученицима је давао цијелог себе, као и просвјетитељском раду који је био његов живот.

Текст професора Растка Лончара, који је био оправдано одсутан, прочитао је новинар *Српског кола* Драгана Бокун. Лончар је у свом осврту нагласио да без пионира попут Орфелина, Мркаља, Милованова и Милаша не би било ни реформатора и духовника као што су Доситеј Обрадовић, Вук Караџић и Николај Жички. Истакао је да, да се није догодио Светозар Борак, не би остале нетакнуте „оплазе“ у општем преоравању наслеђа такзваних западних Срба — Морлака и Крајишника.

Лончар је подсетио да је Борак, пишући *Са српских ојлаза*, под тим појмом подразумијевао просторе српске баштине који су остали необрађени и запостављени, те да је књигом *Срби католици* започео борбу за очување културног и духовног наслеђа која ће трајати још деценијама.

Новинар Данко Перић подсетио је и на Борков допринос снимању култног филма *Браћа ио мачери*, сценаристе Јована Радуловића, истичући да је захваљујући Борковом ангажману већина сцене снимљена на бенковачком подручју. Сам Борак остварио је и запажену улогу сеоског лугара, док је Милан Шарац тумачио лик локалног фратора.

Новинар Петар Самарџија подсетио се дугогодишњег друговања са Борком, изразивши увјерење да би он највише волио да су се сви окупили око огњишта. Говорио је о бројним разговорима који су се претварали у праве језичке гозбе, анегдотама које је данас живе, као и о заједничком раду у оквиру новинарства и Друштва *Др Јован Рашковић*, које је објавило три Боркове књиге.

Омаж је закључен читањем пјесме *Пућ у Јерусалим* књижевника Анђелка Анушића, којом се од Светозара Борка опростила новинар Драгана Бокун.

ДРАГАНА БОКУН

7. Фестивал изворних пјесама Ој Банијо, родна грудина моја

У Суботици је 13. децембра 2025. године одржан 7. Фестивал изворних пјесама *Ој Банијо, родна грудина моја*, у организацији Завичајног удружења *Банија* из Суботице. Манифестација је имала ревијални карактер, а покровитељи су били Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са вјерским заједницама и Град Суботица.

На фестивалу су учествовале групе: ЖПГ Соколица из ЗУ Банија Суботица, МПГ Крајолик из Лике Суботица, ЖПГ Културне заједнице Крајине из Београда, МПГ *Банијци* из Београда, ЖПГ *Завичај Банија* из Шапца, МПГ Културне заједнице Крајине, ЖПГ *Повјесмо* из Београда, МПГ *Ђуро Личка Калдрма* — Дрвар из Земуна, ЖПГ КУД-а *Младоси* из Суботи-

це, МПГ *Завичај Банија* из Шапца, ЖПГ *Дунав* из Апатина и ЖПГ *Банија* из Пригревице. Након завршетка програма приређена је

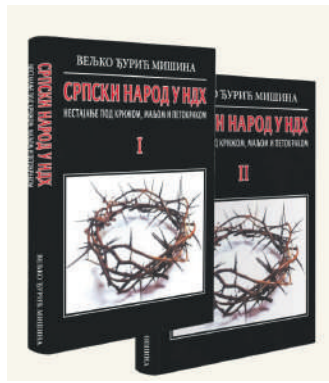
богата вечера за све учеснике и госте, а дружење уз пјесму и заједништво потрајало је до касно у ноћ. Банија онлајн **БАНИЈА ОНЛАЈН**

Како и зашто су злочини над Србима прећутани после Другог свјетског рата?

Вељко Ђурић Мишина је један од најзначајнијих српских историчара судбине српског народа у 20. вијеку, са нарочитим усмјерењем на новију историју Српске православне цркве, на Други свјетски рат и судбину српског народа у окупираној Краљевини Југославији, на идеолошке и оружане покрете српског и хрватског народа – усташе, партизане и четнике.

Најновија књига *Српски народ у НДХ: Неслањање под криком, малом и џејшакраком* (Београд, 2025) темељна је научна студија на близу 900 страница текста о страдању српског народа у НДХ. Студија је подијељена у двије књиге. Поднаслови студије указују да је у првој књизи (*Усташе*) тежиште на усташком покрету, а у другој (*Комунисти*) на комунистичком и њиховим идеологијама са посебним освртом на улоге у процесима затирања српског народа. Аутор је у студији настојао да утврди оно што се заиста догађало у НДХ између 1941. и 1945. године, што није било нимало лако и са становишта историографије, али и утицаја и уплива различитих идеолошких предрасуда кроз протеклих осам деценија.

Аутор у првој реченици пролегомене наглашава: „Наслов ове

студије није нимало случајно изабран: Срби у Независној Држави Хрватској 1941–1945. године обрели су се у двије унакрсне револуције (усташкој и комунистичкој), чији су се циљеви донекле допуњавали кад је ријеч о српском народу: први су спровели затирање, а други то релативизовали и склонили у историју!” (Прва књига, стр. 5)

Аутор студије пише лако и прецизно, иако је ријеч о најтежим темама из новије српске историје, о злочинима над Србима и затирању што их је задесило у НДХ. Студија представља прецизну анализу догађаја, објашњава најзначајније феномене и појмове, који утичу на ову тешку историјску причу. Тематско-хронолошко објашњење комплексне теме, која и

до данашњих дана није јасно разјашњена услед утицаја два идеолошка покрета, води читаоца на закључке да је хрватско-усташка држава починила злочин над српским народом, а комунистичка политика то у знатној мјери прикрила и релативизовала.

Студију карактерише специфичан стил јер аутор истиче недоумице, поставља бројна нова питања и нуди оригинална објашњења, нуди нове закључке. То ће утицати на неизбјежно преиспитивање познатих чињеница.

Прва књига, насловљена *Усташе*, садржи пет поглавља: *Увод, Историјски контекст, НДХ, Злочини, злочин и жртве, Савезање НДХ*, док друга под називом *Комунистички има четири: Комунистички и џарђизани, (Не)вољни савезници, Кривица и Релативизација злочина*. Извори и литература су посебно поглавље. На крају је закључак. Нема уобичајених именског и географског регистра.

Вељко Ђурић Мишина нас кроз ову причу води јасним и лаким стилем који је разумљив свим читаоцима. У писању студије аутор је употребио око 450 наслова из литературе. Студија садржи бројне цитате из истражене архивске грађе и литературе.

Посебна пажња посвећена је

свједочењима српских избјеглица сачињеним у Српској патријаршији и Комесаријату за пресељенике и избјеглице при Савјету комесара и влади Милана Недића.

Велика новост у историографији представља седмо поглавље *Не(вољни) савезници* јер обилује новим чињеницама о контактима и сарадњи усташа и комуниста/партизана, као и индиректним преговорима Анте Павелића и Јосипа Броза децембра 1942. / јануара 1943. године.

У истој равни (по новим тумачењима) налазе се осмо (*Кривица*) и девето поглавље (*Релативизација злочина*). Кажњавање Нијемаца због подршке нацистичкој идеологији и покрету кроз денацификацију послужило је као основа да се постави питање зашто над Хрватима није извршена деушанизација. Студија доноси бројне чињенице које указују на колективну одговорност хрватског народа у почињеном злочину. То је поткријељено ријечима познатог њемачког филозофа Карла Јасперса: *Злочиначка држава пада на њега чийавао народа*. (Прва књига, стр. 9)

У кратком закључку су судови у којима сумира српску трагедију 20. вијека: вријеме је показало да српска политичка елита (регент Александар Карађорђевић и Ни-

кола Пашић) није била на висини свог времена, када је жељела и спровела уједињење са својим ратним непријатељима. Хрватска политичка елита и већи дио хрватског народа нису прихватили јужнословенску државу. Међу Србима је владало нејединство, што је довело до већих размјера трагедије српског народа у НДХ.

Аутор пише о усташкој политици и њиховим методама рада у миру и рату, нагласивши да је по крајњем учинку била екстремна у односу на све историјске познате случајеве геноцида.

Јосип Броз, као ратни побједник, желио је Хрватску у Југославији. Међутим, у реализацији те политике, нарочито мјесто припало је релативизацији и забораву злочина хрватског народа над српским. Значајну улогу у тој релативизацији имала је пропагандистичка политика братства и јединства.

Да ли је аутор био у праву са својим закључцима и тумачењима у својој најновијој научној монографији? Бојимо се да ратни догађаји од 1991. до 1995. године, као и број преосталих Срба у данашњој Републици Хрватској након тога и у данашње вријеме, дају аутору за право!

ДР НЕНАД АНТОНИЈЕВИЋ
(ПОЛИТИКА)

Радуловац 1941: Мјесто гдје су у тишини побијени прњаворски Срби

● **Страдање српског цивилног становништва у Прњаворском крају током зиме 1941. године оставило је дубок и трајан ожиљак у колективном памћењу овога простора. Једно од мјеста на којима је тај злочиначки наум Независне Државе Хрватске попримио своје најмрачније обресе јесте стратиште Радуловац, гдје су без суда, кривице и милости угашени животи недужних људи.**

Оружане снаге Независне Државе Хрватске из гарнизона у Прњавору, 4. децембра 1941. године, око поднева, упале су у села западно од Прњавора: Чорле, Парамје, Млинце и Лишњу.

Једна група усташа и домобрана упала је на имање Николе Чорног у селу Лишњу и заробила Србе који су тога јутра дошли да циједе уље из сјеменки. Заробљене су потом потјерали према Симића брду, уздигнутих руку, гдје су их постројили, претресли и одузели све драгоцености које су имали по џеповима.

Средоје Васић о овом догађају свједочи: „Друга група војника је из Чорли и Парамје гонила према нама двије колоне похватаних људи. Тада сам гледао како су једног старијег човјека из Чорли, који није могао ићи, тукли кундацима по леђима. Старац је падао, подизао се и поново под ударцима падао.

Кад смо изашли на зараван брда, зауставили су нас и постројили. Настало је претресање. Имао сам нож у унутрашњем џепу капута, али га, срећом, нису нашли. Никола Чорни је ту нешто разговарао са официрима. Након извјешног времена вратили

су нас у његово двориште и опет постројили. Тројица официра су се издвојила, а Чорни је са њима жустро расправљао. Ми смо стајали, убијеђени да ће нас отјерати у Прњавор и тамо поубијати.

Док је Чорни са њима расправљао, појави се један усташа са пиштољем „гасером” у руци. Преко друге руке носио је ципеле повезане пертлама. Пролазећи крај нас, рече: „Убио сам једног бандита! Скинуо сам му пиштољ и ципеле.” Била је то лаж, јер партизана ту уопште није било.

Одједном, један официр повика: „Сви они који су дошли да праве уље нека изнесу своје ствари и стану у строј!” [...] Кад смо се постројили, официр повика: „Ви с врећама марш кући! Остали – правац Прњавор!” [...]

Сви из Чорли и Парамје су отјерани у Прњавор и побијени исте ноћи. Било их је 27, различитог узраста и година.”

Никола Чорни свједочи да је, идући ка Симића брду, сусрео дванаест Пољака и Украјинаца које су усташе пустиле. У разговору са усташким официрима успио је да издејствује пуштање неких Срба који су тог јутра код њега дошли да циједе уље. Из дворишта су, по Чорнијевом сјећању, одведени: Бранко Миладиновић, Марко Миладиновић, Димитрије Микић, Душан Чолић, Ненад Самац, Богомир Васић, Марко Тубоњић, Ђуро Кнежевић и Рајко Васић. Они су, заједно са још деветнаест сељака из Чорли, Млинаца и Парамје, отјерани у Прњавор.

Два дана касније, када никакве вијести о одведеним комшијама нису стизале, једна група Пољака и Украјинаца отишла је 6. децембра у Прњавор како би молила котар-

ског предстојника да Срби буду пуштени кућама. Предстојник их је том приликом истјерао напоље уз псовке, а тада су сазнали да су њихове комшије Срби побијени исте вечери када су дотјерани у Прњавор.

Док су стајали поред цркве, видјели су заробљену групу Срба из села Гаљиповци, које су усташе проводиле кроз Прњавор, вичући наоколо како су похватили четнике.

Чорни се присјећа:

„Међу усташама који су их гонили спазих Јозу Козјака из села Парамје. Приђох му и рекох: „Јозо, шта то радите, јесте ли полудјели? Куде гоните те недужне људе, па то су сељаци!” Јозо скиде пушку и дркнеу на мене: „Још једну проговори па ћу те убити!” Остадох скамењен. До јуче смо били добри познаници, а сада хоће да ме убије. Пошао је свијет у понор из којег га нико неће извући, помислих.

Управо тада приђе ми Прњаворчанин Јошко Молнар, обучен у домобранску униформу, и упита ме шта баш данас тражим у Прњавору. Кад сам му казао зашто смо дошли, погледа ме и рече: „Никола, они су сви прошле ноћи побијени.”

Сви Срби ухваћени у тој рацији дотјерани су у Прњавор и затворени у затвор. Током ноћи између 4. и 5. децембра 1941. године изведени су, одведени на њиву испод градског гробља и тамо звјерски побијени. Након покоља затрпани су у масовну гробницу.

Жртве никада нису опојане, а Општински одбор СУБНОР-а је тек 1973. године подигао спомен-плочу са неколицином имена пострадалих. Више од тридесет година гробница је била запуштена. Захваљујући активностима Светосавске омладинске заједнице, 2010. године гробница

је очишћена, спомен-плоча обновљена, а постављена је и саобраћајно-туристичка сигнализација која упућује пролазнике на ово стратиште. У јавност је поново пласирана прича о овом догађају, што је пробудило потомке жртава који су заједничком иницијативом подигли бетонски спомен-крст и обновили гробницу.

Ово стратиште је именовано као *Радуловац 1941*, а тај назив усвојен је и на саобраћајно-туристичкој сигнализацији. У непосредној близини налази се и друга масовна гробница са непознатим бројем жртава, именована као *Манастир 1941*, која представља и највеће прњаворско стратиште.

Да ли је на стратишту *Радуловац 1941* побијено још људи, не зна се са сигурношћу. Постоји основана сумња да је број страдалих на овом локалитету и већи, као и да је те ноћи у прњаворском затвору било и других заробљеника који су изведени на ово стратиште. Иако не можемо говорити о тачном броју пострадалих, поуздано се зна да су овдје живот изгубили: Душан Чолић, Недо Гајић, Ђуро Кнежевић, Марко Кнежевић, Недо Јањић, Димитрија Микић, Ненад Самчевић, Тривун Стојаковић, Јован Стојаковић, Ново Репић, Драгутин Васић, Рајко Васић, Милан Васић, Јелисија Васић, Стојан Васић, Богомир Васић, Марко Миладиновић, Бранко Миладиновић, Бранко, Новак Симић, Јелисија Марић, Ђорђо Вучић, Мирко Ракић, Марко Тубоњић.

АУТОР: БОЈАН МИЛИЈАШЕВИЋ
УДРУЖЕЊЕ ЈАСТРЕБАРСКО 1942
УДРУЖЕЊЕ ДЈЕЦЕ ЛОГОРАША, ЊИХОВИХ ПО-
ТОМАКА И ПОШТОВАЛАЦА
ИЗВОР: ИСТОРИЈА ПРЊАВОРА

У пуној сали ПТТ музеја Србије, у четвртак, 11. децембра 2025. године, одржана је постхумна промоција књиге *Крајина која некад бејаше* Гордана Јанићијевић — дјела које је, више него било које друго, својим настанком, тоновима и намјером постало завјет. Завјет ауторке која је није дочекала, али и завјет народа чију је трагедију и упорност описала као свједочанство.

Догађај, организован поводом тридесетогодишњице страдања Срба и фактичког нестанка Републике Српске Крајине, окупио је људе различитих генерација: новинаре, преживјеле, потомке, стручњаке, свједоке — све оне који, по природи или по судбини, знају да је памћење једина истинска правда коју историја не може одузети.

МУЗЕЈ КУЋА ПРЕДМЕТА — И ПРИЧА

Директор ПТТ музеја Марко Јелић поздравео је присутне и укратко их упознао са историјом установе, која сеже у 19. вијек — од првих прописа о прикупљању поштанских експоната из 1887. године, до оснивања Музеја 31. јула 1923. године. Посебно је истакао пресудан чин његових некадашњих управника који су, уочи 6. априла 1941. године, све експонате пребацили у Горњи Милановац, захваљујући чему је збирка Музеја у потпуности сачувана.

— Тридесет година од српског страдања у Крајини је тужан повод, али сама књига је једно мало „васкрсење“. На овај начин проширујемо активности и подсећамо да музеј није само кућа предмета — него и кућа прича. Част нам је да у нашем простору чувамо и причу о Гордани и Крајини — рекао је Јелић.

ДОЖИВЈЕЛА СУДБИНУ МИЛУНКЕ САВИЋ

Предсједник УГ Кулишора без иренија и уредник књиге Трифко Ђоровић је објаснио да је породица као темељ сваког појединца била мотив да се Гордана нађе у Крајини.

— У жељи да помогне својој сестри Јасмини одлучила је да се запути у Крајину како би сазнала нешто о свом зету Владану. Суочавајући се са оним што је видјела у Вуковару, одлучила је да остане на терену и биљежи све што види. Како није била родом и поријеклом из Крајине имала је слободу да пише истину — „ни по бабу, ни по стричевима“.

Подсјетио је да је ауторка Гордана Јанићијевић за овај рукопис још 1996. године добила благослов од патријарха Павла, који јој је тада рекао да буде стрпљива и да ће књига бити објављена „кад буде вријеме“.

— Ако је ико поштовао поруку патријарха Павла Будимо људи онда је то била Гордана. У једном разговору испричала ми је да тај њен необјављени рукопис четврт вијека лежи у фиоци, да је нуђен бројним редакцијама, издавачким кућама, удружењима, али нигдје није нашао уточиште. Понудио сам јој помоћ и охрабрио је да не одустане. Тако смо, 26. марта 2022. године, започели рад који се испоставио као судбински.

Након што је књига уобличена, Гордана као перфекциониста по природи, је одлучила да дода нека појашњења, како би догађаји са ове временске дистанце били јаснији. Услиједили су бриге, болест, гашење емиције, рјешење о мизерној пензији, проблеми са здрављем, стажом и егзистенцијом.

— Рукопис је коначно завршен 10. јуна 2024. године. Гордана ми је послала мејл у коме је написала да иде на операцију и за „не дај Боже ако се нешто деси“ да књигу објавим и да „према никоме немам никакве обавезе“. Тридесет шест дана касније, 16. јула 2024, стигла је вијест да се Гордана преселила на боље мјесто. Само четири дана раније разговарали смо и планирали. Тада сам први пут истински осјетио тежину ријечи — аманет — поручио је Ђоровић.

Он је додао да неизмјерну захвалност дугује Архиву Војводине и њеном директору

ПОСТХУМНО ПРЕДСТАВЉЕНА КЊИГА НОВИНАРКЕ ГОРДАНЕ ЈАНИЋИЈЕВИЋ

КРАЈИНА КОЈА НЕКАД БЕЈАШЕ као завјет, споменик и опомена

» Трифко Ђоровић, Милан Гулић и Драгана Бокун

др Небојши Кузмановићу, који је подржао идеју да књига буде објављена.

— Читајући рукопис др Кузмановић је рекао да је „наш народ жељан истине“ и тако је књига добила живот.

Говорећи о Гордани Јанићијевић, „јединој жени која је извјештавала из ровова и избјегличких колона“ истакао је да је доживјела судбину сличну оној коју је имала хероина Милунка Савић — храбра у рату, заборављена у миру.

— Док су други чували каријере, она је проносила вапај народа. Није припадала свијету који се „снашао“, зато је остала подстанарка, без сталног посла, са пензијом од које се није могло живјети. Умрла је без минута на телевизији, без плоче, без спомена, али вечерас смо овдје да кажемо — Гордана неће бити заборављена.

КЊИГА СВИХ НАС

Драгана Бокун, новинарка *Српској кола* је књигу лекторски обрадила и истакала је да су је на прво читање преплавиле емоције, туга, бијес, невјерица...

— Питала сам се: како је могуће да послије свих манипулација, обмана, издаја — и даље себе доводимо у ситуацију да повјерујемо онима који никада нису дијелили нашу муку? У посљедње вријеме често чујем од наших људи, који су све то преживјели: „Ма какве избјеглице послије 30 година — ко се није снашао, тај је неспособан.“ А како да буде добро народ који је изгубио све — дом, завичај, све за шта је радио, стицао, борио се? И управо о том човјеку писала је Гордана Јанићијевић.

Бокунова је нагласила да се ауторка није ограничавала само на Србе; већ је разговарала и са Хрватима, и са муслиманима, покушавајући да спозна шта је истина. Посебно је нагласила како је Гордана дочекала Крајишнике 1995. године.

— Дочекала их је са пуним разумијевањем и са дубоком тугом, проживљавајући њихову трагедију као своју. И није је изненадило како су дочекали. Добро је знала да су Крајишници увијек први на списку да се пошаљу да бране, а посљедњи у реду у чамцу за спасавање. Па, колико их претекне.

КЊИГА ДОСТУПНА СВИМА

Према ријечима организатора, књига *Крајина која некад бејаше* није у слободној продаји, нити ће икада бити. Може се наћи у библиотекама од Хиландара до Аустралије, а свима је доступна на сајту Архива Војводине у електронском издању.

Бокунова је истакала да је ова књига тихи свједок „да смо постојали, страдали, преживјели...“

— Док год се ова књига чита и истина преноси, док год бар једно дијете од нас чује шта смо преживјели — ми постојимо. А то је била Горданина највећа жеља.

НЕКИ ТЕКСТОВИ СКРИВАНИ ОД ЈАВНОСТИ

Историчар др Милан Гулић, виши научни сарадник Института за савремену историју Србије и рецензент овог дјела, родом из Бенковца, града који је у оно вријеме био дио Републике Српске Крајине, подсјетио је на значај ове књиге, како за историчаре, тако и за све који желе да разумију српско-хрватске односе током деведесетих. Истакао је да је ово ријетка прилика да говори на промоцији о књизи аутора који више није међу живима.

— Гордану Јанићијевић сам познавао више од деценије и био сам један од првих који је прочитао њен рукопис много прије него што ће се појавити као књига. Иако није била из Крајине, нити директно учествовала у догађајима које описује, Гордана је успјела да их посматра објективно, луцидно и тачно за оно вријеме. Неке њене приче нису биле доступне јавности, остале су необјављене све до ове књиге.

Гулић је појаснио да књига обухвата период од осам година — од краја 1990. до краја 1998. и мирне реинтеграције источне Славоније, Барање и западног Срема.

— У вријеме проглашења Републике Српске Крајине за Никољдан 1991. године била је у Петрињи и готово да кроз њене приче можемо да видимо свједочанство о свим регијама које су чиниле Републику Српску Крајину. Гордана је обишла Славонију, Барању, западни Срем, Петрињу, Далмацију (Бенковац, манастир Крка), Лику (Грачац, Плашки), Кордун (Слуњ, Крњак, Војнић), Банију (Глина, Петриња), западну Славонију (Окучане), источну Славонију, западни Срем, Бели Манастир и Вуковар. Посебно је документовала период мирне реинтеграције 1996–1998. године.

Истакао је да је ауторка у свом истраживачком раду разговарала са бројним личностима из тог времена. Међу њима били су предсједник Крајине Горан Хаџић, предсједници скупштине Миле Паспаљ и Вељко Вукелић, министри Слободан Јарчевић, Вељко Цакула и Војислав Станимировић, као и предсједници општина Милош Војновић и Златко Крамарић са друге стране.

— Поред политичара, ауторка је разговарала и са стручњацима, међу којима су патолог Зоран Станковић и историчар Славенко

Терзић, а чула је и свједочења Боре Ђорђевића, који је у то вријеме био велики пријатељ Крајине. Разговарала је са обичним људима, прогнаницима из подручја под хрватском влашћу, са Унпрофорцима, јавним личностима... Именовала је многе, али и оставила нека имена непоменути, па их нећу откривати ни ја.

Гулић је нагласио да се значај књиге огледа у слици живота обичних људи током рата.

— Покушала је да схвати живот људи на овом простору, како је дошло до конфликта и како се одвијала њихова свакодневица. Она приказује шта је мучило просјечног Крајишника — недостатак струје, тешкоће у снабдијевању, безакоње, пљачке српских и хрватских кућа. Ништа није прешутило. Њене приче краси динамика. Неки текстови су готово филмски, као њен прелазак на другу страну усред рата.

Покушала је да прикаже патње, страдања, али и дух и вољу да опстану људи који су тамо живјели. Покушала је да представи менталитет народа, да га разумије, а можда и заволи.

Гулић је као један од најупечатљивијих дијелова књиге навео Горданин радио-пренос током операције Олуја, када је укључивала колеге из Книна, Бенковца, Костајнице и других градова, и на тај начин Србији приближила стварно стање на терену.

— Дочекивала је колоне избјеглица, пружала помоћ, апеловала на оне који су дужни да помогну, а то није било учињено. Чак и након слома Републике Српске Крајине, остала је пријатељ Крајишника, говорећи о њиховом страдању и наслеђу и у емисији *Српски св(и)јет* на националној телевизији Ин4С.

На крају, Гулић је истакао да Горданин глас и њено наслеђе настављају да живе, да инспиришу и подучавају, а све приче које је забиљежила остају путоказ истине, храбрости и човјечности.

— Ваше присуство у оволиком броју најбоље свједочи да је Гордана била на правом путу, да је неко ко вриједи пажње и да заслужује да вечерас говоримо о њеном трајном споменику — књизи *Крајина која некад бејаше*.

Снажне емоције код публике изазвао је је упечатљив наступ Катарине Крстић, десетогодишње ученица МШ Даворин Јенко из Барајева која је отпјевала добро познате стихове пјесама *Светла Крајина* и *Мала кућа*.

Поред ауторкиних чланова породице и кума, међу присутнима су били народни посланик Миодраг Линта, руководилац Групе за нестала лица на територији бивше СФРЈ Маја Васовић, и њена колегиница Ивана Бошковић, предсједница Удружења несталих и погинулих Суза Драгана Ђукић, уредница часописа Суза Јована Марић, сликар Слободан Амановић, писац и адвокат Предраг Савић, лекар др Вукашин Лутоња, предсједник Коалиције удружења избјеглица Миле Шапић, предсједник Удружења Мостараца Благоје Ребић, предсједница Културне заједнице Срба Шамарица Даница Богдановић, праунук харамбаше Пера Тунгуза и секретар Удружења Невесињаца Наташа Глигорић, потпредсједник Удружења Кордунаша, потомака и пријатеља Кордуна Милан Јовановић, који је цијели догађај и снимио, представници Славоније у сриу, као и предсједници и представници бројних завичајних удружења у Београду.

ЛИКОВНА КОЛОНИЈА ПУТЕВИМА ПРЕДАКА IX У АРХИВУ ВОЈВОДИНЕ

У свечаном амбијенту Архива Војводине, у организацији Удружења *Српски крајеви*, 26. децембра 2025. године отворена је изложба радова насталих на деветој Ликовној колонији под називом *Пушевима предака*. Овај значајан културни догађај окупио је умјетнике различитих генерација и поетика, који су кроз свој стваралачки рад понудили савремени умјетнички одговор на теме културног, историјског и идентитетског наслеђа српског народа.

Публици је представљено 30 умјетничких дјела 24 аутора из различитих српских крајева. Изложени радови настали су као резултат стваралачког дијалога и заједничког промишљања националне прошлости, духовности и културног памћења. Посјетиоци су имали прилику да виде портрете цара Лазара, Раше Попова и других знаменитих личности српске историје, као и приказе значајних историјских догађаја, манастира Српске православне цркве, пејзажа српских крајева, народних ношњи, орнамената и концептуалних дјела са снажним симболичким порукама. Радови су изведени у различитим техникама – уље на платну, акрил, акварел и комбиноване технике – и сви су адекватно ликовно опремљени.

На деветој Ликовној колонији учествовали су умјетници: Ирина Чернавски Шантри, Оливера Протић, Никола Марковић, Алекса Пивнички, Дејан Миливојевић Деки, Зорица Ђорђевић, Бранислав Стојанчевић Паша, Милан Игњатовић, Јасна Опавски, Емилија Јорданов Тодоровић, Маријан Мајин, Милош Остојић, Ве-

» Организатор Славиша Рујевић са умјетницима и учесницима девете Ликовне колоније.

рица Чупић, Едит Зеребељи Тењи, Тимеа Нађ Чајка, Драган Миличић, Станко Родић, Стојан Божић, Константин Гушић, Снежана Мандић, Ненад Игњатов, Ђура Радишић, Татјана Благојевић и Милан Пивнички. Селектор Ликовне колоније *Пушевима предака IX* била је Снежана Мандић.

Изложба је осмишљена као јединствен спој ликовне умјетности и сценског израза, а посебан печат читавом догађају дао је перформанс симболичног назива *Шејња кроз векове*, чији је аутор такође Снежана Мандић. Кроз овај перформанс умјетничка дјела нису била само изложена, већ су постала дио живог наратива који је посјетиоце водио кроз различите историјске епохе, мотиве и духовне слојеве националне прошлости. Током извођења перформанса, простор Архива Војводине претворен је у мјесто сусрета умјетности, сјећања и савременог израза.

Покровитељ догађаја био је

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са вјерским заједницама, а Ликовну колонију *Пушевима предака IX* званично је отворила заједница покрајинског секретара Јелена Добровић Бојановић. Том приликом истакла је да ова манифестација већ девету годину заредом свједочи о богатству српског културног наслеђа, представљеног кроз савремено умјетничко стваралаштво.

– Ова изложба је прича о нашим прецима који су нас својим дјелима и кроз историју задужили да их памтимо. Они су нам оставили примјер како се воли и од заборава чува заједница, постављајући нам обавезу да тај примјер преносимо будућим нараштајима. Вечерас имамо прилику да осјетимо дух идентитета српског народа, православних манастира и великих личности наше историје, који су инспирисали бројне умјетнике из различитих крајева Србије – истакла је Добровић Бојановић.

вић, захваливши организаторима на истрајности у очувању српског идентитета кроз умјетност.

Присутне је поздравио и председник Удружења *Српски крајеви* Славиша Рујевић, који је истакао да изложба представља истинско богатство српског културног наслеђа.

– Поред портрета значајних личности, изложба нуди приказе манастира и орнамената који су изузетно интересантни. Посебно бих скренуо пажњу на пратеће текстове испод готово свих слика, јер су умјетници својим ријечима додатно појаснили мотиве и поруке које су жељели да пренесу – нагласио је Рујевић.

Он је подсјетио да је Удружење *Српски крајеви* настало као наставак рада истоименог часописа, који је у потпуности посвећен очувању српске културе и традиције. Поред часописа и ликовне колоније, удружење реализује и низ других пројеката, међу којима су истраживања о досељавању

Срба у Војводину, са посебним освртом на колонизације последице Првог и Другог свјетског рата, као и прогоне и избјеглиштво деvedесетих година, представљене кроз илустративне и картографске приказе.

– Српско културно наслеђе данас је у великој мјери угрожено и неопходно је да му посветимо већу пажњу. Зато апелујемо на сличне организације и појединце да се активно укључе у очување културе и сјећања на наше претке – поручио је Рујевић.

На крају програма додијелене су захвалнице свима који су допринијели организацији и реализацији Ликовне колоније, као и награде најуспјешнијим учесницима, по избору стручне комисије. Специјална награда за најбољи традиционални приказ припала је Ирени Чернавски Шантри за слику *Молићом блажене*, награда за најбољи портрет Алекси Пивничком за рад *Однеслав Костиновић Сјећановић*, док је специјална награда за најбољи пејзаж додијелена циклусу пејзажа аутора Драгана Миличића. Прву награду Ликовне колоније *Пушевима предака IX* освојила је Снежана Мандић за рад *Вечност од маслина*. Награђенима је уручен и комплет књига Дејана Медаковића, у сарадњи са Архивом Војводине.

Један од циљева овог културног и стваралачког догађаја јесте подстицање нових генерација умјетника, као и остављање трајног умјетничког трага у српском културном простору, као завјештања будућим нараштајима. Управо у томе огледа се и суштинска мисија Удружења *Српски крајеви*. **ДРАГАНА ШИПОВАЦ**

ЗАВИЧАЈ ОЧИМА ДЈЕЦЕ: ДОДИЈЕЛЕНЕ НАГРАДЕ НАЈКРЕАТИВНИЈИМА

Удружење *Завичајна заједница Република Српска Суботица* реализовало је и ове године ликовни конкурс *Мој завичај*, у оквиру Завичајног фестивала за дјецу. Велики број младих учесника представио је радове кроз које су исказали свој доживљај завичаја, његове љепоте и значај у личном и културном идентитету. Конкурс, који се одржава у оквиру фестивала покренутог 2020. године, има за циљ подстицање дјеце на ликовно и литерарно стваралаштво, као и његовање везе са завичајем и традицијом. Пристигли радови одликовали су се израженом креативношћу, маштовитишћу и емоцијом, што је избор најбољих учинило изузетно захтјевним. Проглашење најуспјешнијих аутора и додјела признања одржани су у просторијама удружења. Признања су добили: Маша Гојков, Мила Врућинић, Дуња Гојков, Војин Вуцелић, Вујана Брујић, Милица Васић, Павле Мирковић, Димитрије Врућинић и Стефан Васић, који су се својим радовима посебно истакли.

КОРДУНАШКА ОЈКАЧА У ЗЕМУНУ

КУД Петрова гора – Кордун из Београда организовао је концерт под слоганом *Зашићених нематеријалног културног наслеђа Кордунашке ојкаче*, 29. новембра у Дому РВ и ПВО у Земуну.

Наступиле су многобројне пјевачке групе: КУД *Петрова гора – Кордун* из Београда, здравичар Драгиша Симић, гуслар др Никола Ђапић, МПГ *Кордун – изворна трија* из Удружења *Ђорђе Војновић* из Инђије, ЖПГ *Црнућанка* из Горње Црнуће, ИПГ *Срећанска свишћана* Раниловић, МПГ *Славуји Баније* из Земуна, ЖПГ *Завичај Банија* Мајур, МПГ *Плићвице* Београд, МПГ *Коријени* Београд, ЖПГ *Повјесмо* Београд, МПГ *Банија* Београд, етномузиколог Јелена Јоковић свира је на гулама, ИЗГ *Светилана Сјајић* и ЖПГ *Никола Тесла* Крагујевац и посебно изненађење млада гусларка, петогодишња Јелена Ђапић.

Посебно емотивно је било заједничко извођење пјесме, добро знане међу Крајишницима, *Нема раја без роднога краја*. Пјесму је водио Рајко Вуканац, а придружили су му се сви учесници.

Минутом ћутања одата је пошта Зорки Самарцији која је пјевала у Удружењу Славонаца као и у ЖПГ *Повјесмо*.

Организатори су свим учесницима подијелили захвалнице, а затим послужили јелом и пићем. Са пјесмом и игром се наставило и након официјелног дијела програма.

Ојкача се пјева без музичке пратње, најчешће у двије или три дионице. Један пјевач започиње пјесму, а остали га прате дугим ојкањем које „носи” мелодију. Кордунашка ојкача није само пјесма, већ усмено свједочанство живота, историје и идентитета. Кроз ојкачу су се преносиле поруке о љубави и чежњи, сеоби и одласцима, страдању, рату и губицима, завичају и припадности. Посебно мјесто има у крајишкој култури памћења, јер је често била једини начин да се изразе бол,

туга и пркос у тешким историјским околностима.

Пјевала се у разним приликама – на сијелима, свадбама, славама, али и у тренуцима жалости. Везује се за заједницу, гдје су сви учесници равноправни, а пјесма настаје спонтано.

Данас је кордунашка ојкача симбол културног идентитета Кордунаша у расијању. Његују је културно-умјетничка друштва, завичајна удружења и појединци који настоје да сачувају овај облик пјевања од заборава. Иако је УНЕСКО заштитио ојкање као нематеријалну баштину (у ширем регионалном контексту), за Кордунаше она има додатну тежину – као глас завичаја. **ДРАГАНА БОКУН**

ИСТОРИЈСКИ ЧАС О ТРЕЋОЈ СРПСКОЈ НАРОДНОЈ РЕВОЛУЦИЈИ

Дабарски батаљон у Херцеговачком устанку

Београдска публика је у петак, 5. децембра 2025. године, имала прилику да присуствује предавању посвећеном Дабарском батаљону у Херцеговачком устанку, поводом обиљежавања 150 година од почетка устанка. Догађај је организован у организацији портала *Слободна Херцеговина* у Библиотеци града Београда.

Учесници предавања били су др Миленко Кундачина, редовни професор и аутор монографије *Дабар — од старог вијека до 1941.*, историчар докторанд Лазар Радан, аутор књиге *Устаници у Источној Херцеговини 1875–1878.*, и Горан Лучић, уредник интернет портала *Слободна Херцеговина*.

Посјетиоци су имали прилику да се упознају са историјом Дабарског батаљона, значајем његове улоге у Херцеговачком устанку и кључним аспектима историјског контекста тог периода.

У име организатора, Горан Лучић је истакао да обиљежавање 150. годишњице Херцеговачког устанка представља прави тренутак да се подсетимо значајне улоге Дабарског поља. Са својим селима и кнежевима, ово подручје дало је вишеструк допринос устанку — стабилноvalo је јужни фронт, одржавало живе везе са Црном Гором и изњедрило бројне мјесне вође, препознатљиве по храбрости и оданости народној ствари.

— Управо те темељне вриједности дабарских устаника објашњавају зашто је Херцеговачки устанак израстао из локалног отпора у политичку чињеницу европског значаја, чији се одјек осјетио и на Берлинском конгресу, гдје су Србија и Црна Гора стекле међународно признање — истакао је Лучић.

ПОРЕЗИ НАТЈЕРАЛИ НА УСТАНАК

Историчар Лазар Радан, аутор монографије *Устаници у Источној Херцеговини 1875–1878.*, представио је преглед кључних историјских околности и чињеница о Херцеговачком устанку, смјештајући Дабарски батаљон у шири контекст устаничког покрета.

— На основу различитих извора, источна Херцеговина имала је око 70.000 становника, од чега је подручје Дабра чинило релативно мали, али историјски значајан дио. Кључни узрок устанка био је претјеран порески терет, који је у појединим областима укључивао више десетина различитих дажбина. Порези су се често наплаћивали на основу процјене, а не стварног приноса, што је стварало дубоко осјећање неправде. Додатни терет представљао је и систем закупа пореза, у коме су богати појединци преузимали право наплате од државе, што је често водило злоупотребама и насиљу.

Радан је објаснио да је комбинација економске бијезде и снажног осјећаја припадности била

један од главних покретача устаничког духа.

— Устанак се развијао у сложене међународним околностима. Србија је уочи 1875. слала у Херцеговину истакнуте емисаре који су настојали да устаничке главаре усагласе око јединственог дјеловања. Упркос одсуству модерних средстава комуникације, покрет је избио синхронизовано, што свједочи о снажној међусобној повезаности становништва.

Посебно је истакао улогу Мића Љубибратића, који је заступао идеју да се формира устаничка скупштина и привремена влада, како би устанак добио државно-правну тежину. Међутим, та визија није добила подршку Црне Горе, која је имала vlastите планове према Херцеговини.

— У првим мјесецима 1876. устанак је имао 16 батаљона са око 9.000 устаника, док је до средине 1878. број порастао на 53 батаљона и више од 300 чета.

Устанак није довео до непосредног ослобођења, јер је послје Берлинског конгреса 1878. усплиједила аустроугарска окупација. Ипак, идејни и политички значај Херцеговачког устанка остаје велики.

— Са ове перспективе можемо закључити да је устанак био огромна борба српског народа у Босни и Херцеговини, у рангу са Првим и Другим српским устанком — може се сматрати и трећим српским устанком по значају. Радан је закључио да су националне тежње устаника у пуној мјери остварене тек 1918. године.

— Перо Тунгуз био је један од ријетких херцеговачких устаника који је дочекао ослобођење свог народа. Он је започео акције против Турака, а његов пуцањ у Бишини код Невесиња, четири дана

» Проф. др Миленко Кундачина, Лазар Радан и Горан Лучић

прије званичног почетка устанка 9. јула 1875, сматра се „идејним пуцњем“ који је трасирао касније устаничке активности. Тунгуз остаје симбол иницијативе и храбрости у првим фазама устанка, као и свједок тежњи херцеговачког народа за ослобођењем и националним правима.

УБИСТВО КОЈЕ ЈЕ ИЗАЗВАЛО ХАОС

Неизмјерне заслуге за историографију Дабра припадају проф. др Миленку Кундачини, који је деценијама посвећено истраживао и откривао бројне, често непознате детаље. У његовој капиталној монографији *Дабар — од старог вијека до 1941. године* Херцеговачком устанку је посвећено чак 80 страница, а у ограниченом времену професор је публици пружио само сажет, али прецизан преглед најзначајнијих догађаја.

— Веза дабарских главара са Јованом Гутићем, једним од првака у припреми устанка, одржавала се преко повјерљивих појединаца са Трусине: Продана Рупара, Богдана Рупара, Бура Радана и Вуле Кулића. У хајдучкој чети Тунгуза

налазили су се и Дабрани: Тривко Бјелица, Васо Бјелица, Вуле Кулић, Мато Радан, Јово Радан и Лазар Радан. Први састанци главара одржани су на Цетињу 1875. године, на Богојављење, када су се окупили Јован Џомбета, Глигор Милићевић, Продан Рупар и Ђуро Радан.

Кундачина је посебно нагласио догађај који је изазвао ширу побуну у Хргуду и Дабру — убиство трговца Мујаге Бехмена у јануару 1875. године.

— Гаврило Муратовић га је убио у Бијелом Потоку, што је довело до хаоса и осветничких акција у региону. Срби из Дабра, предвођени Јованом Џомбетом и Вулом Кулићем, притекли су у помоћ својим сународницима, а интервенисао је и велепосједник Зулфи-бег Ризванбеговић.

Кундачина је навео да су на Грахову херцеговачки прваци припремили план устанка, који је предвиђао блокаду комуникација и организовање напада у случају упада турске војске.

— Главари као Јован Џомбета, Лука Мишковић и Перо Муратовић добили су задатке да затворе кључне путеве и координишу локалне снаге. Прве акције обухватале су затварање путева Столац–Невесиње и Љубиње–Дабар, заузимање Ризванбеговића куле и борбе око Преодоља. У делегацији Срба доње Херцеговине, предвођеној Луком Мишковићем, изражена је жалба цару Фрањи Јосифу I због турских зулума. Турска је касније извршила попис имања устаника, али им је одобрена општа амнестија.

Кундачина је истакао значај хајдука Ђура Радана са Трусине који је обезбјеђивао смјештај устаника на Грахову и организовао долазак 100 најугледнијих људи за консултације.

— На састанку на Трусини потврђен је Граховски споразум и договорено да се не издају главари, што је била последња припрема пред почетак устанка. Прва озбиљна битка, Невесињска пушка, изведена је 27. јуна 1875. године у Крековима код Невесиња. Устаници су затворили путеве турским снагама и заузели куле у Дољу и Битуњи. Дабарски батаљон је у овим борбама дјело-

вао у координацији са устаницима из Доње Херцеговине и Иваном Мусићем.

Кундачина је прецизирао да је током јула и августа, у Дабру и околини одржано више од 12 бојева.

— Турска је извршила офанзиве, али су устаници успјешно бранили своје положаје, освојили Љубиње и Дабрицу, а устаници из Дабра и Хргуда успјешно су одбили нападе на Трусину и Дабарско поље. До августа, Дабарски батаљон бројао је више од 400 наоружаних бораца.

У 1876. години устаници су ставили борбе на Клепавици и Колојању, а заробљени прваци, Лука Мишковић и Перо Муратовић, интернирани су у Метковић, па касније ослобођени. Дабарски батаљон остао је активан у различитим операцијама широм Херцеговине, у сарадњи са црногорским јединицама.

— У септембру 1875. године турска војска бројала је 30.000 војника. Дабарски батаљон, са око 700 устаника, учествовао је у борбама код Невесиња и Стоца, пружајући значајан отпор и нанео велике губитке непријатељу.

Кундачина је подсетио да је устанак потпуни пораз доживио након Берлинског конгреса 1878. године.

— Устанички прваци нису прихватили новонасталу границу са Црном Гором и организовали су отпор Аустроугарској окупацији. Дабарски батаљон остао је симбол отпора, а његови прваци — Џомбета, Мишковић, Муратовић и други — постали су истакнути представници народа у борби за слободу.

СПОМЕН-ПЛОЧА У НИКШИЋУ

У Храму Светог Василија Острошког у Никшићу налази се спомен-плоча Дабарском батаљону са именима погинулих устаника. Устанак није био резултат вјерског антагонизма, већ израз народне тежње за ослобођењем од политичког угњетавања и економске експлоатације, којој су подвргнути Срби и Хрвати у Херцеговини.

Скуп је закључио домаћин Горан Лучић, молитвом и сјећањем на Херцеговачки устанак 1875–1878. године.

— Слава јунацима Херцеговачког устанка 1875–1878. — Треће српске народне револуције у 19. вијеку! — поручио је Лучић. Скуп је завршио молитвом за будућност.

— Дај нам, Боже, бистрине и милости, дај нам мудрости, дај нам мало слатког живота, па да се умарамо од вршидоже жита и везивања виновних ложа, од тврде земље и немирних коза! А увијек да памтимо и захвалност чинимо Теби и јунацима за слободну Херцеговину — и кад жито сијемо, и кад клас вршимо, кад лозу режем и кад вино пијемо!

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

СЛИКЕ ИЗ УСТАНАКА

Заробљену чељад доведоше пред војводу Пека Павловића. Међу њима биле су и три буле Џафера Диздаревића. Једна од њих смјело иступи, скину зар и ферецу и рече: „Ја нисам була, него Српкиња, кћер сам Шћепана Крунића из Дабра!”

Била је необично лијепа, а Пеку је у сјећање дошла отмица Смаила Ченгића. Он упита: „Па како си, јадна не била, доспјела у бегов харем? Сигурно си отета!”

Робиња одговори: „Диздаревићи су имали имање у Дабру, које је мој отац радио и давао бегу бегово. Једнога дана бег је дошао да обиђе имање, а када ме угледа запита оца хоће ли ме дати за њега. Отац се дуго изговарао, али му је бег на крају љутито рекао: „Или ћеш ми дати кћер, или с мог имања!”

Отац се нађе у чуду: шта учинити са ситном дјецом? Поче да размишља шта ће и како ће. Бег то уочи и рече блажим гласом: „Размисли добро, мој добри чипчија. Боље је да будемо пријатељи. Ако ми даш кћер за жену, поклонићу ти читава имање да је твоје вијек и амин.”

На то отац одговори: „Морам тако честити беже, јер не знам куд ћу с овако ситном дјецом, али те молим да је не потурчиш!”

„Одржао је ријеч, није ме потурчио!” — закључила је Цвијета. Тако је Цвијета испричала своју несрећну прошлост и замолила војводу Пека Павловића да је пошаље њеном оцу, који се налазио у Дабарском батаљону, а оне двије буле да пошаље њиховим родитељима. Пеко тако и учини.

Цвијета је, по својој жељи, постала болничарка и превијала рањенике до краја рата, а касније се добро удала.

ПРЕУЗЕТО ИЗ КЊИГЕ ДАБАР ОД СТАРОГ ВИЈЕКА ДО 1941. ГОДИНЕ, АУТОРА ПРОФ. ДР МИЛЕНКА КУНДАЧИНЕ

Слободан Амановић – чувар далматинског насљеђа добитник Златне значке КПЗ Србије

У Дому војске 16. децембра, Златна значка Културно-просветне заједнице Србије додијелена је сликару и књижевнику Слободану Амановићу за несебичан, предан и дуготрајан рад и стваралачки допринос у ширењу културе.

Додјела Златних значки реализована је под покровитељством Министарства културе Републике Србије и Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону, чиме је још једном истакнут значај његовања културних вриједности, како у земљи, тако и међу Србима у расијању.

Слободан Амановић је рођен у Врбнику код Книна гдје је завршио основну школу. У Книну је завршио Гимназију општег смјера, и наставља студије у Сплиту. Свој живот и рад везује за Далмацију све до 1995. године. Од тада живи и ради у Београду.

Сликаством се бави већ 50 година, његове слике се налазе у музејима и колекцијама широм свијета. Члан је УЛУС-а. Објавио је пет романа (*Последњи смоквин лист*, *Коб*, *Деворни*, *Курица*, *Кад цикне звоно* и *Зло доба*) и рјечник *Ријечи Врбника и книнског краја*. Члан је Удружења књижевника Србије и сарадник је књижевних новина *Свишак* из Пожеге.

– „Највећа потврда вриједности је трајање“, рекла би Исидора Секулић. А ја бих рекао да је у мом случају истрајност и преданост умјетничком стваралаштву свих ових година довела, између осталог, и до овог признања. Велики Иво Андрић каже: „Човјек је дужан своме завичају.“ Та-

ко сам се и ја трудио, ликовно и литерарно, да отргнем од заборава све оно што чини посебним мој завичај. На том путу су ми помогли и подржали ме драги људи и пријатељи, те је ово награда и за њих. Велико хвала и драгом пријатељу Рајку Р. Каршићу, на несебичној подршци мом раду.

Добијање Златне значке за Слободана Амановића, сликара и књижевника, представља признање не само за његов дугогодишњи стваралачки рад, већ и за истрајну посвећеност очувању духовног и културног насљеђа Далмације. Кроз своје књиге, ликовне радове и истраживање језика, Амановић је сачувао од заборава тополине, говор, обичаје и карактере људи свог

завичаја, претварајући личну успомену у колективно памћење.

Његово стваралаштво свједочи о дубокој вези са крајем из којег је потекао – Далмација у његовим дјелима није само простор, већ живи организам, испуњен људским судбинама, народним језиком и снажним емоционалним набојем. Управо кроз ту вјерност завичају и језику, Амановић се на најдостојанственији начин одужио свом крају, остављајући трајан траг у српској култури.

Златна значка, стога, потврђује значај његовог рада као културне мисије – мисије очувања идентитета, сјећања и љубави према Далмацији, коју је Слободан Амановић

вић досљедно и искрено уграђивао у сваки ред и сваки потез четкице.

Културно-просвјетна заједница Србије основана је 12. маја 1956. године и дјелује као организација која окупља ствараоце, културне и просвјетне установе, удружења и појединце, са циљем подизања културног нивоа друштва. На основу одлуке Владе Републике Србије из 2013. године, добила је статус установе културе од националног значаја.

Златна значка је трајно признање установљено 1976. године, које се додјељује појединцима за дугогодишњи, посвећен и несебичан допринос развоју културе, као и за активно његовање и промоцију културних вриједности у земљи, региону и српској дијаспори. Ово признање чине позлаћена значка и свечана повеља у виду графичког листа.

На сједници жирија, одржаној 18. новембра 2025. године, одлучено је да се у текућој години додијели укупно 54 Златне значке и шест Посебних златних значки. Међу лауреатима су признати умјетници, просвјетни радници и културни посленици из Србије, Републике Српске, Црне Горе, као и представници дијаспоре, чиме је још једном истакнуто постојање јединственог културног простора српског народа. Жири је радио у саставу: проф. др Урош Дојчиновић, председник, Божица Велоусис, Милан Недељковић, Јелена Милошевић и Мирољуб Филиповић.

ДРАГАНА БОКУН

ФОТО: МАЈА МИЛАНОВИЋ/СРБИ.ХР

Књиге као свједоци трајања Срба у Хрватској

У Вуковару је 29. децембра 2025. године одржан Сајам издаваштва Срба у Републици Хрватској, у организацији Заједничког вијећа општина, пише портал Срби.хр. Ова манифестација потврдила је значај очувања културног и језичког идентитета српске заједнице, окупивши издаваче, ауторе и љубитеље књиге, пружајући простор за представљање савременог и традиционалног стваралаштва, размјену идеја и јачање културне сарадње.

Председник Одбора за културу и спорт ЗВО-а Сретен Шодоловац истакао је да је циљ приказати издања која су ЗВО, Српски дом и Српски културни центар у Вуковару објавили током године, међу којима су *Зборник научних радова*, *Травице* у трајању и публикација о доласку патријарха Порфирија у Вуковар.

Историчар Боривој Чалић нагла-

сио је да је објављивање књига начин очувања културе и прошлости, док је протојереј-ставрофор Саша Кузмановић истакао да књиге служе као трагови српског трајања у Хрватској и као начин преношења идентитета на будуће генерације. Он је подсјетио на промоцију *Сјоменице* поводом доласка патријарха Порфирија 2022. године и најавио припрему студије *Вековање*, која говори о идентитету Срба у Хрватској кроз вијекове.

Сретен Шодоловац је истакао да је протекла година била успјешна у реализацији бројних програма који доприносе очувању и развоју културног живота српске заједнице, и најавио нове манифестације и издања у наредном периоду. Са јасним циљевима и новим идејама, Одбор за културу ЗВО-а спремно улази у нову годину, мотивисан да настави са још успјешнијим програмима и пројектима. **СРБИ.ХР**

ЕТИКА СУЖИВОТА У КЊИЗИ ШАПИЦА ИЗ ЦРВЕНОГ ШАЛА ОЉЕ ДМИТРОВИЋ

Када се у књижевности животињама подари глас, то готово никада није пука стилска игра. Тај поступак, дубоко укоријењен у традицији басне, служи да се о човјеку проговори посредно, али не и мање прецизно. Управо у том регистру може се читати и књига *Шайица из црвеног шала*, прво прозно дјело Оље Дмитровић, објављено 2024. године у издању *Rosada* д.о.о. из Београда.

Иако је наизглед ријеч о причи намијењеној млађем читаоцу, тематски и значењски слојеви ове књиге далеко превазилазе узраст оквира. У њеном средишту није тек пријатељство мачке и пса, већ сложено питање припадности, искључивости и граница које заједница поставља појединцу. Односи међу животињама овдје функционишу као јасна алегија друштвених ме-ханизма који су добро познати и људском свијету.

Основна линија приче прати судбину напуштеног мачета Шайице, које опстанак дугује заштити пса Ђушкала, члана чопора паса луталица. Та веза, међутим, од самог почетка изазива отпор колектива. Чопор, предвођен псом Муњом, инсистира на строгој подјели: „свако са својима“. Управо у том ставу књига отвара простор за промишљање о природи предрасуда и о томе колико су оне уистину природне, а колико су резултат страха и навике.

Дијалози међу јунацима, лишени патетике, постављају суштинска питања: да ли припадност врсти, групи или заједници мора нужно искључивати индивидуалну блискост и емпатију? Шта се дешава када појединац одбије да прихвати правило већине? И гдје је граница између нужне

дисциплине колектива и моралне одговорности према другом?

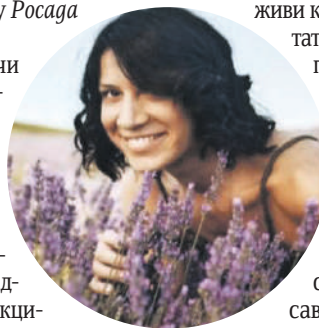
Ауторка своје јунаке не идеализује. Муња, као вођа чопора, није карикатурални негативни лик, већ фигура обиљежена личним искуством и страхом од распада заједнице. Управо та сложеност омогућава да се коначна трансформација чопора не доживи као наивно помирење, већ као резултат постепеног суочавања са сопственом прошлешћу и моралним дуговима.

Стил Оље Дмитровић је сведен, јасан и функционалан. Језик је чист, без сувишних украса, али довољно слојевит да поднесе симболичко читање. Причу носе ситуације и дијалози, а не наративна објашњења, што јој даје извесну тежину и озбиљност, ријетку у савременој литератури која се формално обраћа млађем читаоцу.

У том смислу, *Шайица из црвеног шала* може се читати као тиха, али јасна опомена: заједница која инсистира на чистој граници ризикује да изгуби оно што је чини заједницом – способност за саосјећање. Књига не нуди једноставне одговоре, али досљедно брани став да породица није нужно дата поријеклом или врстом, већ се гради избором, одговорношћу и спремношћу на жртву.

Илустрације Мање Лекић, ненаметљиве и стилски усклађене с тоном текста, додатно појачавају атмосферу без да је разводњавају декоративношћу.

Ово прво књижевно остварење Оље Дмитровић показује ауторку која јасно разумије потенцијал алегоричке прозе и користи га промишљено. Управо зато, очекивање наредне књиге не почиња на куртозацији, већ на основаној читалачкој радозналости. **Ј. ПИПАР/РСК**

Пјесничка збирка *Њене олује* Гордане Мартиновић Вујановић

У Градској библиотеци *Аћанасије Стојковић* у Руми, 8. децембра, одржано је књижевно вече посвећено промоцији пјесничке збирке *Њене олује* ауторке Гордане Мартиновић Вујановић. Овим догађајем румска публика имала је прилику да се ближе упозна не само са најновијом књигом, већ и са претходним пјесничким остварењима ауторке — *Кулићу ишпицу* и *Шаренило сенке бајрема*.

О књизи и поезији Гордане Мартиновић Вујановић говориле су књижевница Милена Северовић, ауторка са више од двадесет објављених књига и добитница бројних књижевних награда, чија су дјела уврштена у бројне антологије и зборнике, као и Александра Витас, професорка српског језика и књижевности у ЕТШ Вук Караџић у Старој Пазови, ауторка романа *Озбиљне приче Сањалице Машићарић*, награђене управо од Градске библиотеке у Руми.

Програм је отворио директор библиотеке Дамир Васиљевић Тоскић, који је у уводној ријечи представио ауторку и учеснице вечери, нагласивши значај књижевних сусрета који његују културу памћења и савремену српску књижевност.

Посебан тренутак вечери било је уручење књижевне награде *Пакрачки декреј*, коју је Гордана Мартиновић Вујановић уручио уредник овог часописа Стојан Продановић, за допринос његовању културе памћења крајишких Срба и за годишње остварење у области књижевности.

Стихове из збирке *Њене олује* надахнуто је казивала Ана Вујановић, студенткиња Правног факултета у Новом Саду, чиме је поезија добила додатну емоционалну дубину и сценску снагу.

Сам наслов књиге асоцира на трагични егзодус Срба крајем XX вијека и јасно упућује на историјски и колективни контекст, али присвојни придјев „њене” отвара простор и за личну, интимну равн пјесничког гласа. Управо у том прожимању колектив-

ног и личног лежи снажна поетска осовина ове збирке.

Њене олује могу се читати као лирски излив субјективних доживљаја — емоција, унутрашњих стања и траума проузрокованих погромом познатим као *Олуја*, али и као свједочанство о многим другим животним искушењима. Ауторка је истакла да ће читаоци препознати осјећај жала и туге за остављеним завичајем, али и да збирка обухвата рефлексивне, социјалне, родољубиве, љубавне и дескриптивне пјесме.

Говорећи о свом стваралаштву, Гордана Мартиновић Вујановић нагласила је да нису све пјесме аутобиографске — лирски субјекат у њеној поезији често је жена уопште: мајка, сестра, кћи, као и колективни глас људи из њеног окружења чије је судбине дубоко проживјела.

Милена Северовић и Александра Витас говориле су и о личном доживљају ауторке као особе, што је помогло да се појасни и њихово читање њене поезије, након чега су прочитале и неколико одабраних пјесама.

Публику је посебно дирнула пјесма *Био један човек*, снажна лирска слика крајишког човека — моћног, издржљивог и поносног, али сломеног у тренутку повратка на опустјело родно огњиште.

Након тога, ауторка је прочитала и по једну пјесму из своје двије раније збирке, а затим, препознајући емоције на лицима присутних, говорила о посебној везаности становника своје родне Баније за завичај и носталгији која их прати током читавог живота.

Књижевно вече обиљежила је и једна анегдота из њене наставничке каријере, којом је ауторка унијела дозу ведрине, читајући текст настао у тренутку када је схватила колико ученицима тешко пада писање састава на тему *Тачка*.

У наставку разговора било је ријечи и о будућим плановима. Гордана Мартиновић Вујановић је открила да је завршила роман наративне структуре, са двије паралелне приче које се преплићу, обогаћен есејистичким текстовима и етнографским записима. Тај роман, како је истакла, представља покушај отпора забору и брисању трагова о постојању и бројности српског народа на простору Баније, а његов излазак очекује током 2026. године, у складу са финансијским могућностима.

Вриједно је истаћи да је дио прихода од продаје књига намијењен двадесетогодишњем Немањи Пешуту из Инђије, који болује од канцера и којем је потребно изузетно скупо лијечење у иностранству.

ДРАГАНА БОКУН

ЗАПИСИ О СРБИМА КНЕЖЕВИХ ВИНОГРАДА

● У Кнежевим Виноградима промовисана је књига Петра Шмрчковића *Срби Кнежевих Винограда и Храм Ваведења Пресвете Богородице*.

Књига је изашла у издању Српског-културног друштва *Просвјета*, а плод је дугогодишњег истраживачког рада аутора Петра Шмрчковића када је у питању историја самих Кнежевих Винограда са посебним освртом на српско становништво које живи у овом барањском мјесту.

— Тамо негдје почетком деведесетих дошао сам до књиге о Барањи проте Стевана Михалића, прочитао сам је цијелу и нашао сам интересантне записе из Кнежевих Винограда. Ту се помињу интересантни догађаји као и имена појединаца и то сам почео да записујем. Временом, стално сам нешто ново сазнавао и све сам то полако дорађивао. Такође, истраживања сам наставио захваљујући и Милану Дворнићу који ми је дао једну књигу у којој су описане цркве у Барањи. Исто тако од велике помоћи били су и записници црквене општине као и љетопис који су захваљујући свештенику Стевану Куведжанину сложени, нумерисани и доступни свима — истакао је Шмрчковић.

Дјело је подијељено у неколико већих цјелина гдје се у првом дијелу аутор бави историјом Барање, а у другом пише о Србима у Кнежевим Виноградима.

— Захваљујући записима из архива, мађарских архива и наших црквених матица, у овој књизи је пуно имена и презимена људи, предака наших. Такође, уз нашу цркву везано је и школство још тамо од 18. вијека, па сам из школског листа издвојио све оно што је везано за наше школство. На крају књиге направио сам табеларни преглед чланова црквеног одбора — нагласио је аутор на промоцији књиге уз препоруку свим мјештанима да је прочитају јер ће у њој свако пронаћи нешто занимљиво за себе или своју породицу.

— Ова књига је дио нашег идентитета и нашег заједничког рада јер од свих вас сам добијао по неку информацију. То је наше колективно памћење, предлажем свима да је прочитају и надам се да ће се у будућности наћи неко ко ће наставити истраживања и допунити ову књигу.

Сама чињеница да је оваквих и сличних књига на подручју Барање, али и других ре-

гија, јако мало, довољно говори о значају публикација истражене архивске грађе. Овакве књиге су насушно потребне преосталим Србима у Хрватској јер свједоче о њиховим вијековним коријенима на овом подручју, њиховој култури и идентитету.

— Највећи значај књиге *Срби Кнежевих Винограда и Храм Ваведења Пресвете Богородице* огледа се у прикупљеној, препираној и систематизованој архивској грађи, затим вриједним фотографијама које свједоче о људима и догађајима, али и културном наслеђу српског народа и српске цркве у Кнежевим Виноградима. Од посебног значаја истичу се подаци који се односе на помене презимена српских породица у Кнежевим Виноградима кроз историју, затим подаци о крсним славама као и увијек занимљиви подаци које су оставили информатори. Материјал приказан у овој књизи показује колико је велики потенцијал у сачуваним материјалним изворима, у првом реду архивској грађи која је данас захваљујући дигитализацији доступнија него раније, али и оној грађи и фотографијама из породичних архива о којима се старају појединци и која је много подложнија пропадању и нестанку, а представља можда једини траг да је неко постојао на овом свијету. Ова књига је примјер до чега се може доћи вриједним и посвећеним истраживачким радом, али и подјетником колико је пропуштено што се до данас није остварила идеја да се на простору цијеле Барање изврше системска антропогеографска истраживања — истакао је у својој рецензији Бранко Тодоровић из Друштва српских родословаца *Порекло* из Београда.

Ово је трећа књига из пера поменутог аутора. Прва је била стручно-техничка *Управљање пољопривредном шехником*, а друга је историјски запис *Дневник Љубомира Шашића*. Поред богатог друштвеног рада прије свега у култури на подручју Барање и Кнежевих Винограда Петар Шмрчковић издваја се и као хроничар мјеста у којем живи. Његов рад и труд сем у књигама остао је забиљежен и на друштвеним мрежама (фејсбук и јутјуб) гдје води странице под називом Суљошанин, а на којима објављује драгоцијене видео записе и фотографије из прошлости Кнежевих Винограда.

ТЕКСТ И ФОТО: СРЂАН СЕКУЛИЋ/СРБИ.ХР

БИЈЕШКА О АУТОРКИ

Гордана Мартиновић Вујановић рођена је 1973. године у Глини. Дипломирала је српски језик и књижевност, а након егзодуса 1995. године живи и ради у Војводини. Запослена је као наставник српског језика и књижевности у Старој Пазови. Ауторка је три збирке поезије и заступљена у више антологија и зборника. Њен књижевни рад усмјерен је на теме завичаја, памћења и идентитета.

ЋИНА ВЕСИЋ ДОБИЛА СВЈЕТСКУ НАГРАДУ ЗА ХУМАНОСТ

На међународном такмичењу *Мы вместе* (Ми смо заједно), које се одржава у оквиру истоименог форума у Москви, Ћина Весић, оснивач и директорица Издаваштва Бишје, проглашена је лауреатом у номинацији *Помоћ људима*. Награда јој је додијељена за пројекат *Српско-руски медијски школа писмености: раи нарашћава, култура сјећања*, чиме је остварила значајан међународни успех и достојно представила Србију.

Такмичење *Мы вместе* окупља младе лидере и активисте из бројних земаља, са циљем промоције солидарности и заједничких вриједности. Ове године пријављено је више од 51.000 пројеката, док је у међународном дијелу учествовало више од 4.000 иницијатива из 147 земаља. Вишемјесечна селекција и вишестепена стручна оцјена чине ово признање једним од најпрестижнијих у евроазијском простору.

У снажној конкуренцији, Ћина Весић

препозната је као један од најистакнутијих аутора, што њеном успјеху даје посебну тежину. Ово признање не представља само лични резултат, већ и важан тренутак за Србију, која је кроз њен рад показала потенцијал, знање и ангажованост своје омладине.

— Ова награда је потврда да се искрен труд препознаје и ван националних оквира. Посебно ме радује што је у фокусу подршка младима и култури дијалога. Наш циљ је наставак пројекта и развој нових иницијатива које ће јачати српско-руску сарадњу кроз културу, медије и образовање — истакла је Весићева.

Ћина Весић поријеклом је из Републике Српске, са коријенима у Подрињу — мајка јој је из Братунца, а отац из Сребренице. Овим успјехом она потврђује лични и професионални квалитет, истовремено достојно представљајући свој завичај и шаљући снажну поруку идентитета, истрајности и талента. **ДРАГАНА ШИПОВАЦ**

80. ГОДИШЊИЦА ДОСЕЉАВАЊА СРБА ИЗ ДАЛМАЦИЈЕ У СТАНИШИЋ

СА КАМЕНА ПОНОС НИК'О — КРОЗ РАВНИЦУ КОРЕН РАСТЕ

У Станишићу је вишедневном манифестацијом „Са камена понос ник'о — кроз равницу коријен расте” обиљежена 80. годишњица досељавања Срба из Далмације у то насеље код Сомбора у Бачкој. Организатори и домаћини су били Српско културно-уметничко друштво *Извор* из Станишића и Мјесна заједница Станишић. Вишедневни програм је обухватио: пројекцију документарног филма *Кајмакчалан*, глумица Маја Колунџија Зорое је извела монодраму *Искра* (о животу Николе Тесли из визууре његове мајке Ђуке), изложбу *Православље у Буковици — сликом и ријечју*, тематска предавања о колонистима из Далмације, додјелу књижевне награде Душану Комазецу и концерт неколико културно-уметничких друштава.

У Дому културе је 6. децембра 2025. године отворена изложба *Православље у Буковици — сликом и ријечју* која је посвећена 500. годишњици православног Храма Св. апостола Петра и Павла и црквене библиотеке у Биовичином Селу, а њени аутори су Наташа Мандић Булатовић и Србољуб Опачић. Након тога су била тематска предавања Милоша Мељанца на тему *Пей ођишића далмајинских колониста* и Роберта Куче *Колонизација Станишића — ишачка преокрећа и камен шемељац* која су привукла велику пажњу присутних у Дому културе у Станишићу. Послије тога је

предсједник Књижевне заједнице Крајине Марко Ковачевић додијелио књижевну награду Душану Комазецу за поетску збирку *Падајше кише небеске*. Душан је трећи добитник те награде, јер се награда додјељује тек неколико година, а установљена је као подршка ствараоцима за објављену прву књигу. Образложење о додјели је прочитала Ковиљка Зелић, прва добитница те награде. Аутор се представио читањем pjesме *Влак без возној рега*.

Наредног дана је одржан свечани концерт на коме су учествовали: СКУД *Извор* из Станишића, СКЦ Вук *Штефановић Караџић* из Бачке Тополе, КУД *Марко Орешковић* из Бачког Грачаца и Друштво за очување изворне pjesме и обичаја Фочаци из Војке.

Организатори су изразили захвалност Покрајинском секретаријату за културу, јавно информисање и односе са вјерским заједницама, Фонду за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону, Граду Сомбору, Агро — цар д. о. о. Станишић, Народном позоришту у Сомбору, УЖ *Удахни животи* из Станишића и свима који су на било који начин допринијели организацији програма, као и начелнику Западнобачког управног округа Горану Нонковићу и осталим представницима Градске управе Града Сомбора који су посетили програм. **МИЛЕНКО ЗАИЛАЦ**

ПОМЕН СТРАДАЛИМ СЛАВОНЦИМА У МАНАСТИРУ РАКОВИЦА

Завичајно удружење Славонаца и Удружење *Славонија у срцу* организовали су у манастиру Раковица помен и молитвено сјећање на све страдале Славонце током и након егзодуса 1991. године. Окупљени вјерници, чланови удружења и потомци прогнаних, у тишини и молитви одали су почаст жртвама страдања која су обиљежила једно од најтежих поглавља нове историје српског народа у Славонији.

Помен је служен у оквиру обиљежавања сјећања на злочиначке војно-полицијске акције *Ошкос*, *Оркан* и *Пајук '91*, које су оставиле дубоке и трајне посљедице по српско становништво западне Славоније. Управо у духу заједништва и саборности, удружења су жељела да подсјете да бол прогонства и губитка није заборављен, али да сјећање представља темељ очувања идентитета и истине.

Посебан значај овом молитвеном окупљању даје чињеница да је помен одржан у Манастиру Раковица, на мјесту гдје почива патријарх српски Павле — духовни отац народа, симбол смирености, вјере и моралне снаге у тешким временима. Управо ту, поред његовог гроба, молитва за страдале добија додатну тежину и дубљи смисао, као тихи зајет да се страда-

ње не заборави, али и да се његују вриједности које је патријарх Павле својим животом свједочио.

Представници удружења истакли су да је култура сјећања дуг према онима који су изгубили животе, домове и завичај, али и обавеза према млађим генерацијама, како би истина о егзодусу Славонаца остала сачувана. Оваква окупљања, како је наглашено, имају и снажну улогу у очувању за-

једништва прогнаних и расељених, који и данас носе Славонију у срцу.

Помен у Манастиру Раковица завршен је молитвом и паљењем свијећа, у тишини која је више од ријечи говорила о болу, поштовању и нади да се слична страдања више никада не понове.

У злочиначким акцијама хрватских паравојних и полицијских снага *Ошкос*, *Оркан* и *Пајук '91*, од краја октобра 1991. године до

почетка 1992. године, са око 80 посто подручја западне Славоније, протјерано је више од 70.000 и убијено више од 2.000 Срба. Убиства Срба који су остали у окупираним дијелу западне Славоније настављена су током 1992. године. У наведеном периоду у Западној Славонији је опљачкано, минирано и спаљено више од 200 села, у којима су Срби били у апсолутној или релативној већини и уништено је преко 5.000 кућа привредних зграда, јавних и вјерских објеката и готово читава инфраструктура.

У том раздобљу, отворена су и два злогласна логора, у Марином Селу и Пакрачкој Пољани, у којима су Срби мучени на најсвирије начин, а затим ликвидирани.

Нажалост, наредбодавци и починиоци првог етничког чишћења у Европи послје Другог свјетског рата нису одговарали ни пред Хашким трибуналом, ни пред домаћим судовима.

Овом приликом пригодан говор казивао је члан Управног одбора *Славоније у срцу* Нинко Тарбук.

Чланице удружења *Славонија у срцу* Милена Жарковић и Богданка Бајић прочита-ле су своје пригодне pjesме.

Стихове су читали и Љиљана Ђуић и Бранко Зрнић. **ДРАГАНА БОКУН**

ЗАВИЧАЈНИМ САБРАЊЕМ ОБИЉЕЖЕНО 25 ГОДИНА ОД ПОВРАТКА ЈОВАНА ДУЧИЋА У ХЕРЦЕГОВИНУ

9. ВЕЧЕ ТРЕБИЊАЦА У БЕОГРАДУ

У свечаном амбијенту ресторана *Орашац* 6. децембра 2025. године одржано је традиционално 9. Вече Требињаца, у организацији Удружења *Јован Дучић*. Годишње сабрање, већ одавно више од протоколарног окупљања, и овога пута окупило је бројне Херцеговце и њихове пријатеље, стварајући атмосферу која је истовремено била и свечана и породична.

РАТКОВИЋ: САЧУВАЈМО ПОВЈЕРЕЊЕ И ЧАСТ ТРЕБИЊАЦА У СРПСКОМ РОДУ

Присутне је поздравио Жарко Ј. Ратковић, који већ дванаесту годину стоји на челу Удружења и чија истрајност и енергија представљају поуздан ослонац завичајног окупљања у Београду. Под његовим руковођењем, Удружење *Јован Дучић* израсло је у једну од најактивнијих и најпрепознатљивијих херцеговачких организација у Србији — по мјери озбиљности, културне одговорности и братског повјерења.

У свом обраћању подсетио је на суштинску мисију удружења.

— Окупљамо се да поразговарамо, да не заборавимо ко смо и одакле смо, да се огњишта не угасе, а да је вјера православна залог за нашу будућност.

Ратковић је истакао и богату вишегодишњу дјелатност удружења — седам академија, више тематских изложби и девет књига посвећених историји, култури и личностима Херцеговине. Подсетио је и на нова београдска топонимска мјеста која носе имена херцеговачких преглаца, од Луке Ђеловића Требињаца до професора Јована Р. Деретића.

— Наш задатак је да сачувамо повјерење и част Требињаца у српском роду — поручио је Ратковић честитајући присутнима предстојеће празнике.

Традиционалну херцеговачку здравницу подигао је др Вукашин Лугоња, чије су ријечи позвале на памћење завичаја и на мудрост предака.

— Двери душе су данас без катанца, част ми је да подигнем здравницу коју су

» Жарко Ј. Ратковић

читали наши преци, да се буде војводе и свеци.

Помињући Вукаловића, Светог Саву и Дучићеву Грачаницу, Лугоња је нагласио заједништво као услов трајања.

— Нека ова здравица приближи све даљине — од завичаја нема веће планине.

КУНДАЧИНА: КОЛЕКТИВНИ ДУХ ТРЕБА ДА БУДЕ ПОРОДИЧНО ОСЈЕЋАЊЕ

Док је Требиње обиљежавало 25 година повратка Дучићевих земних остатака, глумац Небојша Кундачина оживио је лик

ДОМАЋИН

Овогодишњи домаћин традиционалне вечери Требињаца у Београду био је Раде С. Петровић, познати и признати добротвор одликован 2023. године Орденом Светог Саве од стране Српске православне цркве и патријарха Порфирија. Под његовим гостопримством, атмосфера је била топла и сабрана, у духу завичајне традиције и међугенерациске повезаности, док је богат програм вечери обухватао културне, музичке и духовне сегменте.

пјесника — онако како га памти херцеговачки дух: носталгично, узвишено, тихо и болно истинито.

— У последње вријеме често сањам онај камен и оно небо изнад Леотара. Недостаје ми моја Херцеговина.

Кроз монолог је провијавао и дучићевски хумор.

— Да се човек не би уморио од себе, треба мијењати земље, књиге и жене — или бар једно од то троје.

Одјекнуле су и ријечи о јединству народа.

— Колективни дух треба да буде породично осјећање — да смо сви једна породица од првог до последњег.

Завршни стихови, рецитовани готово шапатом, подсетили су да је Дучић и као отпутовали дипломата остао онај исти херцеговачки номад под небом свог завичаја.

— Носећи у шапи прегршт сунца, у зеницама неба комад, сићи ће најзад са врхунца тај астрални и вечни номад.

МОРИЋ: АЕРОДРОМ НИЈЕ САМО У ИНТЕРЕСУ ТРЕБИЊА, ВЕЋ И БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

У име градоначелника Требиња Мирка Ђурића, који је био на обиљежавању Дучи-

ћевог јубилеја у кругу родног града, присутнима се обратио Божо Морић, начелник Одјељења за општу управу Града Требиња.

— Шта има лепше него кад се Требињци саберу, разговарају и помажу једни друге.

Осврнуо се и на често постављана питања око аеродрома.

— Пројекти изградње аеродрома у Требињу имају своју перспективу. Вјерујемо у подршку Србије и у реализацију договорених планова. До нас је, у Босни и Херцеговини и Републици Српској, да схватимо да је ријеч о стратешком пројекту који може донијети добро — не само Требињу.

Морић је изразио жал што све мање младих из Требиња долази у Београд на студије, али је нагласио важност подршке онима који ипак дођу.

— То су људи који ће сутра водити наш град, и због тога заслужују наш респект и помоћ.

Морић је окупљене позвао да увијек чувају везу са завичајем.

— Немојте заборавити да се увијек враћате милом Требињу — поручио је, додајући да ће прва прилика за то бити Нова година, када је Град Требиње припремио богат и атрактиван програм.

У забавном дијелу програма наступио је *Нестиа бенд*, који је приредио енергичан наступ, док је гост вечери Миломир Миљан Миљанић одушевио публику извођењем познатих пјесама инспирисаних Требињем и Херцеговином.

Гости вечери били су представници братских херцеговачких удружења — Гачана, Невесињаца, Мостараца, Калиновичана, као и из Новог Сада и Зрењанина.

Међу окупљенима били су истакнути јавни и привредни радници, међу којима директор Електропривреде Републике Српске Лука Петровић, народни посланик Илија Таминџија и генерал Винко Пандуревић, као и бројни други представници јавног живота Београда и Требиња.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

» Раде и Лука Петровић

Послије више од 250 година — монаштво се враћа у Српски Ковин

Обнова монашког живота у Манастиру Успења Пресвете Богородице у Српском Ковину (Rácskeve), Мађарска представља догађај од изузетног значаја за српску заједницу у овој земљи и за цјелокупно православље у средњој Европи. Тим чином, након више од два и по вијека, обновљен је духовни и институционални континуитет једне од најстаријих српских задужбина изван матице и једине активне мушке православне обитељи у Мађарској.

Манастир Српски Ковин, основан средином XII вијека, свједочи о раном присуству српске духовности у Панонској низији и представља симбол интеграције византијске православне традиције у западноевропски простор. Према предању, манастир је основала српска принцеза и угарска краљица Јелена Вукановић, супруга краља Беле II и унука великог жупана Уроша I, на Чепелском острву, које је тада било њен дворски домен. Манастир је убрзо постао духовно и административно средиште српске заједнице у Панонији.

Архитектура храма представља јединствену синтезу источне и западне умјетности: готички елементи — високи прозори, шиљати лукови и полигонална апсида — интегрисани су са византијским распоредом и живописом. Током XV вијека, услјед османских

» Архимандрит Теофил Димитрић привео је на монашење искушеника Николу Цаврића

освајања, на острво досељавају се Срби из јужног Баната и Ковина, а манастир постаје духовно и административно средиште православних Срба у Угарској.

Крајем XVII вијека, у доба патријарха Арсенија III Чарнојевића и Велике сеобе 1690, манастир постаје сједиште српске црквене управе и центар организације народа у новим историјским околностима. Декретом царице Марије Терезије 1777. године, манастир је укинут као монашка установа, прекидајући традицију дугу више од шест вијекова. Храм је, међутим, наставио да функционише као парохијска црква и духовни ослонац

» Црква Успења Пресвете Богородице представља спој готике и византијског сликарства

заједнице, чувајући вјерски идентитет и литургијску праксу Срба у Мађарској.

Црква Успења Пресвете Богородице представља јединствен спој готике и византијског сликарства, а данашњи унутрашњи изглед потиче из XVIII вијека, када је храм обновљен у духу барока уз очување средњовијековне конструкције. Живопис радионице Теодора Симеонова Грунтовића свједочи о зрелости балканског поствизантијског сликарства, док чудотворна икона Пресвете Богородице Ковинске из XVII вијека на Богородичином трону представља посебну духовну вриједност. Манастир је

данас заштићен као споменик културе од изузетног значаја. Обнова монашког живота у XXI вијеку започета је доласком оца Андреја Пандурова из манастира Хиландар 2003. године, када је поново успостављено духовно присуство. Пун процват успједио је доласком архимандрита Методија Марковића из Врања, који је након упокојења оца Андреја 2023. преузео духовно старање над манастиром, а 2024. постао његов игуман.

Први монашки постриг након више од два и по вијека извршен је почетком новембра 2025. године. Послије вечерњег богослужења, уз појање тропара „Похитај да ми отвориш очинско наручје“, архимандрит Теофил Димитрић, игуман манастира Осовица из Бањалучке епархије, привео је на монашење искушеника Николу Цаврића. Чин по малој схими, извршен уз благослов митрополита, обавио је архимандрит Методије, који му је дао монашко име Нестор, по Светом мученику Нестору Солунском. Овај чин симболизује стварни повратак монаштва у Српски Ковин и обнову духовног континуитета.

Данас манастир дјелује као духовно, културно и образовно средиште српске заједнице, једини активни мушки православни манастир у Мађарској и најстарија српска задужбина на њеном тлу.

МАНАСТИР СРПСКИ КОВИН

ДАНИ СРПСКЕ КРАЈИНЕ У СРПСКОЈ АТИНИ

У Матици српској у Новом Саду, 13. децембра 2025. године, одржан је научни скуп као дио XI традиционалне културне манифестације *Дани Српске Крајине у Српској Атини*, у организацији *Отаџбинског покрета*. Препознатљиви слоган манифестације „Док живе Крајишници, живјеће и Крајина“ и ове године обиљежио је програм, уз јасну поруку „Крајишници ПОГРОМ не заборављају“. Основни циљ манифестације јесте очување сјећања на историјске догађаје, промоција културног идентитета и повезивање генерација кроз заједничко памћење и едукацију.

Председник *Отаџбинског покрета* Драгомир Лалић истакао је значај обиљежавања 30 година од погрома над Србима у Крајини и потребу да се коначно понуде одговори на бројна, дуго занемаривана питања.

– Тридесет година од погрома за нас представља велики датум и велику обавезу. На нама који смо преживјели био је задатак да покушамо да саберемо све што се сабрало може. Зато је *Отаџбински покрет* прије 11 година одлучио да обиљежава Дан Српске Крајине и да том приликом окупи све што је на располагању од Срба из Крајине – научнике, културне раднике, књижевнике, pjesнике и умјетнике. Ову мисију успјешно спроводимо свих ових година – истакао је Лалић.

Он је нагласио да је управо тридесетогодишњица тренутак у којем се морају отворити кључна питања: гдје су Срби из Крајине данас, колико их има, колико је несталих, шта је са борацким и стамбеним проблемима, као и са бројним незбринутим породицама. Према његовим ријечи-

» Јовица Кресовић, Драгомир Лалић и Ранка Срдџ Милић

ма, закључци са трибине биће упућени институцијама Републике Србије, како би се на систематичан начин приступило рјешавању ових проблема.

О улози Матице српске у његовању крајишке теме говорио је генерални секретар Матице српске Милан Мицић, истакавши да је ова институција већ два вијека присутна свуда гдје живи српски народ и гдје се његује српска култура.

– У оквиру свог рада, Матица српска има Крајишки одбор, који се бави историјом Срба из Хрватске и Босанске Крајине. Планирали смо да у периоду од десет година организујемо шест научних скупова посвећених Србима из Лике, Баније, Кордуна, Славоније, Далмације и Босанске Крајине, као и да објавимо шест зборника радова. До сада су одржана два научна скупа – о

Банији и Славонији – и објављен је зборник радова о Банији – истакао је Мицић.

Он је додао да је овај догађај дио шире бригае Матице српске о укупном српском културном простору, нарочито у години када се обиљежавају значајни јубилеји – 200 година *Летописа Матице српске*, најстаријег књижевног часописа на свијету, и 200 година постојања саме Матице српске.

Значај оваквих окупљања нагласио је и Милојко Будимир, генерални секретар Удружења Срба из Хрватске, истакавши да су овакви скупови посебно важни у години обиљежавања три деценије од прогона српског народа са простора Крајине.

– Прошло је 30 година, а највећи дио нашег народа није се вратио на своја вијековна огњишта. Зато смо ове године организовали више научних скупова у

Београду, у сарадњи са Институтом за савремену историју, и објавили радове. Од оснивања 1990. године, наше удружење је најприје помагало Србима у Крајини, а након прогона наставило је подршку у избјеглиштву. Истовремено, настојали смо да се документују сва страдања и неправде које су нашем народу учињене – рекао је Будимир.

Он је подсетио да је до сада објављено више од 20 зборника радова, као и да Удружење, поред издавачке дјелатности, кроз изложбе настоји да домаћој и међународној јавности приближи страдање српског народа у Крајини.

Трибина је била организована кроз више сесија у оквиру којих су представљени зборници радова: *Република Српска Крајина – 30 година по нестанку, Тридесет година од атресије на Републику Српску Крајину и успостављање хрватске окупације, Три деценије од завршетка брђанског рата у Хрватској 1995–2025*, и тематски зборник Матице српске *Банија – српски народ, историја и култура*. У фокусу програма била су питања положаја српског народа, борбе Срба из Крајине и доприноса заједнице очувању традиције и културне баштине.

Скуп је употпуњен културним програмом у којем су наступили мушка пјевачка група *Биро Личка Калдрма – Дрвар*, као и српска пјесникиња и председница Савеза крајишких удружења Ранка Срдџ Милић.

Други дио манифестације, уз културно-умјетнички програм и подјелу захвалница, одржан је истог дана у амфитеатру СПЕНС-а у Новом Саду.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

ДРУГИ ЗАВИЧАЈНИ СКУП УДРУЖЕЊА КЉУЧАНА У НОВОМ САДУ

Удружење Кључани из Новог Сада организовало је 14. децембра 2025. године други скуп у ресторану *Два талеба* у Новом Саду. У топлој и пријатељској атмосфери окупили су се чланови удружења, пријатељи и сви они који Кључ носе у срцу. Вече је било испуњено емоцијама, осмијехом и успоменама, а богат културно-умјетнички програм прославио је заједништво, традицију и све оно што спаја људе са ових простора.

Удружење Кључани основано је у априлу 2024. године и тренутно броји 80 чланова и око 140 пратиоца. Од свог оснивања поставило је јасне циљеве у области очувања културе, традиције и обичаја, као и хуманитарних активности. Њихова дјелатност обухвата његовање културе сјећања и помоћ српским домаћинствима која су након подјеле Општине Кључ припала Федерацији Босне и Херцеговине, одржавање гробља, путева и споменика, праћење значајних датума и организацију прикупљања средстава за хуманитарне акције.

Председник Удружења Драго Стојичић подсетио је на активности удружења.

– Прво окупљање организовали смо 23. новембра 2024. године. Посјетили смо православни храм у Кључу и присуствовали обиљежавању Спасовдана. За Михољдан смо одали помен првом ратном команданту пуковнику Драги Самарци-

» Александар Бедовац, Добрица Рибџ, Јасмина Ракић, Миодраг Линта, Мићо Косић, Маја Черемичић, Вељко Адамовић, Јелена Лакић, Душко Ђутило, Ранка Срдџ Милић, Славиша Рујевић и Соња Радаковић. ЧУЧЕ: Јанко Пећанац, Мирко Шобот и Драго Стојичић

ји и првом ратном начелнику СЈБ Винку Кондићу, полагајући цвијеће. На позив Удружења грађана Змијање учествовали смо на донаторској вечери у Змијањској кући у Каћу и обезбједили прехранбене пакете и новчану помоћ за Манастир Соколово. Такође смо донирали средства за божићне пакете најмлађим члановима у Кључкој парохији, као и за кошање гробља у Кључу. Делегација Удружења је 4. јуна 2025. године посјетила Рибник поводом Дана формирања 17. ЛПБР и положила цвијеће на Споменик погинулим и несталим борцима. Претходног дана одат је помен погинулим борцима Драги Тодоровићу Зољи, Милану Дакићу Шумару и Мили Савановићу Мачку, одликованим Орденом Милоша Обилића.

Удружење је учествовало на три манифестације током 2025. године у организацији Фонда за избјегла и расељена лица и за сарадњу са Србима у региону. У оквиру акције *Буди хуман* прикупљена је помоћ за суграђанина Михајла Милуна, која је уручена породици. Удружење је обиљежило и своју прву славу, Светог Архангела Михаила, као и доставило помоћ Манастиру Соколово, а планирана је и помоћ за Рибник и Кључ.

Планови за наредни период обухватају активну организацију културних манифестација, пјесничких вечери, ликовних колонија и дружења са ветеранима Отаџбинског рата са Општине Кључ. Такође, циљ је јачање сарадње са сродним удружењима и институцијама културе.

Стојичић је нагласио значај његовања културе сјећања.

– Главно питање није шта остаци прошлости говоре, већ како се тумаче. Сјећање на прошлост и његовање истог основни је задатак једног народа. Морамо знати за наша стратишта, наше споменике, обилазити гробља и чувати све од заборава. У мојој књизи *Треба чувати сећање и не одустајати од истине* многе ствари сам отргао од заборава и написао.

Стојичић је позвао све присутне да својим доприносом учествују у очувању сјећања кроз куповину књига и мајица, чија средства ће бити упућена на одржавање гробља и одржавање сјећања на погинуле борце.

У културно-умјетничком дијелу

програма учествовали су Изворна пјевачка група *Пећи у срцу*, која је отпјевала химну удружења *Кључу траге*, КУД *Милица Стојадиновић Сријкиња*, Изворна пјевачка група *Змијање* и Ранка Срдџ Милић. Стојичић је прочитао стихове пјесме *Тамо су коријени ваши* аутора Добрице Рибџа.

Гости скупа били су бројни представници јавног и културног живота: народни посланик и председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, члан Градског вијећа за управу и прописе Милован Амићић, изасланица градоначелника Новог Сада и члан Градског вијећа за културу Маја Черемичић, члан Градског вијећа за социјалну заштиту, здравство и бригу о породици и дјеци Соња Радаковић, директор Фонда за избјегла и расељена лица и за сарадњу са Србима у региону Александар Бедовац, свештеник из Кључа Немања Росић, председница Савеза крајишких удружења Ранка Срдџ Милић, председник Завичајног удружења *Српски крајеви* Славиша Рујевић, замјеник председника Велике руске матице у Новом Саду Властимир Петковић, Јасмина Ракић из Крајишког покрета Србије, Српске и дијаспоре, председник Завичајног удружења Врбљанаца Душан Ђурђевић, председник Удружења грађана *Змијање* Слободан Митровић и председник Удружења *Пећи код Кључа* Добрица Рибџа.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

КРАЈИНА ЖИВИ У БУСИЈАМА - ТАМО ГДЈЕ БОЛ ПЈЕВА, А ВЈЕРА ПАМТИ

Сјећање није само поглед у прошлост, већ и обавеза према будућности. Тамо гдје су коријени ишчупани, а домови нестали у пламену, ријеч, пјесма и молитва постају начин опстанка. Управо у том духу, на Бусијама је, крајем године, одржано сабрање посвећено страдању Крајишника – тихо, достојанствено и снажно, онако како само народ који памти умије.

Након Свете литургије у Храму Светих Ђирила и Методија на Бусијама, одржане 21. децембра 2025. године, отац Драган Зорица служио је помен свим Крајишницима убијеним, несталим и прогнаним у периоду од 1991. до 1995. године, као и свим јунацима који су своје животе положили за слободу.

Молитвено сабрање настављено је полагањем вијенаца испред споменика који симболично свједочи о страдању и прогону српског народа током злочиначке операције Олује 1995. године. Том приликом присутнима се обратио један од организатора обиљежавања, предсједник Удружења Србски свештоник Милан Чучковић, подсјетивши на значај културе памћења

» Учесници Академије

и обавезу да се жртве не препусте забору.

У наставку програма, у Парохијском дому одржана је академија под називом *Крајина живи*, коју је благословио отац Драган пригодном и надахнутом бесједом, указујући да је вјера један од темеља очувања идентитета расијаног народа.

О историјској дубини крајишког страдања говорио је Душко Дејановић, представивши лик и дјело др Михајла Петровића, српског љекара из Карловца, који је током Првог свјетског рата у Србији основао модерну хируршку болницу и ВМА. Посебно је нагласио да је ријеч о личности ко-

ја је, парадоксално, више препозната и цијењена у иностранству него у властитом народу.

Тему културе памћења наставио је Милан Чучковић, осврнувши се на историјски континуитет страдања Срба, од дјечјег логора у Сиску у Другом свјетском рату, до система логора Јасеновац. Он је напоменуо да поједина свједочанства нису изношена због присуства великог броја дјеце у сали, указујући да истина, ма колико неопходна, захтијева и одговорност у начину преношења.

Посебну пажњу привукло је излагање Зорице Џаје, која се први пут обратила на оваком скупу. Она је анализирала злочинач-

ку операцију Олују кроз призму медијских наратива у Хрватској и Србији, указујући на суштинске разлике у тумачењима, као и на њихову еволуцију током протеклих деценија.

Снажан печат академији дао је културно-умјетнички програм. Пјесник Стефан Максимовић извео је српску здравицу из своје недавно објављене збирке духовно-родољубиве поезије *Таин*, док су чланови мушке пјевачке групе *Ђиро – Личка Кладрма* из Дрвара извели личко ојкање и пјесму *Гаравина машина*.

Никола Ђапић испричао је личну причу *Штевчина и дијел од Крује* из књиге свога дједа Или-

је Т. Радеке *Свак' своју рече*, а затим је на гуслама извео пјесму *Крајино, рано над ранама*. Стефан Максимовић рецитовао је пјесму *Шљива*, док је пјесму *Суза крајишка* извела млада Сара Керић.

Посебне емоције код присутних изазвао је наступ дјечјег хора *Анђелчићи*, који су се први пут представили публици изводећи пјесму *Ми смо дјеца неба*, подсјетивши да се сјећање најснажније преноси управо кроз најмлађе.

Услиједио је наступ Завичајног јата са пјесмом *Свешта Крајина*, уз музичку пратњу оца Драгана на гитари, као и заједничко извођење пјесме *Мала кућа*, у којој су дјеца пјевала рефрен, симболично спајајући прошлост и будућност.

Присутнима се обратио и предсједник Удружења грађана Бусије Јован Вученовић, говорећи о уништеним православним светињама у Книну и околини током деведесетих година прошлог вијека, подсјетивши да је духовна штета често тиша, али не и мања од материјалне.

Програм је завршен заједничким извођењем пјесме *Нема раја без роднога краја*, у атмосфери сабраности, емоције и тихе одлучности да се памћење не прекине.

ДРАГАНА БОКУН

Трећи сабор Допуђа из Крушева код Обровца

Допуђи из села Крушево крај Обровца окупили су се 29. децембра 2025. године по трећи пут, у ресторану *Ледине*, настављајући традицију која је израсла из снажне породичне повезаности и потребе да се, упркос времену и даљинама, сачува заједништво. У овом, претежно католичком селу, некада је живјело двадесет кућа православних Допуђа, који су се увијек држали заједно. Управо та чврста веза, његована генерацијама, разлог је што се и данас редовно окупљају, не дозвољавајући да их историјске околности, ратови и расељавања трајно раздвоје.

Овогодишње дружење угостио је Ђорђе Допуђ, власник ресторана *Ледине*, који је и ранијих година био домаћин овог сабора. Поред њега, у организацији су учествовали и Милан и Петар Допуђ. На окупљању се сабрало око тридесет чланова породице, а најстарија међу њима била је бака Зорка, стара 90 година, жива веза са временима када је Крушево било пуно животова.

Село Крушево је након операције

Олуја било у великој мјери срушено и опустошено. Данас у селу живе тек двије српске породице повратника, међу којима су и Миланови родитељи. Како је ријеч о католичком селу, православни Допуђи нису имали свој храм, већ су на богослужења одлазили у Храм Свете Троице у Обровцу.

– Посебно ме радује што се сваке године појави неко од родбине ко није био претходних пута. Тако се и дјеца међусобно упознају – рекао је Милан Допуђ. Овога пута их је било нешто мање, што приписују лошим временским условима, али атмосфера заједништва није изостала. Захвалност је упућена Ђорђу Допуђу и Милану Комазецу на гостопримству и труду да се окупљање одржи.

Током ових сусрета оживљавају се успомене на дјетињство, школске дане и живот у селу, а разговори, шале и смијех трају сатима. Управо због тога, организатори свјесно не ангажују музику – како би било више простора за разговор и да се млађе генерације, које се раније нису познавале, ближе упознају.

Породица Допуђ је традиционално окупља и током лjeta у самом Крушеву. Они који нису у могућности да дођу, а живе на другим континентима, јављају се путем видео-позива, како би бар на тај начин осјетили атмосферу родног краја. Тада, кажу, често крене и по која суза – јер је навика да су сви заједно дубоко укорењена, а они који су данас у далекој Америци или другим земљама из срца желе да буду са својима.

Важно је истаћи да они који данас живе у Крушеву немају никаквих проблема са комшијама Хрватима. Напротив, односи су, како кажу, можда и бољи него прије рата, а међусобна помоћ и разумијевање су свакодневни.

У обрвачкој општини има дванаест села, од којих су сва српска, осим Крушева и Јасенице. Управо зато, прича о Допуђима из Крушева има додатну тежину – као свједочанство опстанка, памћења и снаге породице да, упркос свему, сачува свој идентитет и осјећај припадности.

ДРАГАНА БОКУН

Завршен пројекат очувања славонских пешкира

У Липику је 29. децембра 2025. године представљен завршетак пројекта очувања славонских пешкира, као и резултати два пројекта посвећена културној баштини Срба Западне Славоније, пишу загребачке *Новосице*. На отварању изложбе *Фрајменићи и џелине* истакнут је значај пешкира као једног од ријетких предмета материјалне културе који је у многим породицама сачуван и током ратних година.

Пројекте *Славонски пешкири: очување, ревитализација, дигитализација, едукација и промоција културне баштине Срба и Прикупљање етнографске грађе о Србима у Хрватској* представили су Никола Ивановић из СНВ-а, као и етнолог Милош Рашић, Далибор Харамбашић и Јосип Форјан. Учесници су говорили о значају прикупљене грађе, могућностима њене дигитализације и потреби наставка радионица и истраживања.

Милош Рашић је указао на културну и историјску специ-

ФОТО: НЕНАД ЛОВАНОВИЋ/ПОРТАЛ НОВОСТИ

фичност западне Славоније, док је Далибор Харамбашић говорио о симболици славонских пешкира и раду на радионицама веза. Јосип Форјан је подсјетио на дугогодишњи рад на очувању збирки народних ношњи и текстола, уз посебан допринос Ивана Терзића и Бојане Карлице.

Традиционалне ношње представиле су Мира Шарчевић, Анђелка Павић и Љуба Кукић, које су говориле о личном ангажману у очувању завичајне баштине. О значају модерних технологија у очувању наслеђа говорио је Душан Коларић, док је протојереј-ставрофор Лука Босанац подијелио искуства о улози пешкира у народној традицији и обичајима.

Први сусрет ученика из школе у Перни

У ресторану *Баница* на Бусијама (Земун), 13. децембра 2025. године, окупили су се ученици који су похађали основну школу у кордунашком селу Перни. Било је ово њихово прво окупљање након дужег времена. У завичају, на Кордуну, Перјани се традиционално окупљају за храмовну славу Велику Госпојину.

Присутнима се обратио организатор, Вујо Златар, који је изразио задовољство што су се Перјани поново нашли заједно, наглашавајући да ово није тужно сабрање попут сахрана, већ вече радости и сусрета.

— Хвала свима што сте се одазвали у овако великом броју. Искрено нисам очекивао овако масовно окупљање. Ово је прилика да се сјетимо наших метлица са Царевца, скупљања кестења, брања кукуруза, чувања крава и ћерања лопте — рекао је Златар.

Он се такође захвалио свима који су му помогли у организацији: Ради Тркуљи, Ђури Орешчанину, Сими Пријићу, Мили Поштићу и Мили Орешчанину.

Бивши ђак школе у Перни, Стево Јањанин, говорио је о развоју школства и образовања у средини која припада школи у Перни. Почетак организовања школства у овом мјесту везује се за 18. вијек и период Војне крајине. Настава је тада одржавана у импровизованим условима — у приватним кућама, парохиским становима или у просторијама које је село могло обезбиједити. Јањанин је нагласио да је тада већ било јасно да је знање једино што се може понијети и сачувати без обзира на околности.

Прва школа у Перни основана је 1762. године, при чему је једина школа прије ње била у Сјеничаку. Православна црква подигнута је 1789. године, а школа 1792. године постаје дио црквеног комплекса, чиме школа и црква постају темељ заједнице. Годину оснивања сталне јавне школе узима се 1813, када школа добија институционални облик и улази у систем државних школа.

— Наша школа настајала је у времену без застава идентитета, али не и без свијести о

» Раде Тркуља, Вујо Златар, Симо Пријић, Миле Поштић, Ђуро Орешчанин и Миле Орешчанин

томе ко смо. Прво јавно извођење Химне Светом Сави догодило се на празник Успења Пресвете Богородице 28. августа 1856. године. Химна, на текст проте Николе Беговића, била је отпјевана црквеним хором, а данас се пјева по свим школама, а Свети Сава се слави као школска слава — објаснио је Јањанин.

Он је додао да је школа између два свјетска рата била центар друштвеног и културног живота села, а након Другог свјетског рата, послије великог страдања Срба на Кордуну, школа постаје симбол обнове. Нову школу саградили су мјештани Перне, Маличке, Пејке, Црног Потока, Благуше и Пољана. Та новосаграђена школа почиње са радом крајем 1940. и почетком 1950. године, тада као осмогодишња школа. Рат деведесетих прекида континуитет њеног рада.

— Та школа је обликовала генерације које су знале да раде, трпе, да не мрзе, али и да не забораве. Ово окупљање није само подсећање на прошлост једне школе, већ сусрет генерација повезаних заједничким искуством — сјећањем на учионице, учитеље и вријеме које је оставило трајан траг у сваком појединцу. Данас школа у Перни не постоји као институција, али живи у људима. Она живи у причама које преносимо својој дјечи, и док год постоји бар један

ђак који каже: „Ја сам ђак школе у Перни“, та школа живи. Хвала вам што сте дио те приче данас.

Докторица и некадашња министарка у Влади Републике Српске Крајине, Драгица Бакић, поздравила је све ђаке и подсетила да је најљепше дјетињство провела у Перни, молећи све да минутом ћутања одају пошту свим ђацима који више нису са њима.

Бакићева је након основне школе отишла у Београд, уписала Средњу медицинску школу са 15 година, а након завршетка Медицинског факултета вратила се на Кордун, у Вргинмост. Након тога, живи у Карловцу током специјализације, све до избијања рата, када постаје добровољац на Петровој гори, бринући се о рањеним војницима и цивилима.

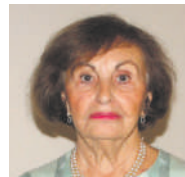
— Радил сам дан и ноћ, без годишњег одмора. У Олуји сам била са рањеницима који су се извлачили са Петрове горе и Топуског. Родитељи и брат су ми били у избјеглиштву — присјећа се Бакићева.

Она додаје да је брзо нашла посао у Панчеву, постала прва жена оторинац у болници, и тамо радила све до пензије. Родитељи су се вратили у обновљену кућу на Кордуну, а када се разболела, она их је његовала.

— Крајину ћемо вољети док смо живи, јер наши родитељи су пуно у нас уложили. Често одлазим на гробља, обиђем све спо-

» Симо Рокнић

» Драгица Бакић

менике и у мислима посветим пажњу. Наш народ има снагу и дух и никада се не предаје. Ради и ствара, остављајући траг. Дивим се нашим прецима — говори Бакићева.

Времешни Симо Рокнић (1938) био је најстарији присутни ђак и подијелио је дирљиву причу о трагедијама које је преживио. Прича о усташком насиљу над његовим селом, губитку мајке и сестре, спасу у Јасеновцу и љубави усвојитеља који су га штитили, оставила је снажан утисак на све присутне.

— Толики пут су прешли да би били сат времена са мном и донијели све што сам волио као дијете. Послије војске сам се преселио у Вуковар, оженио се, саградио кућу и добио дјецу. Током посљедњег рата поново сам морао да напустим дом и одем у Нове Бановце. Усвојитељи су ме и тамо посјећивали. Срећан сам што имам унуче и недавно и праунуче — присјећа се Рокнић.

Било је ово једно дирљиво окупљање, пуно загрљаја и сузних очију. Присутно је било преко 200 људи, а посебно радује што су родитељи повели своју дјецу, а баке и дједе унуче. Чак и ако не могу одрастати на Кордуну, бар знају да имају бројне земљачке расуте по Србији и свијету.

Вече је употпунио Вокално-инструментални састав *Злајно звонце*, изводећи сплет традиционалних пјесама у два блока. Евица Шапић, Љуба Мраовић Чича и Даница Бодановић отпјевале су потресну пјесму *На Кордуну троб до троба*, не дозвољавајући заборав на страховита страдања недужног српског народа.

Присутан је био и народни посланик и предсједник Савеза Срба из региона, Миодраг Линта, који је такође завршио основну школу у Перни.

Његово Преосвештенство епископ горњокарловачки Герасим извео је свечани чин освећења и побадања Крсног знамења на мјесту будућег храма у Перни. Један од главних ктитора Храма је и Душан Линта, који је такође присуствовао овом земљачком окупљању.

ДРАГАНА БОКУН

Трећи сусрет ђака и учитеља ОШ XII Пролетерске ударне бригаде Бучје

У Земуну, у просторијама *Славоније у срицу*, 6. децембра одржан је Трећи сусрет ђака и учитеља ОШ XII Пролетерске ударне бригаде Бучје код Пакраца, уз присуство ученика подручних школа Главица, Цикоте, Рогуље, Бранешци, Кричке, Доњи Граховљани, Горњи Граховљани, Горња Шуметлица, Ново Село и Драговић. Наставници Петар Аџан и Драгољуб Марковић (88) поздравили су ученике и пожелели им још много оваквих сусрета, подсећајући на важност одржавања традиције и сјећања на своје завичајно наслеђе.

Легенда школе, наставник физичког васпитања Драгољуб Гецо Марковић, подсетио је на свој пут од Петровца на Млави до завршетка Учитељске школе у Пакрацу, који га је одвео на Бучје, најприје у подручну школу у Цикотама, а потом у матичну школу Бучје.

— Са својим колегама извео сам многе генерације ученика на пут — међу њима су били мајстори, конобари, дипломирани стручњаци — и поносан сам на све њих. Трчали су боси, у скромној спортској опреми, било је не из злобе, већ да budete здрави и физички спремни за све обавезе које сте имали у кућама и селима — присјећа се Гецо уз осмијех, наздравивши чашом домаће шљиве, што је изазвало громогласан аплауз.

» Мирко Тарбук, Жељка Његовановић Продановић, Драгољуб Гецо Марковић, Нена Гуњевић Шкарић, Богдан Дабих, Радмила Романић Кошанин, Перо Аџан и Нинко Тарбук

Дружење је посвећено сјећању на завичај, школске дане и легендарну XII пролетерску ударну бригаду, као и на школу која је током ратних година 1991–1992. године девастирана, опљачкана и спаљена, а српски народ бучког краја и западне Славоније протјеран са вијековних огњишта.

Нинко Тарбук, у име организационог одбора (организатори су и Жељка и Жељко Продановић и Нена Шкарић), подсетио је на ђачке дане који су генерације везивали за школу, како за стару, тако и за нову, која је изграђена 1968. године. Он је нагласио да се никада не могу одрећи свог завичаја и подсетио на страдања Срба бучког краја током Другог свјетског рата (1941–1945) и посљедњег грађанског рата (1991–1995).

Музика је била неизоставан дио сусрета — заиграо се тарабан и криво коло, док су се на трпези нашли традиционални специјалитети: крив са масти и мљевеном паприком, паче и кисели купус. Свирачи Миле и Табо својим богатим музичким репертоаром осигурали су да дружење протекне у весељу, а завичајна пјесма и коло одјекивали су сатима. Криво коло повели су Нинко, Миленко, Жељко, Богдан, Стево, Нена, Жељка, Деса, Милена, Миланка, Савка и други, чинећи атмосферу истински свечаном.

Историја образовања на овом подручју је дубока: прва школа у Пакрацу основана је 1751. године као српска конфесионална основна школа, док је 1761. године формирана прва свјетовна школа. Стоти-

ну година касније основана је Српска аутономна учитељска школа, која је од 1904. године била прва јавна средња школа. Иако су током Другог свјетског рата и каснијих ратних сукоба школе у српским срединама доживјеле тешка разарања, локална заједница је већ 1943. године обновила и формирала нове школе у селима Бјелајци, Котурић, Ожеговци, Поповци, Пргомеље, Тисовац и Велики Будихи.

Након послјератне обнове и развоја инфраструктуре формирани су центри основних школа у Бучју, Липику и Пакрацу, а касније и у Пакрачкој Пољани. Новоизграђена ОШ Бучје, отворена 1968. године, представљала је савремени приступ школству, са кабинетима за наставу и ђачком кухињом, а ученици ове легендарне школе освајали су бројна признања на регионалним и републичким такмичењима.

Нажалост, школа је током децембра 1991. године поново девастирана, када је српски народ бучког краја и већег дијела западне Славоније прогнан са вијековних огњишта.

Сусрет у Земуну био је више од обичног окупљања — био је ода сјећању, завичајној традицији и снази заједништва. Ученици, наставници и гости са налетом су се присјетили прошлости, али и са надом гледали у будућност.

ДРАГАНА БОКУН

НА ПРАЗНИК ВАВЕДЕЊА ОДРЖАНА РЕДОВНА ИЗБОРНА СКУПШТИНА

Изабрано ново руководство Кордунаша

На редовној Изборној скупштини Завичајног клуба Кордунаша, одржаној 4. децембра 2025. године у просторијама удружења, изабрано је ново руководство које ће у наредном периоду водити рад Клуба.

За председницу Завичајног клуба Кордунаша изабрана је Бојана Вучић, за замјеника председника Миле Новаковић, док је за секретара именована Босиљка Везмар. Истовремено су изабрани и нови чланови Управног и Надзорног одбора.

Почасни председник Клуба Слободан Благојевић осврнуо се на досадашњи рад Удружења, истичући као посебно значајне активности обиљежавања важних датума за Кордунаше у Првом, Другом и последњем рату, као и двогодишњу сарадњу са Кордунашима из Чоноплје и Кљајићева.

– Радује ме што се Удружење подмлађује и вјерујем да ће ново руководство допринијети још бољем и садржајнијем раду Клуба – истакао је Благојевић.

Почасни председник Завичајног клуба Кордунаша Тошо Пајић нагласио је да га посебно радује присуство млађих чланова, што радије није био чест случај.

– Подржавам избор новог руководства и вјерујем да ће Клуб, на челу са Бојаном Вучић, функционисати боље, добити нову енергију и наставити континуитет рада. Ми старији ћемо помоћи колико год будемо могли – поручио је Пајић.

Нова председница Клуба Бо-

» Руководство Завичајног клуба Кордунаша са председником СВЕЗА Срба из региона Миодрагом Линтом

јана Вучић захвалила је на укљученом повјерењу и истакла да дужност коју је преузела доживљава као велику част и обавезу.

– Наше Удружење није само организација. Оно је успомена, коријен, дом и заједница. Чувамо сјећање на Кордун, на наше обичаје, говор, пјесму и историју. Чувамо вриједности које су нас обликовале и које желимо да пренесемо млађим генерацијама – поручила је Вучићева.

Она се захвалила и почасним председницима Тоши Пајићу, Ђури Шкаљцу и Слободану Благојевићу, уз обећање да ће радити предано и у интересу свих Кордунаша.

Том приликом представљен је и план рада за 2026. годину, који је усмјерен на остваривање стратешких циљева Клуба: очување традиције и културне баштине

Кордуна, унапређење спортских активности и окупљање чланства, јачање издавачке дјелатности и документовање историјског памћења, сарадњу са другим удружењима и институцијама у Републици Србији, као и хуманитарну подршку члановима Удружења.

Скупштини се обратио и народни посланик Миодраг Линта, родом са Кордуна, који је честитао новом руководству.

– Желим вам да наставите предано да радите на реализацији постављених циљева. Свјесни смо ограничења, али је суштина у континуитету рада и очувању нашег идентитета, традиције и обичаја. Важно је да се чује кордунашко име и да манифестације попут Кордунашке вечери буду израз нашег јединства и слоге – поручио је Линта.

Почасни председник Ђуро Шкаљац подсетио је на бројне активности реализоване у протеклом периоду, нагласивши одличну сарадњу са сродним и пријатељским удружењима.

– Обиљежавамо значајне датуме, организујемо Кордунашко вече, комеморације поводом масакра на Коранском мосту и егзодуса Кордунаша августа 1995. године. Учествојемо на спортским сусретима и државним манифестацијама, организујемо Кобасицијаду и Турнир у бели, те одржавамо добре односе са мјесним заједницама и удружењима у Кљајићеву и Чоноплји – навео је Шкаљац.

Чланица Управног одбора Драгана Смиљанић честитала је новој председници и истакла значај укључивања млађих генерација у рад Удружења.

– Ви сте утрли пут да будемо ту гдје јесмо, а наша је обавеза да пратимо вријеме и анимирамо и нашу дјецу да буду дио Клуба – рекла је она.

Секретар Клуба Босиљка Везмар указала је на потребу интензивнијег аплицирања на курсе, како би Завичајни клуб Кордунаша могао да реализује што више пројеката и активности.

Досадашње руководство чинили су председник Слободан Шарац, замјеник председника Душко Дејановић и секретар Миле Новаковић. Шарац и Дејановић остају чланови Управног одбора, док је Новаковић изабран за замјеника председника Клуба. Записник са Скупштине водила је Милица Дотлић.

ДРАГАНА БОКУН

БАНИЈСКО ВЕЧЕ У НОВОМ САДУ

Одржано је Банијско вече, 6. децембра 2025. године, у свечаној сали Вила Москва. Банијско вече у Новом Саду је традиционално завичајно окупљање људи поријеклом са Баније, али и њихових пријатеља, које се организује са циљем очувања културног идентитета, обичаја и сјећања на завичај.

Оваква окупљања имају посебан значај за Банијце који су, услед ратних дешавања деведесетих година, напустили своја огњишта и нови дом пронашли у Србији, посебно у Војводини. Банијско вече у Новом

Саду није само весеље, већ и начин да се млађим генерацијама пренесу приче о завичају, обичајима, страдању и снази заједништва.

За одличну атмосферу побринули су се Момо и Додир, *Еишенишар бенд* и Маја Ба Томић. Ређале су се завичајне пјесме, а Банијци су заузели подијум од првих тактова. Веселе је трајало до дубоко у ноћ, а како нам је рекао организовао овог завичајног сабрања Далибор Бобера, били су само позитивни коментари уз жеље да се сусрет понови и следеће године.

ДРАГАНА БОКУН

ОДРЖАНА РЕДОВНА СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА МРКОЊИЋАНА У БЕОГРАДУ

У Галерији Аксиос 9. децембра 2025. године одржана је редовна годишња Скупштина Удружења Мркоњићана. На скупштини су представљени извјештај о раду и план активности за наредну годину.

Скупштином су председавали Милан Антонић, Славко Самарџија и секретар Славко Николчић. Истакнуто је да је Самарџија једини присуствовао Данима косидбе у Мркоњић Граду, а за финансијску подршку општине потребан је конкретан пројектни приједлог.

Разговарало се о омањављању чланства, сарадњи са општином, организованим посјетама поводом Дана косидбе, Дана општине и општинске славе, као и о крсној слави Удружења и јачању сарадње са Представништвом Републике Српске.

Жарко Гајић похвалио је рад Удружења Срба из Републике Српске и Републике Српске Крајине из Панчева, истичући допринос Милорада Малића и Саве Мирковића, и позвао на редовна окупљања ради размјене идеја. Стево Каурин и Драган Стојичић нагласили су значај активног учешћа чланова и заједнич-

ких посјета манифестацијама.

Миле Шапић поздравио је присутне у име народног посланика Миодрага Линте, истичући изазов укључивања младих, док је Саво Мирковић понудио просторије из Панчева за састанке и активности.

Вељко Милетић предложио је формирање ко-

ординационог тијела за представнике Мркоњића, Шипова, Рибника и Језера. Раде Клепић пријетио се активностима Мркоњићана у прикупљању донација за завичај. Вече Мркоњићана планирано је за март 2026. године. Присутни су били и Милорад Малић и Милан Гомирац.

ДРАГАНА БОКУН

НЕ ЗАБОРАВИТИ МАСОВНИ ЗЛОЧИН У ПАУЛИН ДВОРУ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта истиче да никада неће мо заборавити масовни злочин над 18 цивила (10 мушкараца и 8 жена) у селу Паулин Двор код Осијека прије 33 године. Злочин се десио у ноћи 11. на 12. децембра 1991. године, када су припадници 130. бригаде Хрватске војске убили 17 Срба и једног Мађара, сви су били у доби од 41 до 85 година.

Тијела убијених закопана су поред мјеста Чепин код Осијека, гдје су остала до почетка 1997. године, када су их припадници Хрватске војске премјестили недалеко од Госпића, са наміјером да заташкају злочин. Гробицу су 2002. године пронашли и ексхумирали истражиоци Хашког трибунала, а годину дана касније тијела су идентификовали чланови породица у Загребу.

Паулин Двор је 1991. године имао 160 становника, што значи да је у само једној ноћи убијен скоро сваки осми мјештанин. Злочин су починили хрватски војници из комшијског села Владиславци. За овај злочин 2013. године суђено је тек двојици припадника Хрватске војске, иако постоје чињенице да је у њему учествовало око 10 извршилаца и саучесника. Никола Иванковић, звани Дангуба, осуђен је на 15 година затвора, а Енес Витешкић на 11 година.

Према попису становништва Хрватске из 1991. године, у Паулин Двору је живјело 168 становника, од којих 147 Срба.

ЗЛОЧИН НАД ПОРОДИЦОМ ЗЕЦ ОСТАО НЕКАЖЊЕН

Ликвидација породице Зец у Загребу прије 34 године један је од бројних доказа некажњивости масовних злочина над Србима у хрватским градовима у којима није било рата, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта. Нико од починилаца тог злочина није правоснажно осуђен, иако су били идентификовани и признали су дјело.

Монструозно убиство српске породице Зец 7. децембра 1991. године није био изолован случај већ израз систематске антисрпске политике проушташког режима Фрање Туђмана, усмјерене на стварање Хрватске без или са што мање Срба. Срби су у хрватским градовима били изложени бројним ликвидацијама и етничком чишћењу, нарочито 1991. и 1992. године. Према извјештају изасланика генералног секретара УН из маја 1993. године, са подручја Хрватске изван Крајине протјерано је преко 251.000 Срба. У највећем броју случајева наредбодавци и починиоци тих злочина нису процесуирани, а они који јесу, нису осуђени.

Линта тражи да Србија оснује Меморијални центар српских жртава на простору бивше Југославије као државну институцију. Циљ центра би био прикупљање података о масовном страдању Срба током деведесетих година, његовање трајног сјећања на жртве и информисање домаће и међународне јавности о утврђеним чињеницама.

Михајло Зец (38), његова супруга Марија (36) и малолетна кћерка Александра (12) ликвидирани су 7. децембра 1991. године у Загребу. Злочин су починили припадници специјалних јединица МУП-а Хрватске познатих као „Мерчеповци“ и „Јесење тиме“, којима је командовао злочинац Томислав Мерчеп.

Република Српска Крајина настала као израз потребе крајишких Срба да се заштите од новог геноцида

Предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта истиче да је Република Српска Крајина настала прије 34 године као израз потребе крајишких Срба да се заштите од новог геноцида. На Скупштини у Книну 19. децембра 1991. године проглашено је оснивање Републике Српске Крајине као одговор на политику проушташког режима Фрање Туђмана чији је циљ био стварање хрватске државе без Срба.

Фрањо Туђман је на Првом конгресу ХДЗ-а фебруара 1990. године изрекао претећу реченицу да геноцидна НДХ није фашистичка творевина већ историјски израз хрватског народа за својом слободом. Доласком на власт маја 1990. године проушташки режим Фрање Туђмана је кренуо у обрачун са српским народом с циљем стварања етнички чисте хрватске државе и остварења плана поглавника Анте Павелића.

Са подручја РСК, већег дијела западне Славоније и хрватских градова протјерано је више од 500.000 Срба, а страдало је више од 10.000 Срба.

Туђманов режим је формирао паравојне формације и специјалне полицијске снаге које су током 1990. и 1991. године спроводиле терор над Србима у низу хрватских

градова и мјеста и већем дијелу западне Славоније. Забијежени су безбројни случајеви говора мржње, пријетњи, притисака, увреда, избацивања Срба из станова, минирано је преко 10.000 српских кућа и локала по хрватским градовима. Затим су уследили физички напади, киндаповања, мучења и убиства Срба.

Линта истиче да је Република Српска Крајина доживјела катастрофу због политике двоструких стандарда западних центара моћи и погрешне и неодговорне тадашње власти у Србији. У злочиначким акцијама *Ошкос*, *Оркан*, *Пајук 91*, *Миљевачки њлаш*, *Масленица*, *Медачки цец*, *Бљесак* и *Олуја* Хрватска је извршила брутално етничко чишћење српског народа са свог вјековног подручја, бруталне злочине над српским цивилима и ратним заробљеницима и планско пљачкање и уништавање српске имовине и инфраструктуре.

ТУЖИЛАШТВО У БЕОГРАДУ ИМА ОБАВЕЗУ ДА ИСТРАЖИ ЗЛОЧИН У МАШИЋКОЈ ШАГОВИНИ

Прије 34 године хрватске паравојне снаге починиле су масовни злочин над најмање 55 Срба у селу Машићка Шаговина код Нове Градишке, наводи предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта. У ноћи између 18. и 19. децембра 1991. године, припадници тзв. Збора народне гарде напали су српско село Машићка Шаговина које се налази на јужним обронцима Псуња.

Хрватске паравојне снаге су заузеле село и том приликом су убиле најмање 55 Срба, међу којима 31 цивил и 24 припадника Територијалне одбране из овог села, док је више десетина ухапшено и стравично мучено у хрватским затворима. Према свједочењима преживјелих логораша зенговци су убијали и цивиле и браниоце и на-

кон предаје смишљено пљачкали и палили све куће и друге објекте да затру трагове постојања Срба.

Линта истиче да за овај монструозни и плански злочин над Србима, као и за многе друге злочине, нико није одговарао иако су позната имена налогодаваца и починиоца. Потпуно је јасно да се радило о државном пројекту етничког чишћења српског народа из западне Славоније, као и са других подручја данашње Хрватске.

Национална је обавеза да ова и будуће генерације нашег народа у култури сјећања чувају од заборава сваку српску жртву. Да бисмо плански и системски његовали културу сјећања на српске жртве које су страдале током ратова деведесетих годи-

на прошлог вијека, потребно је основати Меморијални центар српских жртава на простору бивше Југославије.

Тужилаштво за ратне злочине у Београду има законску обавезу да покрене истрагу и подигне оптужницу за наведени злочин. Није реално очекивати да ће то учинити етнички мотивисано хрватско правосуђе јер је у функцији хрватске политике слављење злочинаца и негирање, вријеђање и омаловажавање српских жртава.

У Машићкој Шаговини је по попису становништва из 1991. живјело 209 становника, од чега 189 (90 одсто) Срба, 16 Хрвата и четири Југословена. По попису из 2011. године у селу је пописано свега седам житеља.

Позив министру правде Ненаду Вујићу да осуди хапшење крајишког борца Милорада Ковачевића

Предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта најоштрије осуђује хапшење крајишког борца Милорада Ковачевића (1963) у Црној Гори на основу Интерполове потјернице на захтјев Жупанијског суда у Загребу. Ковачевић са породицом живи дуги низ година у Црној Гори.

Ухапшен је од стране црногорске полиције 26. децембра у селу Бистрица у Зети. Жупанијско тужилаштво у Загребу подигло је ове године оптужницу против Милорада Ковачевића и још 23 српска борца због наводног ратног злочина на подручју општине Грубишно По-

ље у западној Славонији у лето и јесен 1991. године.

Линта позива министра правде Ненада Вујића да осуди срамно хапшење Милорада Ковачевића и тражи од свог колеге у Црној Гори да Милорада Ковачевић буде изручен Србији јер ухапшени српски борци немају фер и поштено суђење у Хрватској. Све чињенице говоре да је Ковачевић потпуно невин човек односно да није починио никакав ратни злочин.

Такође, Линта позива министра правде Ненада Вујића да тражи хитан састанак са хрватским министром правосуђа

и управе Дамиром Хабијаном и да инсистира да Србија коначно добије стварни списак припадника бивше ЈНА и Војске и полиције Републике Српске Крајине који су наводно починили ратне злочине.

Апсолутно је неприхватљиво да Хрватска пуних 30 година од завршетка смишљено прогони српске борце с циљем застрашивања и оправдања бруталне лажи да су Срби били агресори и злочинци, а Хрвати ослободиоци и жртве.

Због тога етнички мотивисано хрватско правосуђе организује константно монтиране судске процесе против припадни-

ка ЈНА, Територијане одбране и Војске и полиције Републике Српске Крајине и подиже оптужнице и води судске поступке на основу претпоставки и лажних изјава свједока сарадника.

Србија треба да стави до знања властима у Загребу да неће више толерисати хапшење крајишких Срба за наводне ратне злочине путем међународних потјерница.

Потпуно је јасно да ће Хрватска наставити да прогони крајишке Србе који су учествовали у часној одбрани свог народа све док буде жив и последњи српски борац.

Имовина Републике Српске – питање српског јединства и националног интереса

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да је имовина Републике Српске једно од најважнијих националних питања.

Приједлог закона о државној имовини, који су покренули бошњачки политичари у Парламентарној скупштини БиХ, дубоко је супротан Дејтонском споразуму и Уставу БиХ. Циљ закона је отимање имовине и претварање Републике Српске у празну луштуру – један од кључних предуслова за стварање унитарне БиХ.

Због тога је од суштинског значаја очување српског јединства свих политичких странака у Републици Српској како би се одбило усвајање овог закона. Такође,

веома је важно да Србија настави да активно и снажно подржава поштовање Дејтонског споразума.

Питање имовине јасно је ријешено Дејтонским споразумом, који утврђује да Република Српска располаже са 49% територије. Имовина је искључиво власништво Републике Српске, а не БиХ, како погрешно тврде бошњачки политичари. У Уставу БиХ прецизно стоји да све што није у надлежности БиХ припада ентитетима, укључујући и имовину.

Борба за очување имовине Републике Српске – пољопривредног земљишта, шума, вода и других ресурса – представља „црвену линију” око које не може и не смије бити компромиса.

МАСОВНИ ЗЛОЧИН У БЈЕЛОВЦУ: НИКО НИЈЕ ОДГОВАРАО ЗА УБИСТВО 68 СРБА

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсјећа да су прије 33 године муслиманске снаге под командом Насера Орића у Бјеловцу и два околна села код Братунца за неколико часова убиле 68 Срба. Злочин се десио 14. децембра 1992. године.

Најмлађа жртва био је петнаестогодишњи дјечак Чедо Миладиновић, а убијени су и годину старији Слободан Петровић, те седамнаестогодишњи Миленко Вучетић. Најстарије жртве биле су Достана Матић (80) и Злата Јовановић (81).

На подручју Бјеловца, заједно са се-

лима Сикирић и Лозничка Ријека, муслиманске снаге убиле су укупно 109 Срба, а том приликом спалиле су 350 српских кућа и других објеката. Силовом и насиљем, на челу са Насером Орићем, убијали су све редом – дјецу, жене и старце – а српску имовину уништили и спалили како би затрли трагове српског постојања на овом простору.

За масовне злочине над Србима у селу Бјеловцу и околним селима нико није одговарао. Као и у многим другим случајевима, чињенице показују да је правосуђе БиХ етнички мотивисано и

у функцији бошњачке политике, с циљем да се оправда најбезочнија лаж да су Срби агресори и злочинци, а муслимани ослободиоци и жртве.

Србија треба да оснује Меморијални центар српских жртава на подручју бивше Југославије и покрене снажну политичку и дипломатску борбу у међународној заједници за истину о страдању српског народа на подручју Сребренице, Братунца и осталих општина средњег Подриња. Један од главних циљева јесте да Србија упорно и активно тражи правду за своје страдале.

Горња Јошаница: 33 године од масовног злочина над 56 српских цивила – правда још изостаје

Никада не смијемо заборавити масовни злочин над 56 српских цивила у селу Горња Јошаница код Фоче који се десио прије 33 године, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Међу страдалима било је 21 жена и троје дјеце млађе од 11 година. Најстарија жртва био је старац од 88 година, а најмлађа дјевојчица од двије године.

Многе жртве биле су ликвидиране након мучења и окрутног злостављања, уз одсијецање дијелова тијела. Попаљене су куће и помоћни објекти. Муслиманске снаге извршиле су напад на десетак засека мјесне заједнице Горња Јошаница на Светог Николу, 19. децембра 1992. године. За само неколико сати са карте је избрисано 18 засека Јошанице.

Злочин је циљано починила тзв. Армија БиХ, баш на велики празник, што је током читавог трајања ратних сукоба била пракса муслиманске војске. Сви велики празници – Божић, Васкрс, Петровдан, Митровдан, Ђурђевдан, Видовдан, па и Никољдан – обиљежени су великим

страдањем српског становништва у Босни и Херцеговини. За овај злочин, као и за многе друге злочине над Србима, још увијек нико није кажњен.

Суђење припадницима тзв. Армије БиХ који су оптужени за овај монструозни злочин почело је у фебруару прошле године. Према доступним подацима, за сада нема ни првостепене, а камоли правоснажне пресуде. Постоји оправдана сумња

да Суд БиХ неће донијети осуђујућу пресуду којом ће одговорни бити адекватно кажњени и да правда барем за један злочин над Србима у БиХ буде задовољена.

Због тога је важно да Србија оснује Меморијални центар српских жртава на подручју бивше Југославије и води активну борбу за истину о масовном страдању нашег народа током 1990–2000. године.

ИСПОЉАВАЊЕ МРЖЊЕ У САРАЈЕВУ ПРЕМА СРБИЈИ ТОКОМ КОШАРКАШКЕ УТАКМИЦЕ БИХ И СРБИЈА НИЈЕ ИЗОЛОВАН ИНЦИДЕНТ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта најоштрије осуђује испољавање мржње и нетрпељивости у Сарајеву према Србији и Србима током кошаркашке утакмице БиХ и Србија. Српски кошаркаши су непријатељски дочекани у дворани Скендерија. Навијачи БиХ су звиждали за вријеме интонирања химне Србије *Боже правде* и скандирали „Никад те нико мрзати неће, к’о што те мрзим ја”. Такође, све вријеме су махали ратним заставама тзв. Армије БиХ, под којом су почињени масовни злочини над српским народом.

Поменути антисрпски догађај није изолован инцидент већ општа појава у Федерацији БиХ. То потврђује и шовинистичка изјава министра спољних послова БиХ Елмедина Конаковића да је ширење мржње према Србији оправдано јер Србија не поштује пресуде међународних судова, не испоручује ратне злочинце и насрће на интегритет и суверенитет БиХ.

Конаковић је један у низу бошњачких политичара који заступа најбезочније лажи да је Србија била агресор на БиХ, да је почињала геноцид, да штити ратне злочинце и да угрожава БиХ. Права истина јесте да главни кривац за рат била политика Алије Изетбеговића с циљем стварања происламске и унитарне БиХ, да су пресуде међународних судова биле пристрасне и политичке, да је злочина било на свим странама, да правосуђе БиХ не кажњава масовне злочине над Србима, да се величају муслиманске, а понижавају српске жртве, да политичко Сарајево не поштује Дејтонски споразум и руши БиХ.

ПРИЈЕ 110 ГОДИНА У ДОБОЈУ ОСНОВАН ПРВИ ЛОГОР СМРТИ У ЕВРОПИ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсјећа да је прије 110 година у Добоју основан први масовни концентрациони логор у Европи основан од стране Аустроугарске монархије. Добој је 27. децембра 1915. године постао логор смрти за Србе. Затворен је 5. јула 1917. године.

Био је намијењен цивилном становништву, првенствено Србима из БиХ, укључујући жене, дјецу и старце. У логору је био мањи дио цивила из Србије и Црне Горе и српских војника. Укупно је било заточено око 45.800 људи, док је живот изгубило око 12.000 Срба, углавном услијед глади и нехуманих услова.

Најважнији циљ Аустроугарске је био уништити Србе прије свега уз границу са Србијом, Црном Гором и у централној Босни. Тиме би се „коначно ријешило српско питање” и елиминисао „реметилачки” фактор у Босни и Херцеговини, а онда би се лакше наставило даље. Овај паклен план свјесно је ишао на потпуно истребљење једног народа и испуњава све услове донијете Конвенције Уједињених нација о геноциду. Још прије почетка рата прецизно су планирана средства сатирања српског народа, а то су прије свега: депортације, смјештање у логоре смрти и мучење глађу и жеђу; пријеки судови и пресуде по кратком поступку, вјешање угледних људи; прогони, паљење кућа; отимање сточног фонда; уништавање привреде и затирање свих националних обиљежја...

Добој је био посебно погодан за отварање логора јер се налази на раскрсници путева. Добојски логор је један од најтежих примјера организованог страдања српског народа у Првом свјетском рату. У протеклих 100 година свјесно се настојало да изблиједи и нестане сјећање на његово постојање.

Србија треба да оснује Меморијални центар геноцида над Србима у Првом свјетском рату и води активну борбу за истину о планском и масовном страдању нашег народа 1914–1918. године.

		ТВ ЛИЦЕ И ЈЕДНА ОД НАЈПОПУЛАРНИЈИХ УЧЕСНИЦА КВИЗОВА У СРБИЈИ		МАЂАР-СКИ ЛО-ВАЧКИ ПСИ	НАДИ-МАК ДАМЕ СА СЛИКЕ	СЕЈА, СЕСТРА
		РАСА МАЛИХ ПАСА				
		РАЗНИ ОБЛИЦИ ЗАБАВЕ				
		НЕС-ТРУЧЊАК				
		НОВИН. АГЕН-ЦИЈА ИРАНА				
ГРАД У ФЕДЕРАЦИЈИ БИХ. РОДНО МЈЕСТО ДАМЕ СА СЛИКЕ		СТАЊЕ ОШАМУ-ЋЕНО-СТИ	ОЗНАКА МАЛЕ РОКАДЕ У ШАХУ	ВРСТА ПАМУЧНЕ ТКЕНИНЕ ДИНАР		ЛУТКА НА КОНЦУ
ПО-ВОЉНА ПРИЛИКА					ЕКСА-МЕТАР ГЛУМАЦ, АРОН	
ХЕРЦЕ-ГОВАЦ				УЖАС, СТРАХ БОР		
НАДА ОБРИЋ			ДУБРО-ВАЧКА ТВРЂАВА ОКВИРИ			
ПОЗО-РИШНЕ ПРЕД-СТАВЕ						
УСА ОБА-ВЈЕШТАЈ-НА АГЕН-ЦИЈА				РИЈЕКА У ФИРЕНЦИ ПИРИНАЧ		
АМПЕР		ШАН-СОЊЕР, ИВ БУРМА				
СРПСКО КОЛО	БОРИСАВ ОДМИЉА СМЕД-РЕВО				Њ. Е. Р. Ђ.	
СУШЕНИ МЕСНИ ПРО-ИЗВОД						
РАНИЈИ ФУД-БАЛЕР, МИЛОШ						ПРВО СЛОВО

РЕШЕЊЕ: сак, алов, ваш, Ака, Ларс, квекерка, нараштај, ипони, Шле, натаћи, д, јод, ски, К, Мартин, Реа, тићи, Аун, нат, хрпшиди, инаи.

» Јанко Пећанац, Вељко Адамовић, Добрица Рибљић и Мирко Шобот

Сустрети Пећанаца у Каћу

Умотелу Божур у Каћу, 22. новембра, одржани су традиционални сустрети Пећанаца, који су и ове године окупили бројне мјештане, пријатеље и поштоваоце завичајне културе. У топлој и срдочној атмосфери, дружење је протекло у духу саборности, уз снажну жељу да се очувају традиција, идентитет и успомена на родни крај.

Оваква окупљања имају посебан значај за људе расељене из завичаја, јер представљају драгоцјену прилику за његовање обичаја и културног наслеђа, али и за преношење осјећаја припадности и заједништва на млађе генерације. Пећанци су и овога пута показали да Пећи нису само географски појам, већ жива и трајна веза која се његује кроз сустрете, завичајну пјесму и искрено дружење.

Посебан повод за окупљање било је и представљање рада новооснованог Удружења грађана Пећи код Кључа, које је основано 29. марта 2025. године у Новом Саду. На оснивачкој скупштини за предсједника удружења изабран је Добривоје Рибљић, а том приликом усвојени су и план и програм активности за период од априла 2025. до априла 2027. године.

Основни циљеви удружења усмјерени су на очување обичаја, традиције и културе, као и на заштиту културно-историјског наслеђа завичаја. Међу планираним активностима истичу се организација културних манифестација, пјесничких вечери, ликовних

колонија, дјечјег крајишког вишебоја, као и дружења ветерана Отаџбинског рата.

Посебно мјесто у раду удружења заузима Изворна пјевачка група Пећи у срицу, која иза себе већ има велики број наступа и која је постала незаобилазан дио бројних културно-умјетничких манифестација. И овом приликом својом пјесмом разгалили су срца Пећанаца и њихових пријатеља, подсјећајући на снагу изворне пјесме и завичајног духа.

Поред културних садржаја, удружење планира и активности усмјерене на обнову села, освећење цркве и организацију спасованске свечаности. У плану су и посјета спомен-обилежју у Врпољу поводом Илиндана 2025. године, подршка иницијативи за подизање споменика жртвама Другог свјетског рата из села Пећи, као и наставак традиционалног окупљања Пећанаца у новембру.

Овом завичајном дружењу присуствовали су директор Фонда за избјегла и расељена лица и за сарадњу са Србима у региону Александар Ђедовац, представници Удружења Кључана из Новог Сада и Приједора, Удружења Змијање из Каћа, Културне заједнице Крајине из Београда, као и бројни гости и пријатељи.

Удружење грађана Пећи код Кључа позива све Пећанце да се прикључе његовом раду и допринесу очувању завичајне традиције и заједништва. **ДРАГАНА БОКУН**

» Поклон за предсједника

Банијци уз пјесму испратили 2025.

Просторије Завичајног удружења Банијаца на Новом Београду биле су премале да приме све Банијце који су дошли на традиционални испраћај старе и дочек Нове године. Атмосфера је била топла и пријатна, испуњена смијехом, пјесмом и музиком.

Посебан тренутак вечери било је уручење слике аутентичне банијске куће, коју је у име своје мајке предсједнику удружења Мирославу Ковјанићу уручила Милана Љубичић. Ковјанић је поздравио присутне, захваливши се породици Љубичић и похваливши укљученост младих у рад удружења.

Предсједник је укратко сумирао годину иза нас као веома успјешну и најавио планиране активности у 2026. години: промоцију књиге Банија – српски народ, историја и култура, Сајам завичаја, Банијско вече у Угриновцима и редовну Скупштину удружења.

Велики пријатељ удружења, народни посланик Миодрaг Линта, честитао је Нову годину и похвалио упорност и посвећеност удружења у очувању традиције и културе.

Предсједник Скупштине удружења Душан Богичевић пожелио је свима здравље, срећу и успјехе.

Мара Путник и њени унучићи уручили су икону празника Вазнесења Господњег – Спасована, који је слава удружења, а врхунац вечери био је долазак Дједа Мраза и уручење новогодишњих поклона најмлађим члановима. Чланска карта најмлађој чланици, четворомјесечној Анастасији Петаковић, уручио је предсједник Ковјанић, а нова чланица удружења постала је Милана Љубичић.

Остатак вечери протеклао је у пјесми, весељу и богатој трпези. Банијци, потомци и пријатељи Баније – срећна и успјешна Нова 2026. година!

17. ТРАДИЦИОНАЛНИ ТУРНИР У БЕЛИ

Уресторану Псуњ у Борчи, 28. децембра, одржан је 17. традиционални турнир у карташкој игри Бела, који је и ове године окупио љубитеље ове игре и другогодишње пријатеље из разних крајева. На турниру је учествовало 15 парова, односно 30 карташа.

Организатор и идејни покретач турнира је Зоран Малетић из Дарезе, општина Пакрац, који већ 17 година брине о организацији, евиденцији и бодовању резултата сваког пара. Турнир је започео у фебруару прије 17 година и од тада се редовно одржава сваке посљедње недјеље у мјесецу. Окупља старо друштво поријеклом из западне Славоније, Кордуна, Лике и Баније, а осим такмичења, нагласак је на дружењу, препричавању анегдота и уживању у домаћим делицијама, уз неизоставни славонски чобанац.

Турнир има и такмичарски и ревијални карактер, па се, поред

дневних пласмана, додјељују и признања за најбољи пар турнира, као и за најбољи пар и најбољег појединца у току године. Побједнички и другопласирани парови награђени су славонским сепетом са пригодним садржајем, док су остали добитници примили

» Зоран Малетић

новчане награде и календаре. Сви учесници завршног турнира добијају мајицу са обиљежјем турнира и календар као трајну успомену.

Отварајући турнир, Зоран Малетић пожелио је такмичарима добру тактику и успех у игри, уз домаћу капљицу и доручак, а посматрачима фер навијање, пријатан ручак и добру забаву.

Посебан утисак оставио је један од најстаријих учесника турнира, учитељ Перо Ацан из Бранежаца код Пакраца, данас настањен у Батајници. Иако у 81. години живота, и даље је активан учесник турнира, похвалио је организацију и истакао да ће на турнир долазити док га здравље и памћење служе, додајући да су га у овој игри надмашили и његови некадашњи ђаци, на које је веома поносан.

За добру услугу, домаће делиције и пријатну атмосферу побригало се љубазно особље ресторана

» Перо Ацан, Светозар Свето Мандић, Миленко Бојанић, Илија Узелац и Адам Петровић

Псуњ, док су за припрему чобанаца били задужени Илија и Зоран. Веселом расположењу допринијели су и музичари, Зоран и његов син, богатим репертоаром старих и популарних пјесама.

Иако су се сви такмичари показали у добром свјетлу, побједу су и ове године однијели Зоран и Марко Малетић, којима је ово већ осми тријумф на овом традиционалном турниру. Друго мјесто освојили су Рајко и Шумар, док

су трећепласирани били Миленко Бојанић и Илија Узелац. За најбољи пар турнира, као и за најбољи пар у току године, проглашени су Зоран и Марко Малетић, док је за најбољег појединца проглашен Илија Узелац.

Зоран Малетић и Нинко Тарбук су договорили да организују КУП у Бели РСК, на коме би учествовале по двије екипе из сваке регије.

НИНКО ТАРБУК

Мирис кестена окупио Крајишнике

Испред Културног центра Влада Дивљан у Београду, 27. децембра 2025. године, одржана је традиционална Кестенијада у организацији Удружења бораца Крајине, уз подршку Комесаријата за избјеглице и миграције Републике Србије и Градске општине Палилула. Организатори су упутили захвалност Културном центру Влада Дивљан на пруженој техничкој подршци, која је обухватила обезбјеђивање разгласа, електричне енергије, као и просторија за пресвлачење учесника програма.

Присутне је поздравио председник Удружења бораца Крајине Милан Гаћеша, који је посебно истакао захвалност Љиљи Кривошић, представници Комесаријата за избјеглице и миграције, на доласку и подршци овом догађају. Такође захвалио се и комесарки Наташи Станисављевић и председници ГО Палилула Душанки Нандић.

У оквиру културно-умјетничког програма наступили су пјесници Богданка Бајић, Љиљана Ђуић, Гордана Грујић и Ђуро Црљеница, пјевачка група Банија, као и Душанка Мандић, који су својим наступима употпунили празничну атмосферу и дух заједништва.

Печени кестен дијељен је бесплатно свим пролазницима, уз послужење сокова и воде. Многи станари оближњих зграда, као и родитељи са дјецом који су тог дана долазили по новогодишње пакетиће, застали су, послуживали се топлим кестењем, разговарали са организаторима и биљежили овај тренутак фотографијама за успомену.

Како је истакао Милан Гаћеша, велико задовољство изазвао је одзив грађана и атмосфера која је владала током догађаја, подсјетивши да је ово трећа Кестенијада коју Удружење организује, након двије успјешне манифестације одржане у новембру.

Такође, угостили су чланове Удружења Банијаца, потомака и пријатеља Баније, на челу са Мирославом Ковјанићем, као и представнике Културне заједнице Срба Шамарица, коју је предводила Даница Богдановић.

Добра сарадња настављена је и након новогодишњих празника, када је, на иницијативу чланова Удружења Славонија у срицу, Кестенијада организована и у Земуну, испред просторија овог удружења. У договору са председником удружења Миодрагом Жарковићем, приређено је дружење уз печени и кувани кестен, у коме су учествовали и гости из других крајишких удружења.

Присутнима се обратио и председник Удружења Славонија у срицу Миодраг Жарковић, упутивши ријечи добродошлице свим члановима и гостима. Милан Гаћеша је у свом обраћању нагласио да је заједништво Крајишника од пресудног значаја, те да се кроз културу сјећања, његовање традиције и обичаја млађим генерацијама преноси свијест о поријеклу и идентитету.

У наставку програма своје стихове читали су Богданка Бајић, Бранко Зрнић и Милена Жарковић, док је музички оркестар својим наступом допринио пријатној и опуштеној атмосфери. Нступила је у МПГ Банија, као и Душанка Мандић.

Чланови Удружења бораца Крајине у Републици Србији били су активни и на Сајму књига у Београду, гдје су учествовали на штанду Комесаријата за избјеглице и миграције, представљајући рад и активности Удружења. Промоцији су присуствовали заједница комесарке Наташе Станисављевић, Душка Поповић са сарадницима, као и Ђуро Црљеница, Вида Зећ и Богданка Бајић, док је догађају присуствовао и Саво Штрбац.

ДРАГАНА БОКУН

Концерт Културне заједнице Крајине

Културна заједница Крајине организовала је традиционални Новогодишњи концерт 26. децембра 2025. године у свечаној сали Дома ратних и мирнодопских војних инвалида у Београду. Овај концерт био је посвећен и обиљежавању Дана људских права, а одржан је под покровитељством Комесаријата за избјеглице и миграције.

Дан људских права, који се обиљежава 10. децембра, подсјећа на усвајање Универзалне декларације о људским правима и истиче важност поштовања достојанства, слободе и једнакости сваког човјека. Такође, овај дан носи поруку да заштита права није само обавеза институција, већ и одговорност читавог друштва.

Председник управног одбора Културне заједнице Крајине, Слаћан Пејић, истакао је да су у посјетама Хрватској и Федерацији БиХ свједочили о све већем нарушавању људских права Срба у региону.

– Прије три године одлучили смо да Дан људских права обиљежимо на овакав начин и на тај начин пружимо подршку нашим сународницима у Хрватској, Словенији, Босни и Херцеговини, па, нажалост, и у Црној Гори, којима су права угрожена – рекао је Пејић.

Концерту су присуствовали бројни угледни професори, представници Министарства за демографију и бригу о породици, Министарства за рад и борацка питања, секретаријата и општина, Комесаријата за избјеглице и миграције, као и пријатељи и сарадници удружења.

Током претходне године Културна заједница Крајине учествовала је у 35 наступа на разним манифестацијама. Наступали су за Дан Републике Српске, представили се на Сајму завичаја у Новом Саду, обиљежавали Дан државности и бројне друге културне догађаје. Путници су у Ваљево, Краљево, Приједор, Суботицу, Нови Сад, Пакрац, Источно Сарајево и Вуковар. Понекад су наступали као делегација, понекад пјевачка група, док су чланови Књижевног клуба представљали своју поезију и прозу.

Ове године Књижевни клуб се представио и на 68. Сајму књига у Београду, а посебно их је обрадовало гостовање њихових пјесника у Темишвару. Жељко Рабљеновић је најавио да ће у наредној години бити унапријеђена сарадња са дијаспором, с фокусом на регион, као и сарадња са српским представницима у Словенији.

Присутни су имали прилику да уживају у поезији коју су читали Чедна Радиновић Лукић, Бранка Паић Ђакић, Јока Милошевић и Вера Ацић. Чланови Културне заједнице Крајине познати су по томе што годинама чувају и промовишу изворну пјесму, наступајући на ревијалним и такмичарским манифестацијама, освајајући бројне награде.

Овога пута приредили су публици мали концерт, у којем су се низале изворне пјесме попут *Мала моја, мој невене, Погледај ме мала моја, На мени је нова чоја, Пјевај ми тијевај соколе, Зоро рана не зори ми дана, Кажи мала, Онај мали покрај воде, Ој, Лазаре на води лаћаре, Босиоче мој зелени* и многе друге.

ДРАГАНА БОКУН

» Чланови Културне заједнице Крајине увеселили су своје госте мноштвом изворних пјесама

У КРИПТИ ХРАМА СВЕТОГ САВЕ ПРЕДСТАВЉЕНА КЊИГА ВЕЛИБОРА ШИПОВЦА

Сјећање на вријеме Светог Василија Острошког

У најрепрезентативнијем простору српске престонице, крипте Храма Светог Саве на Врачару, у свечаном амбијенту, пред бројном публиком и изузетним одзивом београдских Херцеговаца, одржана је још једна, дванаеста по реду, промоција књиге *Епархија захумско-херцеговачка у вријеме Светог Василија Острошког* аутора мр Велибора Шиповца.

Промоција, одржана благословом Његове Светости патријарха српског Порфирија, окупила је низ угледних говорника. Поред аутора, учествовали су проф. др Раде Кисић, проф. др Виктор Савић и адвокат Марија Телебак, док је поздравну ријеч упутио протојереј-ставрофор Лазар Манигода. Програм је водила надахнута мр Миланка Тешовић.

Само дјело, настало под благословом митрополита Димитрија, већ је привукло пажњу шире јавности. Ријеч је о студији која носи печат темељног истраживања — више од 250 архивских извора, нове анализе рукописа Светог Василија, као и упоредни увид у документ из Ватиканског архива. Управо тај дио истраживања показао се једним од најизазовнијих, захваљујући стручној палеографској и језичкој анализи проф. др Јелице Стојановић, која је указала на значајне разлике између аутентичних рукописа Светитеља и спорних списа који му се приписују.

Скуп је у име домаћина, братства Храма Светог Саве благословио јереј Далибор Стојадиновић, а молитвеним тоном је наставио протојереј-ставрофор Лазар Манигода читајући тропар Светом Василију Острошком.

ДВОУПТАРСКЕ ЦРКВЕ – ТОЛЕРАНЦИЈА ИЛИ ШИРЕЊЕ КАТОЛИЧКЕ ПРОПАГАНДЕ?

Професор др Раде Кисић са Богословског факултета је истакао да је књига структурирана у четири поглавља, али да се у њој јасно уочава двојност: историјски дио, те полемички дио посвећен Светом Василију и сложеним међуцрквеним односима тог доба.

Кисић је нагласио да аутор изузетно брижљиво прати историјски контекст краја XVI и цијелог XVII вијека: рад четворице патријараха обновљене Пећке патријаршије, потом духовне центре као што су Завала, Тврдош, Дужи, Добрићево — манастире који и данас чине кичму духовности Херцеговине.

— Други дио онога што би се условно могло назвати „историјском половином“ књиге, посвећен је личности Светог Василија, чији живот аутор прати од рођења до представљања. Ауторова спремност да поред историјских извора уважи и народно предање, усмене наративе, па чак и презимена из родословне традиције, по професору Кисићу, представља драгоцен и ријетко виђен приступ.

Кисић је посебно похвалио јасноћу са којом аутор описује динамику граничних простора Херцеговине и Црне Горе, гдје су границе православног и католичког свијета биле живе, промјенљиве и неријетко неухватљиве.

Говорећи о четвртм поглављу, Кисић је нагласио да Шиповац пружа детаљну и методолошки беспријекорну анализу познатих писама која се приписују Светом Василију (1661. и 1671). У сарадњи са проф. др Јелицом Стојановић, аутор је, како је рекао, „на веома убједљив начин показао да она не могу бити дјело Светитеља“, већ

» Велибор Шиповац

да за њих највјероватније стоје монаси који су, у суровим околностима турског ропства, покушавали да обезбједе помоћ.

Професор је посебну пажњу посветио и феномену двоуптарских цркава, које свједоче или о ширењу католичке пропаганде или о историјској толеранцији — а можда и о оба. Управо та сложеност, рекао је, јесте највећа вриједност ауторовог истраживања.

У завршном дијелу свог излагања, проф. Кисић је истакао да је један од највећих квалитета књиге обим и квалитет рада са архивском грађом.

Као професор који свакодневно има увид у мастер радове, оцијенио је да Шиповцев труд „далеко превазилази стандарде мастер студија и креће се према нивоу докторске дисертације“.

КАТОЛИЧКА ЦРКВА – ВУК У ЈАГЊЕЊОЈ КОЖИ

Професор др Виктор Савић, редовни професор Филолошког факултета у Београду, у свом излагању указао је на дуготрајне и добро организоване процесе римокатоличке мисионарске дјелатности на простору дубровачке и захумско-херцеговачке области. Како је истакао, ти процеси су започели врло рано, а њихов утицај се осјећа до данас.

— Католичка црква је вук у јагњећој кожи. Рим је користио глагољашке попове, довођене са сјевера Далмације и из хрватских крајева, који су били постављани на подручја дубровачке, требињске, которске и барске епископије. Ти свештеници су радили исто што би и православни, са својим ћириличним књигама, и представљали се народу као да су исто што и наши, чиме је стварана конфузија и постепено се потискивало православље.

Као прекретницу навео је године 1333–1334, када је у питању уступање Стона и Пељешца Дубровачкој републици.

— Чим је Дубровник добио те крајеве, одмах је почео да потискује православне свештенике. А како да их замијени? Тако што моментално доводи глагољашке свештенике са сјевера... Тако је кренула хрватизација непосредног окружења Дубровника.

Тај процес се ширио на простор Захумско-херцеговачке епархије, иако се на први поглед могло чинити да влада тобож толерантна атмосфера, јер су богослужења била на словенском језику — али обичан човјек није могао уочити разлике. Та тобожња толерантност одговарала је некоме другом, а нама никако није ишла на руку.

Савић је говорио и о тумачењима насталим након Аустроугарске нагодбе 1867. године, када „васкрсава религијско-политичка група новохрвата“.

— Простор о којем је ријеч никакве везе са Хрватима нема. То име је ту потпуно секундарно.

Нагласио је да ови наративи инструментализују дубровачки говор како би под хрватско име подводили читав штокавски простор.

Указао је и на појаве анахроног представљања, као нпр. када се за поједине периоде говори о „црногорском приморју“ или када се у католичкој црквеној историографији простори Хума представљају као „дио хрватске историје“.

Истакао да је аутор „добро учитан“ и да је успио раздвојити суштину.

— Два писма јесу аутентична, а треће није.

Као највећу филолошку вриједност књиге издвојио је што су објављена три документа: *Аутограф Светог Василија* из 1639, *Завјештајно писмо* из 1665–1666, *Ватиканско писмо* из 1671, „можда фалсификовано“.

Пренио је кључне налазе проф. др Јелице Стојановић: „Правописно-језичке особине *Аутографа* и *Завјештајног писма* показују висок степен нормираности српско-словенског језика... Док Ватиканско писмо одликују изразите особине народних говора, по свим приликама староштокавских.“

Тиме је истакнута кључна разлика: „Свети Василије, као митрополит, папи није могао писати народним језиком, нити језиком „зетско-јужнорашког типа“.

Проф. Савић је додао да поједине особине писама упућују на приморје, па чак и на подручја гдје су постојали покушаји унијаћења.

— Нема доказа да је Свети Василије лично писао ватиканско писмо. Чак и када би се претпоставило да је био обавијештен о његовом настанку у писму нема ничега што би измијенило нашу представу о њему. Слава му и милост!

ТЕЛЕБАК: О ПРЕВЈЕРИ НЕМА НИ ГОВОРА

Адвокат Марија Телебак је истакла да је дирљив доживљај гледати у рукопис Светитеља.

— Сазнање да очима пратимо слова која је он исписао надахњује, радује и готово благосиља. Као да свако слово носи његов живи траг. Зато ова књига не обогаћује читаоца само сазнајно, већ и духовно.

Посебан утисак на њу оставио је историјски податак који сматра драгоценим свједочанством: да је Свети Василије у једном ватиканском извјештају био назван „тврдоглавим шизматиком“, што је пренио и епископ Никодим Милаш.

— У те двије ријечи садржана је истина о Светитељевој снази, његовој досљедности и непоколебљивости. То је најбољи доказ да о превјери нема ни говора.

Овај опис, додала је, у потпуности одговара карактеру Херцеговца — човјека „са оштрог камена, под сунцем Херцеговине, чврстог у вјери, а топлог у души“.

ШИПОВАЦ: СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ЈЕ БИО ПОД ПРИТИСКОМ ТУРСКЕ ВЛАСТИ, РИМОКАТОЛИЧКЕ ПРОПАГАНДЕ И ПОТУРИЦА!

Аутор књиге, Велибор Шиповац, објаснио је да је његово дјело настало као резултат научно-истраживачког рада на мастер студију Богословског факултета у Фочи. Књига се бави „17. вијеком, овоземањем животом Светог Василија Острошког, као и историјским контекстом простора данашње Црне Горе и Херцеговине“.

Говорећи о свом раду, Шиповац је истакао комплексност теме.

— Писано је доста, нарочито о Светом Василију Острошком, али ја сам хтио да сачиним посебан, интегралан приказ о Светом Василију и Епархији ЗХП из тог времена.

Према његовим ријечима, „некада је Епархија била интегрална, а некада подијељена на источни и западни дио“, али је упркос различитом територијалном обиму „била најважнија Епархија у обновљеној Пећкој патријаршији“.

Шиповац се осврнуо и на живот Светог Василија, подсећајући да је вријеме у којем је живио — најприје као Стојан Јовановић, а потом као јеромонах и архијереј Василије — било „турбулентно и тешко, под ударима турске власти, римокатоличке пропаганде, потурица, али и оних који су имали личне интересе“. Посебно је нагласио да је римокатоличка пропаганда често користила фалсификате како би нарушила углед православних великодостојника, међу којима и Светог Василија.

— Фокус књиге је на унијатском дјеловању, на покушајима и конструкцијама римокатоличке пропаганде о наводном прихватању уније од стране Светог Василија Острошког.

Аутор је подсетио да је дјелатност Конгрегације за пропаганду вјере у оно вријеме била усмјерена на „прозелитизам, фалсификовање, протурање лажних информација и извјештаја“. Појаснио је да су за подручје Црне Горе главни центри били Бар и Котор, док је за Херцеговину та улога била у Дубровнику.

Шиповац напомиње да је међу православним и римокатоличким становништвом углавном владала међусобна толеранција, „што није одговарало агентима пропаганде“, па су зато најприје дјеловали на „црквене великодостојнике, јер је то био начин да дођу до вјерника, до народа“.

— У тим смутним временима римокатолички мисионари писали су бројна писма која су касније конструисана као наводни докази да су православни признали папу као поглавара и приступили Римокатоличкој цркви — закључио је Шиповац.

Представљање књиге био је сусрет завичајаца, пријатеља, поштовалаца Светог Василија и људи којима је истина о историјском наслеђу дубоко у срцу.

Аутор дјела, свештенички син Велибор Шиповац — данас Требињцац, рођен у Коњицу, поријеклом из Невесиња — својим тихим и постојаним трудом успио је да у крипти Храма Светог Саве сабере земљаче са свих страна.

Ова промоција је још једном потврдила снагу херцеговачке саборности у срцу Београда: крипта је била пуна до посљедњег мјеста, а свако изговорено слово свједочило је да се истински труд увијек препозна.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ